

Právnická fakulta Univerzity Karlovy

RIGORÓZNÍ PRÁCE

2009

Veronika Matoulková

Univerzita Karlova
Právnická fakulta
Katedra obchodního práva

**VYBRANÉ OTÁZKY CIVILNÍHO ŘÍZENÍ S MEZINÁRODNÍM PRVKEM SE
ZAMĚŘENÍM NA EVROPSKOU UNII**

**(CIVIL PROCEDURE INVOLVING THE FOREIGN ELEMENT IN REFERENCE TO THE EUROPEAN
UNION)**

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Veronika Matoulková

2009

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci na téma „Vybrané otázky civilního řízení s mezinárodním prvkem se zaměřením na Evropskou unii“ zpracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených. Materiály uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Praze, dne 10. 6. 2009

Mgr. Veronika Matoulková

2009

Poděkování:

Děkuji vedoucímu své rigorózní práce Prof. JUDr. Monice Pauknerové, CSc. za cenné konzultace při řešení vybraného tématu.

OBSAH

	strana
ÚVOD	8
1 Civilní právo procesní s mezinárodním prvkem v České republice – obecná část	10
1.1 Pojem mezinárodního a evropského civilního řízení	10
1.2 Právní úprava civilního řízení v ČR	11
1.3 Právní základ Evropského mezinárodního práva procesního – stav před Amsterodamskou smlouvou	12
1.4 Právní základ Evropského mezinárodního práva procesního – stav po Amsterodamské smlouvě	15
1.5 Soudní spolupráce v občanských (obchodních) věcech – článek 65 SES	17
1.5.1 Občanské věci	18
1.5.2 Mezinárodní prvek	19
1.5.3 Nezbytnost k řádnému či náležitému fungování vnitřního trhu	19
1.5.4 Limity	19
1.6 Legislativní pravomoc	20
2 Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí	22
2.1 Pojem uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí	22
2.2 Teorie uznání a výkonu	23
2.3 Nařízení Brusel I	24
2.3.1 Historie přijetí nařízení	24
2.3.2 Účel nařízení	27
2.3.3 Územní působnost nařízení	28
2.3.4 Věcná působnost nařízení	29
2.3.5 Časová a personální působnost nařízení	31
2.3.6 Příslušnost	33
2.3.7 Uznání a výkon rozhodnutí podle nařízení	35
2.3.8 Nařízení a Česká republika	50
2.4 Přehled dalších nařízení týkající se uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních	53

2.4.1	Evropský exekuční titul pro nesporné pohledávky	54
2.4.2	Evropský platební rozkaz	56
2.4.3	Evropské řízení o drobných nárocích	57
2.5	Režim soudních rozhodnutí vydaných mimo území EU	58
2.5.1	Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním	58
2.5.2	Mezinárodní smlouvy, jimiž je ČR vázána	64
2.5.3	Jiné režimy uznání a výkonu rozhodnutí – Luganská úmluva	66
3	Insolvenční (úpadkové) řízení	67
3.1	První unifikační pokusy – vzorový zákon UNCITRAL	68
3.2	Nařízení o úpadkovém řízení	69
3.2.1	Historie přijetí nařízení a jiné unifikační pokusy	69
3.2.2	Účel nařízení	70
3.2.3	Věcná působnost Insolvenčního nařízení	72
3.2.4	Personální působnost nařízení	73
3.2.5	Časová působnost Insolvenčního nařízení	73
3.2.6	Definice – článek 2 Insolvenčního nařízení	73
3.2.7	Mezinárodní a místní příslušnost	75
3.2.8	Uznání rozhodnutí	80
3.2.9	Rozhodné právo	86
3.2.10	Informování věřitelů a přihlašování pohledávek	87
3.2.11	Insolvence koncernů	88
3.2.12	Insolvenční nařízení a Česká republika - Insolvenční zákon	89
3.3	Režim insolvenčního řízení ve vztahu k nečlenským státům EU	94
3.3.1	Změny a doplnění norem insolvenčního řízení s cizím prvkem – návrhy	94
3.4	Aktuální judikatura nejvyššího soudu týkající se Insolvenčního nařízení	96
	ZÁVĚR	99
	RESUMÉ	101
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	104

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Bruselská úmluva - Bruselská úmluva o pravomoci soudů a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních, ze dne 27. 9. 1968

ČR - Česká republika

EFTA- Evropské sdružení volného obchodu

ES - Evropská společenství

ESD - Evropský soudní dvůr

ESVO- Evropské sdružení volného obchodu

EU - Evropská unie

Insolvenční nařízení - Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000/ES, o úpadkovém řízení

Luganská úmluva - Luganská úmluva o pravomoci soudů a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních, ze dne 16. 9. 1988

Nařízení Brusel I - Nařízení Rady (ES) č. 44/2001/ES, o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

Nařízení o Evropském exekučním titulu - Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky

Nařízení o evropském platebním rozkazu - Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006, jímž se zavádí evropský platební rozkaz

Nařízení o drobných nárocích - Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, o drobných nárocích

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

SES - Smlouva o založení Evropského společenství

SFEU - Smlouva o fungování Evropské unie

SHS- Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství

ZMPS - zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů

ÚVOD

V souvislosti s přistoupením České republiky do Evropské unie se součástí tuzemského právního řádu stala celá řada právních norem Evropského společenství, mezi něž patří i normy upravující civilní řízení s mezinárodním prvkem. Před vstupem ČR do EU bylo civilní řízení s mezinárodním prvkem na našem území upraveno především zákonem o mezinárodním právu soukromém a procesním¹, který byl na svou dobu velice pokrokový a mezinárodními smlouvami. V současné době vedle sebe působí všechny tři výše jmenované prameny práva, evropská integrace se stále prohlubuje a mezinárodní právo procesní dostává nový rozměr.

Motivem pro založení Evropské unie bylo kromě politické a ekonomické spolupráce vytvoření jednotného celku, ve kterém se budou moci všechny jeho složky pohybovat volně. To se také stalo. Postupně byl vytvořen jednotný vnitřní trh, jehož prostředím mělo a má za úkol zajišťovat svým subjektům, evropským občanům či společnostem, ekonomický růst a pomoci jim k dosažení úrovně světové ekonomiky. K zajištění fungování vnitřního trhu byly orgánům Evropského společenství ve smlouvě o založení Evropských společenství postupně dány pravomoci přijímat akty sekundárního práva, v souladu s principy subsidiarity a proporcionality. Na tomto základě bylo přijato několik nařízení unifikujících normy civilního řízení s mezinárodním prvkem.

Vnitřní trh se rozvinul natolik, že zcela běžně dochází k situacím, kdy podnikatelé provozují své podnikatelské aktivity ve více státech, v těchto státech se také usazují a nachází se zde jejich majetek. Podnikání má stále více mezinárodní účinky, přibývá vztahů s mezinárodním prvkem i přeshraničních sporů. S podnikáním je bohužel často spojeno i riziko úpadku. Hlavním cílem přijatých norem Evropského společenství bylo vyhnout se podnětům, které motivují zúčastněné strany k převodům majetku nebo soudních řízení z jednoho členského státu do druhého za účelem výhodnějšího právního postavení (tzv. forum shopping). Unifikace procesních pravidel má právě za úkol zabránit určité konkurenci mezi právními řády jednotlivých členských států a zároveň zajistit rychlé a méně komplikované uznání a výkon soudních rozhodnutí vydaných mimo teritorium domovského státu a v případě úpadku zajistit mechanismy, které nebudou znevýhodňovat věřitele ani dlužníky.

¹ Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (ZMPS), ve znění pozdějších předpisů.

Cílem této práce je přiblížit vybraná témata civilního řízení s mezinárodním prvkem v České republice po jejím vstupu do Evropské unie. V této práci bych se chtěla zaměřit především na dvě základní oblasti, jimiž jsou uznání a výkon soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních (vyjma rodinných a pracovních) a úprava přeshraniční insolvence a to z pohledu existující právní úpravy v České republice jak ve vztahu k členským i nečlenským státům. Podrobněji bych se chtěla zaměřit na dvě nařízení Rady Evropského společenství a těmi jsou nařízení Rady (ES) č. 44/2001, o příslušnosti a uznávání a výkonu cizích soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních („**Nařízení Brusel I**“) a nařízení Rady (ES) č. 1346/2000/ES, o úpadkovém řízení („**Insolvenční nařízení**“). Do kapitoly uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí jsem zahrнула i krátké pojednání o normách upravujících uznání a výkon ve zvláštních případech, jako je evropský platební rozkaz, evropský exekuční titul, nebo evropské řízení o drobných nárocích.

Záměrem této práce je především analyzovat znění nařízení Brusel I a Insolvenčního nařízení s odkazy na relevantní judikaturu Evropského soudního dvora, zamyslet se nad otázkou, zda přijetím unifikujících právních norem na půdě Evropského společenství došlo k nastolení větší právní jistoty v oblasti uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí a v oblasti přeshraničních insolvencí a srovnat novou právní úpravu v nařízeních s předchozí úpravou mezinárodního práva procesního v ČR, která se nyní aplikuje vůči státům, které nejsou členy EU.

1 Civilní právo procesní s mezinárodním prvkem v České republice – obecná část

1.1 Pojem mezinárodního a evropského civilního řízení

Normy mezinárodního procesního (MPP) práva řadíme (spolu s kolizními normami a přímými hmotněprávními normami mezi jednu z kategorií norem mezinárodního práva soukromého. V moderním pojetí jsou civilní procesní normy zařazovány do mezinárodního práva soukromého v širším smyslu.²

Mezinárodní právo procesní je definováno jako „*soubor právních norem v daném právním řádu, které upravují postup soudů a jiných orgánů a účastníků, popř. i jiných osob, a vztahy mezi nimi vznikající v řízení o občanskoprávních věcech, v němž se vyskytuje mezinárodní prvek*“³, jinými slovy mezinárodní procesní právo upravuje civilní řízení, v němž se vyskytuje mezinárodní prvek. Se vznikem Evropské unie postupně vznikaly specifické právní normy upravující vztahy na území členských států a na poli mezinárodního práva soukromého se začalo hovořit o evropském mezinárodním právu soukromém a procesním. Evropské mezinárodní právo procesní je proto chápáno jako užší soubor unifikovaných právních norem práva Evropského společenství, závazných pro všechny členské státy EU, které upravují civilní řízení o občanskoprávních věcech na území EU.

Mezinárodním prvkem je v mezinárodním právu soukromém a procesním rozuměn relevantní vztah k cizímu státu. U civilního procesu jde o případy, kdy subjekt je cizincem (má své bydliště nebo své sídlo v zahraničí), určitý procesní úkon je třeba vykonat v cizině, nebo pokud soud musí zjišťovat cizí právo, podle kterého má daný případ rozhodnout.⁴ V EU je namísto pojmu mezinárodní používán termín „*přeshraniční prvek*“ nebo „*komunitární mezinárodní prvek*“ nebo „*evropský mezinárodní prvek*“, a to pro situace, kdy určitá regulace právních vztahů je opět omezena pouze na vztahy vznikající v rámci EU.⁵ Většinou je mezinárodní prvek obsažen jak ve vztahu hmotném, tak ve vztahu procesním. Pouze v řízení je obsažen výjimečně, pokud se ve vlastním sporu jedná o čistě vnitrostátní vztah. Jde např. o případy, kdy je potřebné v řízení provést určitý důkaz v zahraničí a účastníci řízení jsou příslušníci jednoho státu.⁶

² PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 1. Vydání Praha, C. H. Beck, 2008, s. 8.

³ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. VI opravené a doplněné vydání Brno: Doplněk, 2004, s. 375.

⁴ KNAPOVÁ, J. *Mezinárodní právo procesní v rámci Evropské unie*. [citováno 1. září 2007] Dostupný z WWW:<http://pravnicaradce.ihned.cz/c4-10005180-19808160-F00000_d-mezinarodni-pravo-procesni-v-ramci-evropske-unie>.

⁵ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 1. Vydání Praha, C. H. Beck, 2008, s. 4.

⁶ Tamtéž s. 8.

Pramenem Evropského mezinárodního práva procesního jsou jak normy primárního a sekundárního (případně terciárního) práva, tak mezinárodní smlouvy.

Jak jsem již naznačila v úvodu, Evropské mezinárodní právo procesní zahrnuje tyto okruhy právních norem:

- (i) Normy upravující pravomoc neboli mezinárodní příslušnost soudů určitého členského státu EU v přeshraničních sporech, společně s otázkami spolupráce těchto soudů;
- (ii) normy upravující uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí – rozhodnutí vydaných v některé členské zemi EU;
- (iii) normy upravující civilní řízení ve zvláštních případech jako je insolvenční řízení, evropský platební rozkaz, evropský exekuční titul, evropské řízení o drobných nárocích, atd.

1.2 Právní úprava civilního řízení v ČR

Každý stát má své mezinárodní právo soukromé a procesní. Česká Republika patří do systému kontinentálního práva, kde je hlavním pramenem práva zákon. Mezinárodní právo soukromé a procesní je České republice upraveno zákonem č. 97/1963 Sb., *o mezinárodním právu soukromém a procesním (ZMPS), ve znění pozdějších předpisů*, a to v části II. K dalším vnitrostátním předpisům obsahujícím úpravu řízení o občanských a obchodních věcech, ve kterých je obsažen mezinárodní prvek patří zákon č. 216/1994 Sb., *o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů*.

ZMPS obsahuje jak kolizní normy, normy cizineckého práva tak i normy mezinárodního práva procesního (v části II.). Z procesního práva zahrnuje jednak pravomoc justičních orgánů, ustanovení o řízení, postavení cizinců v řízení, zjišťování cizího práva, právní pomoc ve styku s cizinou a uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí.

Česká Republika je v otázkách mezinárodního práva procesního vázána velkým počtem mezinárodních smluv. Jsou to nejčastěji smlouvy o právní pomoci, či právě smlouvy o uznání a výkonu soudních rozhodnutí. Podle ZMPS má úprava v mezinárodní smlouvě přednost. Na základě §2 se ustanovení ZMPS použije, jen pokud mezinárodní smlouva nestanoví něco jiného.

Dne 1. 5. 2004 se Česká republika stala součástí Evropského společenství a pramenem práva právo Evropských společenství, ať už jde o primární právo, které tvoří především zakládající smlouvy

ES nebo sekundární právo ve formě směrnic či nařízení. Právě na základě § 2 ZMPS má evropské právo přednost před tuzemskou právní úpravou.

Civilní řízení je na evropské úrovni upraveno především formou nařízení, které je obecně závazným právním předpisem, členské státy zavazuje přímo a jeho obsah se nemusí přenášet do vnitrostátních předpisů. U nás k transpozici některých nařízení, i když ne zcela účelně, dochází. Tak například bylo do ZMPS vložena část o uznání a výkonu soudních rozhodnutí vydaných státy Evropské unie. Stejně bylo i do insolvenčního zákona vloženo několik ustanovení, která kopírují znění nařízení. Směrnice mají postavené trochu jiné, nejsou závazné přímo. Stanoví cíl, kterého mají členské státy dosáhnout a lhůtu do které je stát povinen přijmout opatření, aby bylo cíle stanoveného směrnicí efektivně dosaženo. Směrnice jsou tedy transponovány do tuzemského právního řádu formou vnitrostátních předpisů.

1.3 Právní základ Evropského mezinárodního práva procesního – stav před Amsterodamskou smlouvou

Právní základ Evropského mezinárodního práva procesního (EMP) zakotvila Římská smlouva o založení Evropského hospodářského společenství (EHS) z roku 1957. Římská smlouva založila jednak čtyři základní svobody společenství, charakterizované zrušením překážek volného pohybu zboží, osob služeb a kapitálu mezi členskými státy, a za druhé jako jeden ze svých cílů stanovila sblížování práva členských států a to v míře nutné pro náležité fungování vnitřního trhu.⁷

Pro rozvoj civilního procesu s mezinárodním prvkem mělo význam nejen toto obecné stanovení sblížování práva všech členských států, ale také doplnění čtyř základních svobod svobodou pátou nazvanou – *volný pohyb rozhodnutí vydaných v členských státech Evropského společenství*, upravenou v čl. 220 Římské smlouvy.⁸ Členské státy byly tímto vyzvány, aby mezi sebou zahájily v případě potřeby jednání, jimiž podléhá vzájemné a výkon soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů.⁹ Podle názoru N. Rozehnalové¹⁰ “v podtextu článku 220 stála myšlenka, že ekonomické aktivity nemohou vzkvétat bez vhodného právního prostředí. Musí být zabezpečena ochrana vlastnictví,

⁷ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 1. Vydání Praha, C. H. Beck, 2008, s. 20.

⁸ ROZEHNALOVÁ, N. *K vytváření evropského justičního prostoru*. EMP 1-2 1999, s. 43.

⁹ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání 2007, C. H. Beck, s. 3.

¹⁰ ROZEHNALOVÁ, N. *K vytváření evropského justičního prostoru*. EMP 1-2 1999, s. 43.

uzavírané smlouvy, které jsou právním základem pohybu zboží, osob či kapitálu, musí být vynutitelné stejně jako případná rozhodnutí soudu týkající se řešení sporů z těchto smluv.“

Článek 220 SHS (nyní článek 293 SES) stanovil:

"Členské státy zahájí mezi sebou v případě potřeby jednání s cílem zajistit ve prospěch svých státních příslušníků... zjednodušení formalit, jimž podléhá vzájemné uznávání a výkon soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů."

Ustanovení 293/ ex čl. 220 SES bylo nutné vykládat v souvislosti s čl. 3 odst. 1. písm. h) SES, který upravuje činnosti společenství sloužící k zajištění společného trhu a hospodářské a měnové unie a omezuje „sblížování právních předpisů členských států pouze na míru nutnou pro fungování společného trhu“ a to v souladu s principem proporcionality a subsidiarity.

Tímto byl ustanoven první nástroj k přijímání pravidel mezinárodního práva procesního na území Evropského společenství ve formě tzv. terciárního, doplňkového práva, které je tvořeno mezinárodními smlouvami, konvencemi uzavíranými mezi členskými státy.¹¹ Římská smlouva zatím nestanovila pravomoci orgánů společenství tak široce, aby mohly orgány Společenství upravovat soukromoprávní vztahy prameny sekundárního práva ES. Z výše uvedeného vyplývá, že prvotní úprava soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem v rámci ES tedy nebyla na úrovni intrakomunitární, ale pouze na úrovni mezivládní.

Na základě článku 293/ ex čl. 220 SES bylo přijato několik mezinárodních smluv, důležitých pro civilní řízení s mezinárodním prvkem a o kterých se budu v této práci zmiňovat. Nejdůležitější jsou Bruselská úmluva o pravomoci soudů a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních (1968), Luganská úmluva o pravomoci soudů a uznání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (1988). Od komunitární úpravy vzájemného uznávání a výkonu rozhodčích nálezů Evropské Společenství upustilo, neboť byla v roce 1958 v New Yorku uzavřena úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, ke které přistoupily všechny státy Evropského společenství, a tato úprava by již byla nadbytečná.¹²

V roce 1986 byl na půdě Evropského společenství přijatý Jednotný evropský akt, který vytvořil právní základ pro jednotný vnitřní trh a zároveň rozšířil oblasti spolupráce mezi členskými státy, tak jak

¹¹ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé a procesní – aktuální otázky*. Evropské právo, 8/2003, s. 2.

¹² VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání 2007, C. H. Beck, s. 3.

byly definovány v Římské smlouvě. Jednotný evropský akt sice nepřinesl průlom pro civilní proces s mezinárodním prvkem, ale na základě tohoto aktu byly přijaty první směrnice obsahující kolizní normy. Mezi ně patří např. Směrnice o nekalých ustanoveních ve spotřebitelských smlouvách (č. 93/13/EHS).¹³

V roce 1991 byla přijata Maastrichtská smlouva, platná od roku 1993. Maastrichtskou smlouvou bylo Evropské hospodářské společenství (EHS) přejmenováno na Evropské společenství (ES) a byla založena Evropská unie (EU). Evropská unie, narozdíl od Evropského společenství je společenství bez právní subjektivity, které je tvořeno třemi pilíři. Do prvního (tzv. komunitárního) pilíře patří Evropská společenství, druhý tvoří společná zahraniční a bezpečnostní politika a třetí spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí.

Maastrichtská smlouva je již pro vývoj civilního procesu s mezinárodním prvkem významnější, neboť přesunula civilní řízení do třetího pilíře, kde se státy zavázaly k užší spolupráci. Jelikož měl druhý a třetí pilíř mezivládní charakter, zůstala úprava pravidel civilního řízení i po přijetí Maastrichtské smlouvy na úrovni mezivládní, nový instrument k úpravě mezinárodního civilního procesu s mezinárodním prvkem zatím nebyl vytvořen.¹⁴

Mezinárodním právem procesním se zabývala především tato nová ustanovení Maastrichtské smlouvy.

- (i) článek K. 1 (nyní 29) SEU - *Předmětem společného zájmu členských států je oblast spolupráce soudů v občanskoprávních věcech.*
- (ii) článek K. 3 (nyní 31) SEU- *Rada ES má pravomoc zaujímat jednomyslně společné postoje a přijímat společné postupy či iniciovat vypracování úmluv mezi členskými státy a to i mimo rámec článku 220 (nyní 293) a doporučovat členským státům jejich ratifikaci v souladu s jejich ústavními předpisy.*¹⁵

Na základě nové úpravy v Maastrichtské smlouvě bylo přijato na území společenství několik dalších úmluv v následujících oblastech:

- oblast pravomoci a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské péče k dětem obou manželů

¹³ blíže viz: PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 1. Vydání Praha, C. H. Beck, 2008, s. 21.

¹⁴ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé a procesní – aktuální otázky*. Evropské právo, 8/2003, s. 2.

¹⁵ ROZEHNALOVÁ, N., *Jednotný justiční prostor ve věcech civilních*. Dostupný z WWW: <<http://www.mps.law.muni.cz/vyuka.html>>.

- oblast doručování soudních a mimosoudních písemností
- oblast konkursu a vyrovnání (insolvenční řízení)
- oblast legalizace dokumentů a zjednodušené řízení o výživném.¹⁶

V důsledku problémů při ratifikačních procesech ve členských státech se nakonec se i tato forma úpravy ukázala jako nedostačující.¹⁷ Významná úmluva pro oblast civilního řízení s mezinárodním prvkem, týkající se insolvenčních řízení - Úmluva o insolvenčních řízeních (1995), také nikdy nevstoupila v platnost z důvodu nedostatečného počtu ratifikací členskými státy. Proto se státy Evropských společenství dohodly na přijetí další novelizace smlouvy o Evropském společenství, tak, aby byl vytvořen efektivnější nástroj ke sjednocování pravidel mezinárodního práva procesního.

1.4 Právní základ Evropského mezinárodního práva procesního – stav po Amsterodamské smlouvě

Amsterodamská smlouva, která vstoupila v platnost v roce 1999, přinesla zásadní změnu a zakotvila další stupeň integrace. Do práva evropských společenství včlenila „*prostor svobody, bezpečnosti a práva*“. Justiční spolupráce ve věcech civilních byla převedena ze třetího (mezinárodního) pilíře do prvního (komunitárního) pilíře a tím byla přenesena pravomoc ve věcech soukromoprávních na orgány společenství, které mohou v této oblasti vydávat akty sekundárního práva.¹⁸ Amsterodamskou smlouvou byla do Smlouvy o založení ES (SES) vložena nová hlava IIIa (dnes IV) nazvaná – „*Vízová, azylová a přistěhovalecká politika a jiné politiky týkající se volného pohybu osob*“.

Nově byla stanovena působnost společenství v této oblasti a pravomoc jednotlivých orgánů. Nové pravomoci získali jak Rada ES, tak Komise i Evropský soudní dvůr (ESD). Na základě článku 61c) SES opatření k postupnému vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva bylo vloženo do rukou Rady ES.¹⁹ Evropský soudní dvůr získal pravomoc k výkladu později přijatých norem sekundárního práva ES (článek 68 /ex čl. 74).²⁰ Tuto pravomoc k výkladu smlouvy a dalších aktů přijatých orgány Společenství má ESD na základě článku 234 (ex čl. 177). Článek 234 SES upravující rozhodování o předběžných otázkách se na tuto problematiku použije s modifikací uvedenou v čl. 68

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé a procesní – aktuální otázky*. Evropské právo 8/2003, s. 2.

²⁰ KNAPOVÁ, J. *Mezinárodní právo procesní v rámci Evropské unie – Cesta od subsidiárních úmluv uzavíraných mezi členy ES k nařízení ES*. [citováno 1. září 2007] Dostupný z WWW::<http://pravniradce.ihned.cz/c4-10005180-19808160-F00000_d-mezinarodni-pravo-procesni-v-ramci-evropske-unie>.

SES.²¹ Tato koncepce vychází ze stejných principů a sleduje vývoj, který byl nastíněn v interpretačních protokolech a to převážně z praktických důvodů, aby Evropský soudní dvůr nebyl přetížen rozhodováním dotazů národních soudů.²² Podle článku 68 se „článek 234 použije na tuto hlavu za následujících okolností a podmínek: jestliže v určité věci, která je předmětem řízení zahájeného u soudu členského státu, jehož rozhodnutí již nemůže být napadeno opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, vyvstane otázka výkladu této hlavy nebo platnosti a výkladu aktů vydaných orgány Společenství na základě této hlavy, požádá tento soud Soudní dvůr o rozhodnutí o této otázce, jestliže je považuje za nutné k vydání svého rozsudku“. O rozhodnutí ve věci výkladu Hlavy IV Smlouvy ES mohou požádat ESD nejenom soudy členských států při řešení předběžné otázky, ale také Rada a Komise. Rozhodnutí, které ESD vydá, se nevztahují na rozsudky soudů členských států, které nabyly právní moci.²³ Evropský soudní dvůr ve věci **Varbecq C-555/03** rozhodl, že ESD není příslušný k rozhodování o předběžné otázce položené soudem, proti jehož rozhodnutí je přípustný opravný prostředek.²⁴ Dále ve věci **Lyckeskog C-99/00**, ESD rozhodl, že soudem, jehož rozhodnutí již nemůže být napadeno opravným prostředkem, je obecně Nejvyšší soud.²⁵

Dne 29. října 2004 členské státy podepsaly smlouvu o Ústavě pro Evropu, která přinášela institucionální změny, změny v pravomocech jednotlivých institucí a v procesu rozhodování. Evropská charta lidských práv by měla být součástí smlouvy a to jako právně závazný dokument.²⁶

Návrh evropské ústavy považuje mezinárodní právo soukromé za součást soudní spolupráce ve věcech občanských. I tato smlouva obsahuje kapitolu nazvanou „Prostor svobody, bezpečnosti a práva“, kdy EU má na základě tohoto ustanovení vyvíjet v občanských věcech s mezinárodním prvkem spolupráci založenou na základě vzájemného uznávání rozhodnutí (soudních i mimosoudních).

Evropská ústava nenabyla platnosti důsledku odmítnutí její ratifikace Francií a Nizozemím v roce 2005 a byla nahrazena tzv. Reformní smlouvou, která byla podepsána na zasedání Evropské rady v Lisabonu dne 13. prosince 2007. Svým obsahem mění tři základní dokumenty – Smlouvu o Evropské unii, Smlouvu o Evropském Společenství, která je nově označena jako „Smlouva o

²¹ Tamtéž.

²² ROZEHNALOVÁ, N., *Jednotný justiční prostor ve věcech civilních*. Dostupný z WWW: <<http://www.mps.law.muni.cz/vyuka.html>>.

²³ Smlouva ES, článek 68 /ex čl. 74.

²⁴ Smlouva ES, článek 68 /ex čl. 74.

²⁴ Rozhodnutí ve věci Varbecq, C-555/03.

²⁵ Rozhodnutí ve věci Lyckeskog, C-99/00.

fungování Evropské unie“ a Smlouvu o EURATOMU. Reformní smlouva spočívá v tom, že ruší dosavadní strukturu tří pilířů, která byla založena Maastrichtskou smlouvou a přiznává Evropské Unii právní subjektivitu. Reformní smlouva byla předložena k ratifikaci členskými státy Evropské unie a dokončení ratifikačních procesů v jednotlivých členských státech se očekává do konce roku 2009.²⁷ Jelikož Lisabonská smlouva zatím nevstoupila v platnost, zabývám se v této práci změnami, které přinese pro instituty evropského mezinárodního práva jen okrajově.

1.5 Soudní spolupráce v občanských (obchodních) věcech – článek 65 SES

Základem pro novou právní úpravu zejména v mezinárodním právu procesním se stal čl. 65/ ex čl. 73m SES.

Článek 65/ ex čl. 73m SES uvádí:

„Opatření v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech s mezinárodním prvkem přijímaná podle článku 67, pokud je to nutné k řádnému fungování vnitřního trhu, zahrnují mimo jiné:

a) zlepšení a zjednodušení:

— systému mezinárodního doručování soudních a mimosoudních písemností;

— spolupráce při opatřování důkazů;

— uznání a výkonu soudních a mimosoudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech;

b) podporu slučitelnosti kolizních norem platných v členských státech a předpisů pro řešení kompetenčních sporů;

c) odstraňování překážek řádného průběhu občanskoprávního řízení, popřípadě podporou slučitelnosti úpravy občanskoprávního řízení v členských státech.

Toto ustanovení bylo podkladem pro přijetí mnoha aktů, zejména nařízení:

- nař. 44/2001, o soudní pravomoci a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních (Brusel I)

- nař. 2201/2003, o soudní pravomoci a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti za děti obou manželů (Brusel IIa) – tímto nařízením se ruší tzv Brusel II (nař. 1347/2000)
- nař. 1348/2000, o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech
- nař. 1346/2000, o insolvenčních řízeních
- nař. 1206/2001, o spolupráci soudů členských států při provádění důkazů v řízení ve věcech občanských a obchodních
- nař. 805/2004, o evropském exekučním titulu pro nesporné pohledávky
- nař. 1896/2006 o evropském platebním rozkazu
- nař. 861/2007 o evropském řízení o drobných nárocích

Nařízení jsou narozdíl od směrnic přímo aplikovatelná (čl. 249 SES) a k platnosti nevyžadují přijetí národních předpisů v daném státě EU. Mají v členských státech přímý účinek a tím ovlivňují soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem ve všech členských státech EU shodně. Tato unifikující úprava má sloužit podle formulací z preambulí k nařízením k zajištění fungování jednotného vnitřního trhu.

Opatření v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech musejí, podle článku 65 SES, naplňovat dvě základní kriteria, musí se jednat o občanské věci s mezinárodním prvkem a jejich přijetí musí být nezbytné k řádnému fungování vnitřního trhu.²⁸

1.5.1 Občanské věci

Občanskými věcmi se běžně rozumí jak věci občanské, tak věci obchodní. Definice najdeme v úvodních ustanoveních jednotlivých nařízení pod názvem „oblast působnosti“. Judikatura Evropského soudního dvora dále tento pojem konkretizovala a je tak interpretován na půdě Evropské unie pro všechny členské státy shodně.²⁹

²⁸ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 1. Vydání Praha, C. H. Beck, 2008, s. 28.

²⁹ Tamtéž.

1.5.2 Mezinárodní prvek

Článek 65 se bude aplikovat na občanské a obchodní věci s mezinárodním prvkem. Mezinárodním prvkem je všeobecně chápáno relevantní, ne nahodilý vztah k cizímu státu. Opatření v oblasti civilního mezinárodního procesního práva však někdy překračují toto vymezení a upravují i vztahy čistě vnitrostátní. Je to umožněno zejména formulací písm. c), ve kterém je stanoveno, že opatření zahrnují mimo jiné odstraňování překážek řádného průběhu občanskoprávního řízení, popřípadě podporou slučitelnosti úpravy občanskoprávního řízení v členských státech.³⁰

1.5.3 Nezbytnost k řádnému či náležitému fungování vnitřního trhu

Podmínkou pro sblížení právních předpisů členských států je podle SES „nezbytnost řádného fungování vnitřního trhu“. Proto v preambulích většiny nařízení nacházíme poukaz na toto kritérium, např.: *Společenství si stanovilo cíl udržovat a rozvíjet prostor svobody, bezpečnosti a práva, ve kterém je zajištěn volný pohyb osob. Za účelem postupného vytvoření takového prostoru by Společenství mělo schválit mimo jiné i nástroje týkající se soudní spolupráce v civilních věcech, které jsou nezbytné k řádnému fungování vnitřního trhu.* Kritérium nezbytného fungování vnitřního trhu se však přestalo vyskytovat v nově přijatých nařízeních a po přijetí Smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy (SFEU) ustupuje do pozadí.

SFEU řeší justiční spolupráci ve věcech občanských v třetí kapitole hlavy V., článek 81. Zde již není nezbytnou podmínkou integrace nutnost řádného fungování vnitřního trhu, jelikož článek 81 SFEU používá terminologie „zejména pokud je to nezbytné k řádnému fungování vnitřního trhu“. Do budoucna se tedy záběr společné právní úpravy v mezinárodním soukromém a procesním právu bude rozšiřovat.³¹

1.5.4 Limity

Evropská unie nemůže upravovat či unifikovat právní normy, v členských státech neomezeně. Již samotná smlouva o Evropském společenství a základní zásady, na kterých je

³⁰ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 1. Vydání Praha, C. H. Beck, 2008, s. 29.

³¹ Tamtéž s. 27.

společenství založeno kladou i na tyto formy aktů určitá omezení. Při přijímání nařízení týkajících se civilního řízení s mezinárodním prvkem, musí orgány společenství dbát na dodržování principu subsidiarity a proporcionality, vymezených v článku 5 SES a vyložených evropským soudním dvorem.

Po přijetí Reformní smlouvy (SFEU) jsou tyto zásady obsaženy v novelizované smlouvě o EU také v článku 5. Na základě tohoto ustanovení EU jedná podle zásady subsidiarity v oblastech, které nespádají do její výlučné pravomoci, pouze tehdy a do té míry, pokud cílů zamýšlené činnosti nemůže být dosaženo uspokojivě členskými státy na úrovni ústřední, regionální či místní, ale spíše jich, z důvodu jejího rozsahu či účinků, může být lépe dosaženo na úrovni Evropské unie.³² Dále „podle zásady proporcionality nepřekročí obsah ani forma činnosti Unie rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů smluv“.³³

1.6 Legislativní pravomoc

Článek 65 SES uvádí, že opatření v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech s mezinárodním prvkem jsou přijímána podle článku 67/ ex 73o:

1. Rada rozhoduje během přechodného období pěti let po vstupu Amsterodamské smlouvy v platnost na návrh Komise nebo z podnětu členského státu a po konzultaci s Evropským parlamentem jednomyslně.
2. Po uplynutí těchto pěti let:
 - rozhoduje Rada na návrh Komise; Komise přezkoumává každou žádost členského státu o předložení návrhu Radě;
 - přijme Rada po konzultaci s Evropským parlamentem jednomyslně rozhodnutí, podle kterého se na všechny oblasti nebo na části oblastí, na které se vztahuje tato hlava, použije postup podle článku 251 a přizpůsobí se ustanovení o pravomocích Soudního dvora.

Jak je patrné z citace tohoto článku, legislativní iniciativa v oblasti justiční spolupráce v civilních věcech, tak ta náleží na základě odst. 2 SES Komisi. Rada přímá rozhodnutí jednomyslně po

³² PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 1. vydání Praha, C. H. Beck, 2008, s. 31.

³³ Článek 5 konsolidované smlouvy o Evropské Unii, [citováno 29. května 2009] Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:CS:PDF>>.

konzultaci s Evropským parlamentem. Na všechny oblasti, na které se vztahuje hlava IV. SES (tedy vízová, azylová a přistěhovalecká politika a jiné politiky, týkající se volného pohybu osob), se použije postup podle článku 251 SES, tedy spolurozhodovací procedura. Proces probíhá tak, že Komise předloží svůj návrh legislativy Evropskému parlamentu a Radě. Evropský parlament k dané legislativě vydá své stanovisko a Rada poté kvalifikovanou většinou právní předpis přijme s případným využitím konciliační - dohadovací metody. V současné době, tedy rozhoduje Rada na návrh Komise a to kvalifikovanou většinou s výjimkou aktů práva rodinného, kde rozhoduje jednomyslně.³⁴

³⁴ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 1. vydání Praha, C. H. Beck, 2008, s. 32.

2 Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí

2.1 Pojem uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí

Uznání soudních rozhodnutí a také jejich výkon jsou projevem svrchovanosti státu. Rozhodnutí jsou vydávána jménem státu a stát zaručuje jejich závaznost. V případě, že povinnost stanovená v rozhodnutí není povinnou osobou splněna ve lhůtě v něm určené, může být rozhodnutí vynuceno státní mocí. Jelikož je výkon rozhodnutí zásahem do majetku a práv osob, musí být v případě rozhodnutí vydaného v jiném státě uznání a výkon rozhodnutí vázán na splnění určitých podmínek.³⁵

Uznání rozhodnutí spočívá v tom, že se cizímu rozhodnutí přiznávají tytéž právní účinky jako rozhodnutí tuzemskému. Důsledkem uznání je takový právní stav, jaký by nastal, kdyby bylo o téže věci stejně rozhodnuto orgánem tuzemským.³⁶ Naproti tomu výkonem cizího rozhodnutí je již přinucení osoby ke splnění povinnosti, která je cizím rozhodnutím stanovena v případě, že povinná osoba sama tuto povinnost nesplnila. Samozřejmě, že nutným předpokladem pro výkon rozhodnutí je jeho uznání domovským státem.³⁷

Většina států řeší uznání a výkonu formou sjednání mezinárodních smluv. Jde obvykle o smlouvy o právní pomoci nebo to jsou přímo smlouvy o uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí. I Česká republika je vázána velkým počtem mezinárodních smluv. Příkladmo uvádím některé smlouvy v části 2.5.2. této kapitoly. Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí je dále upraven v ZMPS. ZMPS obsahuje jednak ustanovení týkající se uznání a výkonu vůči státům, které nejsou členy EU a se kterými nemá Česká republika uzavřenou mezi národní smlouvu, protože jak už bylo řečeno, úprava v mezinárodní smlouvě má přednost před zákonem. Za druhé, zákonodárce zařadil do ZMPS i úpravu uznání a výkonu soudních rozhodnutí vydaných na území Evropské unie, které se použije v souladu s nařízením, upravujícím tuto problematiku.

Základním předpisem upravujícím uznání a výkon rozhodnutí v EU je Nařízení Brusel I. neboli *nařízení Rady (ES) č. 44/2001, o příslušnosti a uznávání a výkonu cizích soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních*, ve znění nařízení Komise (ES) 1496/2002, Aktu o podmínkách České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Maďarské republiky,

³⁵ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*, VII. opravené a doplněné vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2009, s. 410.

³⁶ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. VI opravené a doplněné vydání Brno: Doplněk, 2004, s. 407.

³⁷ Tamtéž.

Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko, Litevské republiky, Slovenské republiky a o úpravách smluv na nichž je založena Evropská Unie, nařízení Komise (ES) 1937/2004 a nařízení Komise (ES) 2245/2004 (dále jen „**Nařízení Brusel I**“). Dalšími předpisy vztahujícími se k uznání výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních jsou *nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky*, ze dne 20. dubna 2004, ve znění nařízení Komise (ES) č. 1869/2005, dále *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006, jímž se zavádí evropský platební rozkaz a Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, o drobných nárocích*.

2.2 Teorie uznání a výkonu

V mezinárodní právní praxi jsou známy tři teorie uznání a výkonu soudních rozhodnutí. První z nich je teorie závazku neboli „*obligation theory*“. Tato teorie je postavena na názoru, že pokud soud státu vydání rozhodnutí správně určí, že má pravomoc rozhodnutí vydat, předpokládá, že takové rozhodnutí vytváří mezi stranami závazek, který by měl soud dalšího státu uznat a případně i vykonat.³⁸ To znamená, že soud neuznává samotný rozsudek, nýbrž závazek, který vzniknul vydáním takového rozhodnutí.

Druhou teorií, kterou bylo ovládáno uznání a výkon soudních rozhodnutí v historii, je teorie vzájemnosti „*reciprocity theory*“. Výkladově jednodušší teorie je založená na předpokladu, že země A uzná a vykoná rozhodnutí země B a země B naopak bude uznávat a vykonávat rozhodnutí země A. Tato teorie vyplývá z tzv. obchodního protiplnění a na této teorii je postavená úprava Bruselské i Luganské úmluvy.³⁹ Ostatně i úprava v nařízeních týkajících se uznání a výkonu rozhodnutí je ovládána touto zásadou.

Třetí, poslední teorií je teorie respektování „*theory of comity*“. Pojem respektování či zdvořilosti všeobecně znamená přátelské jednání mezi státy v míru. Tuto teorii proto nacházíme hlavně v politických rozhodnutích států. V mnoha státech se předpokládalo, že dodržování respektování mezi národy je důležité pro fungování mezinárodního práva.⁴⁰ Rané období uznávání a výkonu rozhodnutí v Anglii bylo založeno na této teorii.

³⁸ REED, A. *Anglo-american perspective on private international law*, New York: The Edwin Mellen Press, 2003, s. 466.

³⁹ Tamtéž 468.

⁴⁰ Tamtéž 470.

2.3 Nařízení Brusel I

2.3.1 Historie přijetí nařízení

Nařízení Brusel I bylo přijato Evropskou Radou dne 22. prosince 2000 a to v souladu s články 61(c) /ex. 73i a 67(1) /ex 73o SES. Podle těchto ustanovení, jsou opatření v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech přijímána jednomyslně na návrh Komise nebo z podnětu členského státu a po konzultaci s Evropským parlamentem. I toto nařízení je obecně závazným předpisem a je v celém rozsahu přímo aplikovatelné ve všech členských státech.

Nařízení nahrazuje Bruselskou úmluvu o pravomoci soudů a výkonu rozhodnutí ve věcech civilních a obchodních (dále jen „**Bruselská úmluva**“) ze dne 27. září 1968. Bruselskou úmluvu uzavřelo v Bruselu šest zakládajících států EU (Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemí a Německo) a to na základě čl. 220 Smlouvy o založení ES. V platnost a účinnost vstoupila v roce 1973. Bruselská úmluva byla měněna v obdobích přístupu nových členských států EU. Ke změnám došlo v letech 1978, 1982, 1989 a 1996. Smluvními stranami se postupně staly Dánsko, Irsko, Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Řecká republika, Španělsko, Portugalsko, Rakousko, Finsko a Švédsko. Je nutné připomenout, že Bruselská úmluva je komunitární úmluvou a přístup k úmluvě byl možný jen prostřednictvím ratifikace ze strany nově přistupujícího státu Evropského společenství.

Bruselská úmluva se stala na dlouhou dobu jediným nástrojem úpravy justiční spolupráce v civilních věcech v EU a po přijetí Amsterodamské smlouvy v roce 1997 byla Bruselská úmluva právě nahrazena Nařízením. Úmluva se až donedávna stále aplikovala ve vztahu k Dánsku, nicméně v současné době je již Dánsko podřízeno režimu Nařízení a to na základě Dohody mezi Evropským společenstvím a Dánským královstvím a Evropským společenstvím o příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech⁴¹.

Jak již bylo řečeno, i když byla Bruselská úmluva o uznání a výkonu soudních rozhodnutí krokem vpřed, podléhala každá její změna zdlouhavému procesu ratifikace, což bylo nevýhodou. Státy neratifikovaly mezinárodní smlouvy ve stejném období, a následkem toho některé státy byly vázány novou úpravou později než jiné, což vyvolávalo interpretační

⁴¹ Dohoda mezi Evropským společenstvím a Dánským královstvím o příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. [citováno 1. června 2009]. Dostupná z WWW: <[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22005A1116\(01\):CS:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22005A1116(01):CS:HTML)>.

potíže.⁴² Problém ratifikace provázel i řadu dalších úmluv. Některé z nich proto nikdy nevstoupily v platnost a tudíž byly unifikací procesy na území Evropské unie ztíženy. Bylo jistě žádoucí, aby Společenství tyto otázky řešilo jinou formou, takovou, která bude bezprostředně závazná pro členské státy. I když by někteří jistě mohli namítat, že je to již velký zásah do právních řádů jednotlivých států. Na druhou stranu, pokud státy nebyly ochotny ratifikovat mezinárodní úmluvy, byla to nejlepší cesta jak dosáhnout unifikace norem civilního řízení s mezinárodním prvkem.

Nařízení do značné míry kopíruje Bruselskou úmluvu, proto je nutné ji na úvod přiblížit. Úmluva zavedla značně liberální režim v uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních (s vyloučením věcí statusových). Přispěla k volnému pohybu soudních rozhodnutí a tímto podle názoru N. Rozehnalové „alespoň nepřímou překonala teritoriální omezenost pravomocí národních soudů a národní účinky jejich rozhodnutí“.⁴³ Účelem Úmluvy bylo vytvoření stavu, kdy rozhodnutí vydaná smluvními státy, budou mít v dalším smluvním státě stejné právní účinky, jako kdyby to byla rozhodnutí tuzemská. K uznání docházelo bez zvláštního uznávacího řízení.⁴⁴

Pravomoc k výkladu ustanovení úmluvy byla v roce 1975 svěřena Evropskému soudnímu dvoru, který významně přispěl k řádné aplikaci a interpretaci úmluvy i nařízení ve členských státech EU. Do dnešního dne vydal kolem 150 rozhodnutí.⁴⁵

Rozvoj mezinárodní spolupráce v Evropě vyvolal potřebu zjednodušení justiční spolupráce i s členskými státy Evropského sdružení volného obchodu, kterými byly Rakousko, Švýcarsko, Finsko, Švédsko, Norsko a Island. Tyto státy na základě článku 220 SES nemohly přistoupit k Bruselské úmluvě. Proto byla dne 16. září 1988 uzavřena v Luganu Úmluva o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (tzv. Luganská

⁴² VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 4.

⁴³ ROZEHNALOVÁ, N. *K vytváření evropského justičního prostoru*, Právní aspekty Evropské integrace, EMP 1-2/1999, s. 43.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Report and Green paper on the review and application of regulation (ec) no 44/2001 on jurisdiction, recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, Brussels 21 April 2009 – memo. [citováno 1. června 2009] Dostupné z WWW:< <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/169&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.

úmluva)⁴⁶, která se aplikovala ve vztazích Evropského hospodářského společenství se státy Evropského sdružení volného obchodu.⁴⁷

Bruselská úmluva formulovala základní zásady uznávání a výkonu rozhodnutí, jimž byly zejména:

- (i) Rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních jsou uznatelná a vykonatelná bez ohledu na to, jaký soud členského státu je vydal a kdo byli účastníci řízení. Omezením je rozsah věcné působnosti, který je vymezen v článku 1 Bruselské úmluvy.
- (ii) Snažila se zasáhnout maximální počet typů rozhodnutí (resp. exekučních titulů), bez ohledu na jejich označení. Z povahy věci jsou vyloučena rozhodnutí procesní povahy.
- (iii) Záměrně se nevztahuje na rozhodčí nálezy, které jsou upraveny Newyorskou úmluvou o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958.
- (iv) Právní moci rozhodnutí není určující, rozhodnutí je vykonatelné tehdy, je-li vykonatelné zároveň ve státě původu.
- (v) Uznané cizí rozhodnutí zakládá překážku věci rozsouzené. Pokud je uznané, má stejné účinky jako by bylo vydáno tuzemským orgánem.
- (vi) Jakým způsobem bude rozhodnutí uznáno a vykonáno se řídí právem státu, kde je rozhodnutí uznáváno a vykonáváno.
- (vii) Uznání cizího rozhodnutí je neformální, nevyžaduje tedy zvláštní řízení. Podmínky pro uznání a výkon rozhodnutí jsou určeny negativně, tedy jako taxativní výjimky z obecné zásady automatického uznávání a vykonatelnosti cizích rozhodnutí.
- (viii) Důvody obrany – tzv. „*defences*“ jsou přímo vymezeny jak v Úmluvě tak následně v Nařízení

Ve shrnutí Bruselská úmluva zajisté tvoří základ pro evropské právo procesní. Hlavním jejím přínosem je zavedení neformálního uznání cizího rozhodnutí, s tím, že taková rozhodnutí mají v dalším smluvním státě stejné právní účinky, jako kdyby to byla rozhodnutí tuzemská. Tímto byl usnadněn i výkon rozhodnutí. Na druhou stranu, co by se dalo Bruselské úmluvě vytknout, je její teritoriální omezenost pouze na státy Evropského společenství. K úmluvě mohly přistoupit pouze nově přistupující státy. Při rostoucí justiční spolupráci bylo v Evropě

⁴⁶ Pozn.: Luganská úmluva nikdy nebyla pro ČR závazná.

⁴⁷ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 4.

nato ještě nutné zajistit uznání i výkon soudních rozhodnutí i z nečlenských států ve formě Luganské úmluvy.

Bruselská úmluva ani Luganská úmluva nebyla nikdy pro Českou republiku závazná. K Bruselské úmluvě Česká republika nemohla přistoupit, až do jejího vstupu do Evropské unie. V tomto období však již byla úmluva přetransformována do nařízení.

Jak jsem již naznačila, neřízení do značné míry kopíruje Bruselskou úmluvu, avšak najdeme v něm i patrné strukturální změny. Např. věci regulované v Protokolech Bruselské úmluvy byly přeneseny do textu nařízení. Nebo byl zjednodušen postup odvolání.⁴⁸

Nařízení je rozděleno do osmi kapitol a má šest příloh. Přičemž Kapitola I definuje působnost Nařízení, Kapitola II pravomoc soudů a Kapitola III pokrývá proces uznání a výkonu rozhodnutí.⁴⁹

2.3.2 Účel nařízení

Účel Nařízení je charakterizován v Preambuli následovně:

„Společenství si stanovilo cíl udržovat a rozvíjet prostor svobody, bezpečnosti a práva, ve kterém je zajištěn volný pohyb osob. Za účelem postupného vytvoření takového prostoru by Společenství mělo schválit mimo jiné i nástroje týkající se soudní spolupráce v civilních věcech, které jsou nezbytné k řádnému fungování vnitřního trhu.“⁵⁰

Určité rozdíly mezi vnitrostátními pravidly pro určení příslušnosti a pro uznávání rozhodnutí ztěžují řádné fungování vnitřního trhu. Je třeba přijmout předpisy, které umožní sjednotit pravidla pro určení příslušnosti v občanských a obchodních věcech v mezinárodním ohledu a zjednodušit formality s ohledem na rychlé a jednoduché uznávání a výkon rozhodnutí členskými státy, pro které je toto nařízení závazné.“⁵¹

Základní prioritou nařízení je dosažení volného pohybu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech na území států Evropského společenství. Například český a německý

⁴⁸ KENNET, W. *The Brussels I Regulation*. ICLQ, 2001, s. 725.

⁴⁹ CLARKSON, CMV.; HILL, J. *The conflict of laws*. Oxford: Oxford university press, 2006, s. 158.

⁵⁰ Preambule Nařízení Brusel I, odstavec 1.

⁵¹ Preambule Nařízení Brusel I, odstavec 2.

podnikatel uzavřou smlouvu o dílo, jejímž předmětem je postavení nemovitosti. Ve smlouvě si určí, že všechny spory, které vzniknou z této smlouvy nebo v souvislosti s ní, budou rozhodnuty soudy České republiky. Nařízení Brusel I má potom zajistit, aby bylo rozhodnutí českého soudu respektováno a vykonáno v jakémkoli jiném členském státě, i když by nemovitost byla postavena např. v Německu.

To by se mělo uskutečnit právě formou přijetí sjednocujících pravidel pro dvě základní otázky, které vyvstanou ve sporu, ve kterém stojí naproti sobě fyzické nebo právnické osoby z jiných členských států a tím je určení mezinárodní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí. Tyto pravidla by měla být založena na vzájemné důvěře jednotlivých členských států ve výkon spravedlnosti. Dalším cílem nařízení je minimalizovat možnost souběžných řízení a zajistit, aby ve dvou členských státech nebyla vydána vzájemně si odporující rozhodnutí.

V průběhu let se ukázalo, že některé cíle byly dosaženy lépe, jiné s obtížemi. Ze statistik lze říci, že nařízení funguje dobře a soudy nemají s aplikací nařízení problémy, k čemuž jistě přispěla i bohatá judikatura Evropského soudního dvora.⁵²

2.3.3 Územní působnost nařízení

Podle Nařízení Brusel I lze prohlásit za vykonatelná a vykonat pouze rozhodnutí, která byla vydána v členském státě Evropské unie. Členským státem se podle článku 1 odst. 3 Nařízení Brusel I rozumějí členské státy s výjimkou Dánska. Okruh členských států je vymezen v článku 299 odst. SES. Určité státy jako Velká Británie, Irsko a Dánsko mají zvláštní dohodu v souvislosti s Hlavou IV SES (oblast justiční spolupráce v civilních věcech – nazvaná „vízová, azylová a přistěhovalecká politika a jiné politiky týkající se volného pohybu osob“), tak jak je to stanoveno v Protokolech k této smlouvě (tzv. Protokol o postavení Dánska). Zatímco Velká Británie a Irsko se vyslovily k aplikaci Nařízení, když využily opčního práva, Dánsko zůstalo stranou, protože Dánsko nemá možnost přistoupit k předpisům vydaným na základě

⁵² Report and Green paper on the review and application of regulation (ec) no 44/2001 on jurisdiction, recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, Brussels 21 April 2009 – memo. [citováno 1. Června 2009] Dostupné z: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/169&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.

čl. 65 SES stanovenou ve vnitrostátních předpisech.⁵³ Až donedávna bylo proto Nařízení Brusel I přímo použitelné ve všech státech EU mimo Dánska a ve vztahu k Dánsku se aplikovala stále Bruselská úmluva. V roce 2005 justiční spolupráce ve věcech občanských se rozrostla v Evropě natolik, že postavení Dánska začalo představovat překážku pro účinné uznání a výkon soudních rozhodnutí, a tak po vzájemných jednáních uzavřelo Dánsko s Evropským společenstvím dohodu o uplatňování ustanovení Nařízení Brusel I a prováděcích pravidel k němu a proto nyní v Dánsku platí stejná pravidla jako v ostatních státech EU, s výjimkami ustanovení v dohodě uvedených. Dohoda je účinná od 1. července 2007.⁵⁴

Pro aplikaci nařízení je rozhodující, zda rozhodnutí, které má být vykonáno bylo vydáno ve státě, na který se Nařízení vztahuje (tzn. v územní působnosti nařízení). Pokud bylo rozhodnutí vydáno v členském státě, tak jak je definován v nařízení, tak se nařízení bude aplikovat bez ohledu na sídlo, bydliště, státní příslušnost účastníků řízení. Ani právní vztah, který je předmětem rozhodnutí nemusí mít vůbec vztah k více členským státům, protože vztah k cizině je dán již tím, že rozhodnutí bylo vydáno v jiném členském státě, než v tom, ve kterém se žádá o rozhodnutí.⁵⁵

2.3.4 Věcná působnost

Nařízení se na základě článku 1 bude aplikovat ve věcech občanských a obchodních bez ohledu na druh soudnictví, tedy bez ohledu na soud, u kterého řízení probíhá. Nevztahuje se zvláště na věci daňové, celní a správní. Nařízení se dále nepoužije na otázky osobního stavu, způsobilosti fyzické osoby k právům a právním úkonům, majetkové vztahy mezi manželi a dědění, včetně dědění ze závěti, konkursy, vyrovnání a podobná řízení, sociální zabezpečení a rozhodčí řízení.

⁵³ PAUKNEROVÁ, M. *Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu České Republiky do EU – vybrané otázky*. Právní Rozhledy 9/2004, s. 334.

⁵⁴ Dohoda mezi Evropským společenstvím a Dánským královstvím o příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. [citováno 1. června 2009]. Dostupná z WWW: <[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22005A1116\(01\):CS:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22005A1116(01):CS:HTML)>.

⁵⁵ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 13.

Termín občanské a obchodní věci ve smyslu Nařízení vyložil v mnoha případech Evropský soudní dvůr při interpretaci Bruselské Úmluvy a tento termín je nutno vykládat v souladu s judikaturou Evropského soudního dvora.⁵⁶

Není tedy rozhodující, zda právo státu, v němž je rozhodnutí vydáno, nebo právo státu, kde má být dané rozhodnutí vykonáno považuje danou věc za obchodní nebo občanskoprávní.⁵⁷ Výraz „obchodní věc“ nemá v nařízení samostatný význam, občanskoprávní a obchodná věci jsou v nařízení postaveny naroveň.

Tradičním problémem bylo rozlišení občanskoprávního a obchodního vztahu od vztahu veřejného práva v případech, kdy v občanských či obchodních věcech vystupuje jako strana stát nebo jeho organizace, tedy osoba nadána veřejnou mocí. Evropský soudní dvůr vyložil termín „osoba soukromého a veřejného práva“ a dospěl k názoru, že rozlišovací podmínkou je „jednání orgánu státu ve vztahu k rozsahu jeho pravomocí daných mu jako orgánu státu“, jinými slovy pokud na straně některého z účastníků řízení spor souvisí s výkonem tzv. výsostných pravomocí. Souvisí li spor s výkonem výsostných práv, jde o výkon veřejné moci a ne o občanskoprávní či obchodní věc.⁵⁸ V případě rozlišování, zda stát je v pozici soukromého či veřejného subjektu, není rozhodné, na které straně žaloby se nachází.⁵⁹

Okruh vyloučených otázek z Nařízení Brusel I je z větší části upraven jinou normou přijatou Radou ES - *Nařízením Rady č. 2201/2003 o soudní pravomoci, uznání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (tzv. nařízení Brusel IIa)*, kterým se ruší dosud platné nařízení č. 1347/2000 o soudní pravomoci a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem (tzv. nařízení Brusel II). Manželské majetkové vztahy také z působnosti Bruselské úmluvy a tedy i následně z působnosti nařízení vyloučil i Evropský soudní dvůr ve věci **Cavel v. Cavel**⁶⁰. Tento případ se týkal rozvodového řízení ve Francii. Tamější soud vydal předběžné opatření, které se týkalo manželských majetkových vztahů. Opatření mělo být provedeno v Německu. Evropský soudní dvůr rozhodl o vyloučení aplikace Bruselské úmluvy a své

⁵⁶ Srovnej např. rozsudek ESD ve věci LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG v. Eurocontrol 29/76, ze dne 14. října 1976.

⁵⁷ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 19.

⁵⁸ Srovnej rozsudek ESD 29/76 ve věci LTU Lufttransportunternehmen GmbH und Co. KG v. EUROCONTROL.

⁵⁹ ROZEHNALOVÁ, N. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. Právní fórum 3/2005, s. 83.

⁶⁰ Rozhodnutí ESD 143/78 Cavel v. Cavel.

rozhodnutí zdůvodnil tím, že pojem manželské majetkové vztahy jsou spíše právní vztahy manželů týkající rozdělení manželství, i když jsou majetkové povahy.⁶¹

Konkursy, vyrovnání a podobná řízení jsou nyní upravena v samostatném nařízení Rady (ES) č.1346/2000, o insolvenčních řízeních, o kterých budu pojednávat v následující kapitole.⁶²

Věci týkající se sociálního zabezpečení mohou mít v některých státech EU soukromoprávní povahu, a proto jsou z Nařízení vyloučena.⁶³

Nařízení se také nebude aplikovat na rozhodčí řízení a to z důvodu úpravy mezinárodní smlouvou. Podmínky pro uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů upravuje Newyorská úmluva OSN ze dne 10. června 1958 – vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 74/1959 Sb. dne 6. listopadu 1959.

Evropský soudní dvůr se ve své judikatuře vyslovil i k otázce aplikace Úmluvy/Nařízení na rozhodčí řízení a stanovil, že do rozsahu nařízení nespadá ani otázka platné rozhodčí doložky, uznání a výkonu rozhodčího nálezu, jmenování či vyloučení rozhodců, určení místa rozhodování a další otázky (tzv. pomocná funkce soudů).⁶⁴

2.3.5 Časová a personální působnost Nařízení

Na základě ustanovení 66 se Nařízení Brusel I vztahuje na řízení zahájená po vstupu Nařízení v platnost, to znamená, že pro aplikaci nařízení je důležitý okamžik, kdy byla podána žaloba. Žaloba musí být podána po vstupu Nařízení v platnost jak ve státě původu, tak ve státě uznání.⁶⁵ Nařízení vstoupilo v platnost dne 1. března 2002. Pro nové členské státy platí nařízení ode dne jejich přistoupení k Evropskému společenství, pro Českou republiku je to od 1. května 2004. Okamžik zahájení řízení se posuzuje podle národního práva státu původu a právní řády členských států mohou určovat za zahájení řízení jiný okamžik. Např. v Německu narozdíl od právní úpravy v České republice je řízení zahájeno doručením stejnopisu soudu a doručením žaloby žalovanému.⁶⁶

⁶¹ ROZEHNALOVÁ, N. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. Právní fórum 3/2005, s. 84.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Srovnej rozsudek ESD C-271/00 *Gemeente Steenberg v. Luc Baten*.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 14.

⁶⁶ Tamtéž.

Pokud byla žaloba podána před vstupem nařízení v platnost lze rozhodnutí uznat a vykonat pouze v některých případech. Za prvé, pokud řízení pokud bylo zahájeno v členském státě původu poté, co ne jeho území vstoupila v platnost Bruselská či Luganská úmluva a dožadovaný stát byl úmluvami také vázán. Česká republika nebyla před vstupem do EU členem žádné z těchto úmluv, tak je tato část ustanovení pro naši praxi bezpředmětná. Za druhé, za předpokladu, že příslušnost soudu byla stanovena podle pravidel, která se shodují s pravidly pro určení příslušnosti obsaženými v kapitole II nařízení nebo v dohodě uzavřené mezi členským státem původu a dožádaným členským státem a to platné v době zahájení řízení.⁶⁷

Pro aplikaci nařízení na území České republiky je rozhodující, jak již bylo zmíněno dříve, aby rozhodnutí, které má být uznáno a vykonáno v ČR bylo vydáno po 1. květnu 2004. Respektive návrh, kterým je řízení zahájeno, musí být podán po tomto datu, jinak by rozhodnutí režimu nařízení nepodléhalo. Rozhodnutí, která režimu nepodléhají, se uznávají a vykonávají podle předchozí úpravy mezinárodních smluv (např. uvedených v článku 69 Nařízení), nebo podle vnitrostátního práva (čl. 63 až 68 ZMPS).⁶⁸

Ustanovení článku 66 dále stanoví, že se nařízení vztahuje na veřejné listiny vypracované po vstupu nařízení v platnost. Veřejnou listinou podle tohoto ustanovení je např. notářský zápis. Podle nařízení se také uznávají procesní smíry a to za podmínky, že byly uzavřeny po vstupu Nařízení v platnost.⁶⁹

Otázka personální působnosti nařízení je řešena odlišně pro určení pravomoci soudů a pro uznání a výkon. Pro to, aby byla založena pravomoc soudu rozhodovat daný spor, žalovaný musí mít bydliště na území Evropského společenství. Nařízení stanoví i pro toto pravidlo výjimky a to konkrétně v článku 4, čl. 9 odst. 2., čl. 14 odst. 4, čl. 15 odst. 2, čl. 22 a 23. Pozice žalobce není určující. V případě uznání a výkonu rozhodnutí je určující pouze skutečnost, že rozhodnutí, které má být uznáno a vykonáno bylo vydáno ve státě EU. Tudíž domicil v tomto případě nehraje žádnou roli.⁷⁰

⁶⁷ ROZEHNALOVÁ, N. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. Právní fórum 3/2005, s. 85.

⁶⁸ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 15.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ ROZEHNALOVÁ, N. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. Právní fórum 3/2005, s. 85.

2.3.6 Příslušnost

Kapitola II nařízení se zabývá otázkami týkajícími se mezinárodní pravomoci soudů členských států EU. Úřední překlad nařízení používá formulace příslušnost, ale pro jednotu terminologie v České republice je vhodnější používat pojem pravomoci.⁷¹

Podle Nařízení máme šest druhů pravomoci. Za prvé, základní pravomoc soudů, pro kterou je rozhodující bydliště žalovaného (čl. 2). Za druhé, alternativní pravomoc k základní pravomoci, jež je postavena na možnosti žalovat u soudu státu, který má bližší vztah k projednávané věci (čl. 5). Následuje tzv. alternativní pravomoc reagující na procesní jevy, která zohledňuje blízkost rozhodné skutečnosti a místa soudu a dává možnost žalovat v jiném státě než je domicil žalovaného (čl. 6 a 7). Další je speciální pravomoc, jejíž úpravu najdeme v oddílu třetím první části nařízení (čl. 8 - 21). Speciální pravomoc se použije před základní i alternativní pravomocí ve věcech pojišťovacích, spotřebitelských a pracovních. V těchto věcech je patrné, že je zde chráněna slabší strana. Následuje tzv. výlučná pravomoc. Výlučná pravomoc má přednost před všemi ostatními (čl. 22). Naposledy v článku 23 a 24 je upravena tzv. dohodnutá pravomoc, která má přednost před všemi ostatními pravomocemi s výjimkou výlučné.⁷²

Základní pravidlo je, že žalobce následuje žalovaného a je upraveno v článku 2 nařízení: „*Nestanoví-li toto nařízení jinak, mohou být osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu.*“

Nařízení Brusel I a i pravidla o příslušnosti se použijí pouze na případy občanskoprávních vztahů s mezinárodním prvkem. Pro uznání a výkon rozhodnutí je mezinárodní prvek dán již samotným faktem, že má být rozhodnutí vykonáno v jiném členském státě. Ale jak je to s aplikací pravidel o pravomoci? Jak jsem již uváděla u vysvětlení pojmu mezinárodní prvek, v procesním právu se vyskytuje většinou, pokud se vyskytne i ve vztahu hmotném. Pojem mezinárodní prvek se v samotném nařízení nevyskytuje, ale jeho existence se odvozuje ze Smlouvy o založení ES, kdy Rady je oprávněna přijímat „*opatření v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech s mezinárodním prvkem*“. Pojem mezinárodní prvek se musí vykládat extenzivně. Ve věci C- 281/02 **Andrew Owusu v. N. B. Jackson**,

⁷¹ Tamtéž s. 121.

⁷² ROZEHNALOVÁ, N. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. Právní fórum 3/2005, s. 122.

jednajícímu pod obchodní firmou „Villa Holidays Bal-Inn Villas“ a další Evropský soudní dvůr judikoval, že se nařízení (tehdy ještě úmluva) použije v rámci sporu před soudy některého smluvního státu mezi účastníky řízení s bydlištěm na území tohoto státu, který má určitý vztah k třetímu státu, nikoliv však pouze k jinému smluvnímu státu. Šlo o případ náhrady škody za úraz způsobený britskému státnímu příslušníku s bydlištěm ve Spojeném království na dovolené na Jamajce. Žalovaný měl také bydliště ve Velké Británii a u soudu namítal, nedostatek příslušnosti anglického soudu. Na podporu svého návrhu uplatnil, že spor má užší vztah k Jamajce, a soud tohoto státu je tedy příslušným soudem, před kterým může být spor vyřešen způsobem vhodnějším pro všechny účastníky řízení a za účelem dosažení lepší spravedlnosti. Evropský soudní dvůr pak při řešení předběžné otázky naopak příslušnost anglického soudu potvrdil.⁷³ Rozhodnutí Owusu je klíčové i pro pozdější uznání a výkon rozhodnutí v jiném členském státě, jelikož pokud by anglický soud nebyl příslušný podle úmluvy/nařízení, trpělo by rozhodnutí nedostatkem mezinárodní pravomoci, jež by bránila uznání i výkon takového rozhodnutí.

Pro běžné obchodní smlouvy je obvyklá doložka, kde si strany upraví, jakým právem se řídí jejich právní vztah a kde bude případný spor ze smlouvy projednáván. I to nařízení umožňuje – to je již jmenovaná dohodnutá příslušnost/pravomoc. Pokud se strany nedohodnou jinak, je tato příslušnost výlučná. Ovšem taková dohoda musí mít nařízením stanovené náležitosti. Musí být uzavřena písemně nebo ústně s písemným potvrzením nebo ve formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi těmito stranami, nebo v mezinárodním obchodě ve formě, která odpovídá obchodním zvyklostem, které strany znaly nebo musely znát, a které strany smluv tohoto druhu v daném odvětví obchodu obecně znají a pravidelně se jimi řídí.

Nařízení pracuje s pojmem bydliště fyzické osoby či sídlo osoby právnické osoby. Termíny jsou vymezeny v čl. 59 a 60 a to následovně.

Článek 59

1. Pro posouzení, zda má strana řízení bydliště na území členského státu, u jehož soudů byl podán návrh, použije soud své právo.

⁷³ Rozhodnutí C- 281/02 Andrew Owusu v. N. B. Jackson, jednajícímu pod obchodní firmou „Villa Holidays Bal-Inn Villas“ a další

2. Nemá-li strana řízení bydliště v členském státě, u jehož soudů byl návrh podán, použije soud pro posouzení, zda má strana řízení bydliště v jiném členském státě, právo tohoto členského státu.

Článek 60

1. Pro účely tohoto nařízení se v případě společností nebo jiných právnických osob nebo sdružení fyzických nebo právnických osob "bydlištěm" rozumí místo, kde má tato osoba své

a) sídlo nebo

b) ústředí nebo

c) hlavní provozovnu.

2.3.7 Uznání a výkon rozhodnutí podle nařízení

Největší změny do právních řádů členských států přineslo Nařízení Brusel I v procesu uznávání a výkonu soudních rozhodnutí. V mnoha jurisdikcích byla tato procedura zdoluhavá a nepraktická, což není případ České republiky. Podle nařízení je uznání rychlé a čistě administrativní. Příslušný orgán rozhodující o uznání či výkonu nezjišťuje příčiny pro neuznání výkonu, ale pouze zkoumá, zda má k dispozici všechny příslušné dokumenty, které mu oprávněná osoba předloží. Jakýkoliv spor, týkající se obsahu práv a povinností, je předmětem jiného řízení.⁷⁴ Při uznání a výkonu se vychází z presumpce nezávadnosti cizích rozhodnutí a tím zjednodušuje celý proces uznání a výkonu.⁷⁵ Tento nový právní rámec přinesl bezpochyby zjednodušení formalit při uznání a výkonu soudních rozhodnutí.

Uznání a výkon rozhodnutí je v nařízení rozdělen na tři samostatné fáze. První z nich je řízení o uznání, druhou fází je prohlášení vykonatelnosti - tzv. řízení exequatur a následuje výkon rozhodnutí. Tyto tři fáze spolu úzce souvisejí, ale jsou od sebe navzájem odděleny a je možné vést tři samostatná řízení. Zároveň jedno řízení nemusí být nutně podmínkou dalšího.⁷⁶

⁷⁴ KENNET, W. *The Brussels I Regulation*, ICLQ, 2001, s. 732.

⁷⁵ ROZEHNALOVÁ, N. *K vytváření evropského justičního prostoru*. Právní aspekty Evropské integrace, EMP 1-2/1999, s. 44.

⁷⁶ Tamtéž.

(i) **Pojem rozhodnutí**

Článek 32 Nařízení definuje rozhodnutí jako:

„... každé rozhodnutí vydané soudem členského státu, bez ohledu na to, je-li označeno jako rozsudek, usnesení, příkaz nebo nařízení výkonu rozhodnutí, včetně rozhodnutí o nákladech řízení vydaného soudním úředníkem.“

Pojem rozhodnutí je v tomto případě legislativní zkratkou pro jakékoli rozhodnutí bez ohledu na to, jakým způsobem je v členském státě označeno. Je to individuální právní akt, jímž je uložena povinnost v mezích věcné působnosti – tedy musí jít o rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. V principu není podle Nařízení žádný rozdíl mezi konečným rozhodnutím, tedy rozhodnutím ve věci a předběžným opatřením.⁷⁷

V předchozích odstavcích již bylo řečeno, že se na rozhodnutí, aby mohlo být uznáno a prohlášeno za vykonatelné, musí se na něj vztahovat kromě věcné, také místní, časová působnost nařízení. Jde tedy o rozhodnutí vydané členským státem EU a musí být vydáno po vstupu nařízení v platnost ve státě původu, tak ve státě uznání, s tím, že pokud by žaloba byla podána před vstupem nařízení v platnost, bylo by možné rozhodnutí uznat a vykonat pouze za předpokladů článku 66 odstavec 2.⁷⁸

Rozhodnutí je akt státní moci, jež zakládá, mění nebo ruší práva a povinnosti účastníků řízení. Mezi rozhodnutí se nezařazují procesní smíry, jelikož jsou projevem smluvní autonomie stran. Procesní smíry se však podle nařízení také uznávají.⁷⁹ Podle kapitoly IV nařízení jsou vykonatelné soudní smíry a veřejné listiny. Veřejná listina musí opět obsahovat úpravu vztahů v mezích věcné působnosti. Veřejnou listinou, která je vykonatelná podle českého práva, je notářský zápis se svolením k vykonatelnosti podle § 71 notářského řádu nebo §78 exekučního řádu. V jiných členských státech jde o veřejné listiny, které například mohou obsahovat dohodu o placení výživného uzavřenou před správním úřadem nebo jimi ověřené⁸⁰. Přípustnost vykonatelnosti se v tomto případě posuzuje podle lex loci edici, tedy přípustnosti výkonu ve státě jejího vydání.⁸¹ I v této souvislosti vydal Evropský soudní dvůr několik rozhodnutí. Například v rozhodnutí ve věci **Unibank A/S v. Flemming G.**

⁷⁷ CLARKSON, CMV.; HILL, J. *The conflict of laws*. Oxford: Oxford university press, 2006, s. 158.

⁷⁸ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 28.

⁷⁹ Tamtéž s. 29.

⁸⁰ Článek 57 odst. 2. Nařízení 44/2001.

⁸¹ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. Právní fórum 7/2005, s. 241.

Christensen⁸² ESD dospěl k závěru, že za veřejnou listinu nelze považovat uznání dluhu, jehož pravost nebyla ověřena žádným veřejným úřadem, i když je tato listina vykonatelná ve státě vydání.⁸³ Na základě článku 58 nařízení je soudní smír vykonatelný za stejných podmínek jako veřejná listina a to za předpokladu, že byl schválen soudem v průběhu řízení a je vykonatelný v členském státě, v němž byl uzavřen.

Podle nařízení je možné uznat pouze rozhodnutí soudu. Narozdíl od české právní úpravy v ZMPS, v němž lze uznat a vykonat rozhodnutí „justičního orgánu“, kterým se rozumí dle ustálené judikatury jakýkoli orgán, jenž je oprávněn rozhodovat o soukromoprávních věcech.⁸⁴ Druh soudu již nerozhoduje a nařízení budou podléhat jak rozhodnutí soudů civilních, tak soudů trestních, pokud se bude jednat o rozhodnutí o náhradě škody. I rozhodnutí soudů správních v občanských a obchodních věcech podléhají režimu nařízení. Soudem se podle Nařízení rozumí státní orgán vybavený věcnou nezávislostí. Nejedná se o soudy církevní, spolkové, nadnárodní nebo mezinárodní. Rozhodčí soudy jsou z působnosti nařízení také vyloučeny.⁸⁵

(ii) **Proces uznání**

Jak již bylo řečeno, rozhodnutí státních orgánů mají pouze teritoriální účinky, to znamená, že jsou účinná pouze na území státu, kde byly vydány. Na území cizích států mají taková rozhodnutí účinky, pouze pokud je tento stát uzná. To je možné dvojím způsobem, buď v samostatném uznávacím řízení, nebo v jiném řízení, v němž má cizí rozhodnutí nějaký význam. Zde se uznání nevyslovuje zvláštním výrokem, ale v řízení se k němu jednoduše přihlídně a uznání zde má podobu vyřešené předběžné otázky.⁸⁶

V režimu nařízení je řízení o uznání rozhodnutí jednou ze tří fází procesu uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí. Na základě článku 33 odst. 1 jsou rozhodnutí vydaná v některém členském státě v ostatních členských státech uznávána, aniž by bylo vyžadováno zvláštní řízení. Z uvedeného vyplývá, že uznání rozhodnutí ve státech EU je automatické a jedná se primárně o druhý shora uvedený případ uznání. Rozhodnutí má už od svého vydání

⁸² Rozhodnutí C-260/97 Unibank A/S v. Flemming G. Christensen.

⁸³ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. Právní fórum 7/2005, s. 241.

⁸⁴ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 29.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 35.

členským státem stejné právní účinky, jako kdyby bylo vydáno v České republice. Otázku jaké účinky rozhodnutí v České republice má, se neposoudí podle českého práva, ale podle práva státu vydání – je ovládáno zásadou rozšíření účinků. Naopak účinky, které rozhodnutí v právním řádu státu vydání nemá, nebude mít ani v České republice.⁸⁷

Nevýhodou automatického uznání rozhodnutí je, že k uznání nedochází samostatným výrokem, tudíž soud nerozhoduje o uznání autoritativně a je možné, že v jiném řízení by mohl soud rozhodnout jinak. Není zde totiž překážka věci rozsouzené. Proto v článku 33 odst. 2 a 3 jsou stanoveny určité výjimky, kdy se může navrhnout, že rozhodnutí má být uznáno.⁸⁸

Shrňme-li shora uvedené, podmínky uznání se mohou posuzovat ve třech případech. Za prvé v samostatném řízení o uznání (odst. 2.), za druhé při řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti (odst. 2.), nebo ta třetí jako předběžná otázka v rámci jiného řízení (odst. 3.). Uznání rozhodnutí v samostatném řízení se provádí na návrh. Návrh se podává u příslušného orgánu členského státu. Seznam orgánů je v Příloze II a III k Nařízení. Příloha II obsahuje výčet příslušných orgánů, u kterých se podává návrh na výkon rozhodnutí podle nařízení, který se použije i pro jeho uznání.⁸⁹ Ve druhém případě, v řízení o exequatur podle článku 41 nařízení povinný není oprávněn činit jakákoli podání a tak nemůže ani učinit námitku existence důvodů neuznání rozhodnutí. Tuto námitku je možné učinit v řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí o vykonatelnosti.⁹⁰ Za třetí rozhodnutí o uznání může být rozhodující pro jiné rozhodnutí ve věci samé v jiném civilním řízení. Jako předběžnou otázku může uznání řešit jakýkoliv soud EU.⁹¹

Jako příklad potřeby zvláštního uznávacího řízení, který je uveden v tzv. Jenardově zprávě je případ, kdy např. italský soud vydá rozhodnutí o prohlášení směnky za neplatnou pro podvod. Tato směnka je poté prezentována bance v Belgii, dlužník se však odvolá na rozhodnutí italského soudu. Věřitel namítá existenci některého z důvodů odepření uznání rozhodnutí. Rozhodnutí je sice v Belgii uznáváno automaticky, ale banka nemůže posuzovat

⁸⁷ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 36.

⁸⁸ Tamtéž, s. 38.

⁸⁹ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. Právní fórum 7/2005, s. 243.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

podmínky uznání, jelikož to není v její kompetenci. Dlužník by tedy měl podat u belgického soudu návrh na uznání rozhodnutí samostatným výrokem, který bude pro banku závazný.⁹²

Rozhodnutí nesmí být přezkoumáváno ve věci samé. Tato zásada platí pro všechna tři shora uvedená řízení, ve kterých se uznává rozhodnutí. Ve státě uznání již nelze zkoumat, jestli soud, který rozhodnutí vydal, správně zjistil skutkový stav, provedl důkazy a jakým způsobem věc posoudil. Nové skutečnosti se při uznání rozhodnutí nepřipouští a mohou být uplatněny pouze v rámci mimořádných opravných prostředků ve státě vydání. Z přezkoumání je vyloučena též skutečnost, zda soud posoudil věc podle správného práva, tedy zda soud nerozhodoval v rozporu s kolizními předpisy domovského státu.

Ve výčtu námitek v knize V. Vaškeho „Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí“, které byly namítány při posuzování věcné správnosti podkladového rozhodnutí v exekučním řízení u českých soudů, a které soudy vyhodnotily, jako bezvýznamné patří: „...*že rozhodnutí nesprávné, neboť jím přiznaná pohledávka nikdy neexistovala, nebo ještě před vydáním zanikla, že smlouva, jejíž porušení vedlo ke vzniku přisouzené škody, je neplatná, že žalobce ještě před vydáním rozsudku postoupil pohledávku jinému, že pohledávka byla v době podání žaloby již promlčena apod.*“⁹³

(iii) **Důvody odepření uznání popřípadě výkonu rozhodnutí**

K získání uznání rozhodnutí věřitel nepotřebuje nic víc než vyhotovení rozhodnutí. Tento princip vychází z ustanovení článku 53 odst. 1. nařízení a vychází z předpokladu, že rozhodnutí, které spadá pod jeho věcnou působnost má nárok na to být uznáno a případně i vykonáno. Rozhodnutí jsou na základě článku 33 nařízení uznávána automaticky, bez potřeby zvláštního řízení. Avšak k uznání nemusí dojít vždy, protože nařízení stanovuje v člancích 34 a 35 několik důvodů, které mohou vést k jeho odepření. Důvody, které brání uznání i výkonu, jsou nedostatky v mezinárodní pravomoci, rozpor s veřejným pořádkem, vady řízení ve státě vydání rozhodnutí, res iudicata a podobné překážky. Pokud je namítán některý z důvodů odepření uznání a soud je shledá za oprávněný, rozhodnutí nemá v ostatních členských státech žádné právní účinky a k uznání nedochází. Výčet důvodů odepření uznání je v nařízení taxativní, z čehož logicky vyplývá, že jiné důvody odepření uznání soudy

⁹² VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 38.

⁹³ Tamtéž s. 65.

nepřipouští. Důvody uvedené v nařízení jsou důvody relevantními, jelikož ne každé rozhodnutí by mělo být automaticky uznáno a vykonáno.

Pokud se nejedná o výlučně uznávací řízení, kde se důvody odepření uznání mohou uplatnit již v prvním stupni, v řízení o prohlášení vykonatelnosti soud v prvním stupni důvody odepření nezkontroluje a mohou být namítány až v odvolacím řízení.⁹⁴ Odvolací soud uznávajícího státu však nemá povinnost zkoumat splnění podmínek pro uznání cizího rozhodnutí *ex officio*, tedy z úřední povinnosti. Zkoumání „uznatelnosti“ je incidenční, soud k němu přistupuje pouze na základě námítky osoby, která prokáže, že má na tomto zkoumání právní zájem.⁹⁵ Z výše uvedeného vyplývá, že dlužník si musí svá práva hájit sám, jednak se tedy odvolat proti uznání a výkonu rozhodnutí a v tomto řízení namítat některý z důvodů odepření uznání.

Nedostatky v mezinárodní pravomoci

Základním pravidlem je, že soud, který vydává rozhodnutí, musí být soudem příslušným, podle pravidel určených v Kapitole II Nařízení. Nedostatky v mezinárodní pravomoci zakotvuje článek 35 odst. 1 Nařízení. Na základě tohoto ustanovení se rozhodnutí neuznává, pokud byla porušena pravidla o mezinárodní příslušnosti a to ve věcech:

- (a) Pojištění (článek 8 – 14 Nařízení)
- (b) Spotřebitelských (článek 15 – 17 Nařízení)
- (c) Výlučné příslušnosti (článek 22 Nařízení)

Na druhou stranu není žádná obrana pro případ nedostatku pravomoci ve věcech týkajících se individuálních pracovních smluv (čl. 18 – 19 Nařízení).⁹⁶

Důvody pro odepření uznání ve věcech pojištění a spotřebitelských jsou odůvodňovány tím, že slouží ve prospěch slabší strany závazkového právního vztahu. Avšak zařazení důvodů se zdá někdy nesystémové, protože vztah vyplývající z pojištění nemusí pro pojištěného nutně ekonomicky a právně znamenat slabší postavení. Stejně by také mohl být

⁹⁴ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 43.

⁹⁵ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. Právní fórum 7/2005, s. 243.

⁹⁶ Tamtéž s. 246.

v tomto případě chráněn zaměstnanec.⁹⁷ Evropský soudní dvůr se k této problematice zatím nijak zásadním způsobem nevyjádřil.⁹⁸

Pro posouzení toho, zda je dána příslušnost, je dožádaný soud nebo orgán vázán skutkovým zjištěním, na nichž soud členského státu původu založil svou příslušnost.⁹⁹ V jiných případech nespádajících do důvodů v článku 35 odstavec 1 nesmí být příslušnost soudu členského státu původu přezkoumávána a to ani z důvodu rozporu s veřejným pořádkem.¹⁰⁰

Rozpor s veřejným pořádkem

Rozhodnutí nebude uznáno v případě, že takové uznání je zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu, v němž se o uznání žádá.¹⁰¹ Veřejným pořádkem se zpravidla rozumí soubor základních společenských a státních hodnot a zásad právního řádu daného státu, na kterých je nutno bez výhrady trvat.¹⁰² Podle judikatury ESD by se v kontextu Bruselského Nařízení měla výhrada veřejného pořádku vykládat restriktivně¹⁰³ a používat pouze ve výjimečných případech¹⁰⁴.

V případě **Krombach v. Bamberski**¹⁰⁵ ESD rozhodl, že rozpor s veřejným pořádkem může být důvodem k odepření uznání pouze tehdy, pokud cizí rozhodnutí je v rozporu se základními principy nebo právními pravidly, které jsou považovány za podstatné či nezbytné v právním řádu státu, kde má být rozhodnutí uznáno. Rozhodnutí ve věci Krombach je velice zajímavé, protože se zabývá problematikou porušení základních lidských práv a svobod upravené Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv (dále jen „EUOLP“)¹⁰⁶. Krombach, německý státní příslušník, podal injekci francouzské dívky, která následně zemřela. Německé úřady zahájily vyšetřování, to ale bylo zastaveno. Francouzské úřady proto proti Krombachovi zahájily trestní stíhání, určující svoji příslušnost na základě národnosti zemřelé dívky. Krombach byl řádně předvolán, ale k řízení se nedostavil. Otec zemřelé dívky pan Bamberski

⁹⁷ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. Právní fórum 7/2005, s. 246.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Článek 35 odstavec 2 Nařízení 44/2001.

¹⁰⁰ Článek 35 odstavec 3 Nařízení 44/2001.

¹⁰¹ Článek 34 odstavec 1 Nařízení 44/2001.

¹⁰² Článek 36 ZMPS.

¹⁰³ Rozhodnutí C – 414/92 Solo Kleinmotoren GmbH v Boch.

¹⁰⁴ Rozhodnutí 145/86 Hoffmann v Krieg.

¹⁰⁵ Rozhodnutí C-7/98 Krombach v Bamberski.

¹⁰⁶ Úmluva Rady Evropy - Evropská úmluva o ochraně lidských práv 1950.

současně podal v souladu s francouzským právem civilní žalobu na náhradu škody jako součást trestního řízení. Krombach najal právníky, aby ho obhajovali, avšak soud je odmítnul vyslechnout z důvodu, že se Krombach nedostavil k předchozímu řízení. Soud následně uznal Krombacha vinným z trestného činu a zároveň přiznal panu Bamberski nárok na náhradu škody. Když pan Bamberski chtěl vykonat rozhodnutí o náhradě škody v Německu, Krombach namítal rozpor s veřejným pořádkem podle čl. 27 odstavec 2 Bruselské úmluvy, že rozsudek byl získán způsobem, kdy se nemohl řádně obhajovat. Německý soud proto dal předběžnou otázku k ESD. ESD došel k závěru, že byl porušen článek 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, právo na spravedlivý proces a stanovil, že Německo může uznání rozhodnutí odmítnout na základě rozporu s veřejným pořádkem. Také Evropský soud na ochranu lidských práv sídlící ve Štrasburku v následném řízení zahájeném na návrh pana Krombacha potvrdil, že francouzský soud porušil čl. 6 EUOLP.¹⁰⁷

Další významné rozhodnutí pro vymezení pojmu veřejný pořádek je rozhodnutí **Hoffmann v. Krieg**. Jednalo se o uznání a výkon rozhodnutí o výživné manželky podle práva SRN po rozvodu manželství v Nizozemí. Pan Hoffmann (manžel) se v roce 1978 odstěhoval z Německa do Nizozemí. Paní Kriegová (manželka) podala u soudu v Heidelbergu žalobu na placení výživného a ten panu Hoffmannovi uložil dne 29. srpna 1979 platit manželce výživné po dobu, kdy budou žít odděleně. Manželství bylo nizozemským soudem podle německého práva rozvedeno na Hoffmannovu žádost k 19. 8. 1980. Rozhodnutí o rozvodu však nebylo v Německu uznáno. Paní Kriegová podala návrh na výkon rozhodnutí soudu v Heidelbergu o výživném v Nizozemí a nejvyšší soud Nizozemí položil ESD otázky týkající se účinků rozhodnutí a rozporu s veřejným pořádkem. Na otázku, zda musí být rozhodnutí podle čl. 26 Bruselské úmluvy v jiných státech přiznán stejný účinek jako ve státu vydání, EDS odpověděl kladně, protože dané rozhodnutí musí mít stejné právní účinky jako ve státě vydání. Druhá otázka, která byla soudu položena, se týkala skutečnosti, zda je rozhodnutí vykonatelné v Nizozemí i v případě že výkon podle práva Nizozemí z důvodů, které nespadají do okruhu užití Bruselské úmluvy, není dále možný, protože je neslučitelný s rozhodnutím o rozvodu manželství. Což je pochopitelné. ESD sice stanovil, že rozhodnutí vydané v jednom členském státě má podle Bruselské úmluvy stejné právní účinky, ale ne bezvýjimečně. ESD zde

¹⁰⁷ HARTLEY, T. *Human rights as a bar to enforcement of a foreign judgement*, LQR, 2004, s. 211-214.

judikoval, že rozhodnutí se neuzná v případě, že by bylo v rozporu s pravidly mezinárodního práva soukromého (mezi něž patří i status fyzické osoby) státu uznání. To znamená, že cizí rozhodnutí, které bylo prohlášeno za vykonatelné a které zůstává vykonatelné ve státě původu, nemusí být dále vykonáno ve státě uznání, pokud podle práva druhého státu není dále možný z důvodů, které nespádají do aplikačního rozsahu Nařízení. Podle článku 34 odst. 3 nařízení se rozhodnutí neuzná, je-li neslučitelné s rozhodnutím vydaným v řízení mezi týmiž stranami v členském státě, v němž se o uznání žádá. Další otázka Nizozemského soudu směřovala, zda by se neslučitelnost nedala podřadit pod pojem veřejný pořádek. Evropský soudní dvůr na tuto otázku odpověděl negativně, jelikož byl v tomto případě dán již jiný způsob odepření uznání a o rozpor s veřejným pořádkem se v tomto případě nejedná.¹⁰⁸

Otázku interpretace pojmu rozporu s veřejným pořádkem Evropský soudní dvůr také řešil v případě **C-38/98 Renault v. Maxicar**. Jednalo se o případ, kdy Francouzský odvolací soud Dijonu shledal vinným ředitele společnosti Maxicar pana Formenta z porušení práv duševního vlastnictví tím, že neoprávněně vyráběl a uváděl na trh části karosérie pro vozy Renault a rozhodl, že pan Formento i společnost Maxicar musí, zaplatit společnosti Renault náhradu škody. Dne 24. 12. 1996 požádala společnost Renault o nařízení výkonu rozhodnutí v Itálii. Ovšem italský odvolací soud tuto žádost zamítl z důvodu nedodržení lhůty stanovené v čl. 741 italského trestního řádu, protože rozhodnutí bylo vydáno v trestním řízení. Společnost Renault se odvolala. Společnost Maxicar mimo jiné během řízení uvedla, že rozhodnutí francouzského soudu nemůže být vykonáno v Itálii, neboť není slučitelné s veřejným pořádkem v hospodářských záležitostech. Za těchto okolností se italský odvolací soud rozhodl přerušit řízení a předložit Evropskému soudnímu dvoru otázky k předběžnému rozhodnutí, z nichž jedna se týkala právě Čl. 27 bod 1 Bruselské úmluvy - rozporu s veřejným pořádkem. ESD v tomto případě opět odpověděl negativně, když stanovil, že článek. 27 bod 1 Bruselské úmluvy musí být interpretován restriktivně, a že rozsudek by musel porušovat základní principy státu uznání. Zde se jednalo o porušení práv z duševního vlastnictví, jejichž ochranu poskytovala i Itálie a proto rozsudek nelze považovat za rozpor s veřejným pořádkem. Bylo by to v rozporu s cílem Bruselské úmluvy/ nařízení.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Rozhodnutí C 145/86 Horst Ludwig Martin Hoffmann v Adelheid Krieg.

¹⁰⁹ Rozhodnutí C-38/98 Régie Nationale des Usines Renault SA v. Maxicar SpA a Orazio Formento.

Vady řízení ve státě vydání rozhodnutí

Čl. 34 odstavec 2 jako další důvod neuznání rozhodnutí uvádí případ kdy „žalovanému, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem, ledaže nevyužil žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, i když k tomu měl možnost“. Tento důvod je naukou nazýván jako zásah do práva slyšení či do práva podílet se na jednání soudu. Je to na rozdíl od jiných důvodů odepření uznání velmi konkrétní důvod a nezahrnuje všechny nepravdelnosti řízení, které z práva na slyšení vyplývají. Pokud by se tedy jako obrana proti uznání a výkonu rozhodnutí nedal prioritně použít tento důvod odepření, mohl by následovat důvod rozporu s veřejným pořádkem. V tomto případě by bylo základní zásadou, na které je nutno trvat, zásada spravedlivého procesu. ESD při svém rozhodování porovnával obě dvě zásady a došel k závěru, že důvod stanovený v článku 34 odstavec 2 má povahu ustanovení speciálního.¹¹⁰

Účelem tohoto ustanovení je zajistit, aby žalovaný měl v řízení právo na obhajobu a dostatek času na její přípravu. Avšak pokud by se dozvěděl o probíhající řízení nebo o tom, že proti němu bylo vydáno rozhodnutí a měl ještě k dispozici opravný prostředek, musí ho využít, jinak rozhodnutí bude uznáno.

Jedním z důležitých rozhodnutí v této oblasti je rozhodnutí ESD ve věci **Hendrikman et Feyen v. Magenta Druck Verlag GmbH**¹¹¹, které bylo již citováno. V tomto případě německý soud vydal rozhodnutí proti žalovanému za situace, kdy byl žalovaný zastoupen právním zástupcem, avšak bez platné plné moci. Na základě německého práva jeho právo na slyšení nebylo porušeno, ale ESD rozhodl o opaku.

Čl. 34 odstavec 2 se bude aplikovat bez ohledu na to, zda žalovaný má či nemá bydliště ve státě vydání rozhodnutí.¹¹²

¹¹⁰ Rozhodnutí C- 78/95 Hendrikman et Feyen v. Magenta Druck Verlag GmbH.

¹¹¹ Rozhodnutí C- 78/95 Hendrikman et Feyen v. Magenta Druck Verlag GmbH.

¹¹² DICEY; MORRIS; COLLINS. *Conflict of laws*. London: Sweet and Maxwell, 2006, s. 665.

Res iudicata a podobné překážky

Rozhodnutí nebude uznáno pokud „je neslučitelné s rozhodnutím vydaným v řízení mezi týmiž stranami v členském státě, v němž se o uznání žádá“ (článek 34 odst. 3) a „je-li neslučitelné s dřívějším rozhodnutím, které bylo vydáno v jiném členském státě nebo ve třetí zemi v řízení mezi týmiž stranami a pro tentýž nárok, pokud toto dřívější rozhodnutí splňuje podmínky nezbytné pro uznání v členském státě, v němž se o rozhodnutí žádá“ (čl. 34 odst. 4).

V nařízení se již objevuje úprava, která řeší situace, kdy rozhodnutí mohou být v konfliktu avšak ne úplně vyčerpávajícím způsobem (Čl. 6, 27 a 28) a proto zákonodárce stanovil tento důvod jako jeden z důvodů odepření uznání rozhodnutí.

Z definice vidíme, že v článku 34 odst. 3 se nejedná o rozhodnutí o stejném nároku, nejde tedy o překážku věci rozsouzené. Je ale pravidlem, že obě rozhodnutí spolu musí věcně souviset.¹¹³ Půjde například konkrétně o případ rozhodnutí ve věci **Hoffmann v. Krieg**, jehož skutkový děj byl popsán u důvodu odepření pro rozpor s veřejným pořádkem a kde se jednalo se o rozhodnutí vydaného v Německu o výživném mezi manžely, které mělo být uznáno na území Nizozemí. Tam však již bylo vydáno rozhodnutí o rozvodu manželství, které bylo neslučitelné. Zde právě šlo o aplikaci článku 34 odstavec 3. I zde jde o lex specialis k odstavci 1 (rozporu s veřejným pořádkem).¹¹⁴

Článek 34 odstavec 4 je ustanovení, které zakládá překážku věci rozsouzené, a to ať jde o rozhodnutí ze členského či nečlenského státu EU. Podmínky jsou, že musí jít o rozhodnutí dřívější a musí splňovat podmínky pro uznání.

Nyní byly popsány důvody odepření uznání, které jsou taxativně vymezeny v Nařízení. V praxi se však mohou uplatnit i jiné důvody, které ve své judikatuře dovodil Evropský soudní dvůr a které vyplývají z mezinárodního práva veřejného. Ovšem tyto důvody je nutné podle názoru Vaškeho vykládat restriktivně, jelikož principem uznání a výkonu soudních rozhodnutí je volný pohyb těchto rozhodnutí po území EU a proto je tedy není možné nad míru omezovat.¹¹⁵ Mezi tyto důvody patří např. nedostatek soudní pravomoci z hlediska

¹¹³ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*, Právní fórum 7/2005, s. 245.

¹¹⁴ Rozhodnutí 145/86 Hoffmann v Krieg.

¹¹⁵ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 43.

mezinárodního práva, týkající se imunity států, hlav států, diplomatů konzulů, dále je to rozpor rozhodnutí s ustanovením článku 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹¹⁶

(iv) **Řízení o vykonatelnost rozhodnutí**

Řízení o vykonatelnost (exequatur) je zvláštním řízením, jehož smyslem je ověřit zda cizí rozhodnutí splňuje vymezené formální náležitosti a může se ve státě uznání vykonat. Řízení exequatur není novinkou pro státy jako je Německo, Rakousko či Francie, pro Českou republiku je to ovšem řízení zcela nové, které předchází právní úprava neznala. V Anglii a Walesu existuje místo řízení o vykonatelnosti institut registrace, který se aplikuje i na rozsudky z jiných států než z EU.¹¹⁷

Jak již bylo řečeno, všechna rozhodnutí, která spadají do působnosti Nařízení Brusel I, jsou uznatelná automaticky ve všech členských státech a mají stejné právní účinky. To ovšem neplatí pro jeho vykonatelnost. Ta musí být podle nařízení prohlášena samostatným konstitutivním výrokem. Bez tohoto výroku nelze rozhodnutí v jiném členském státě než ve státě původu vykonat.¹¹⁸

Prohlášení vykonatelnosti je platné pouze ve státě, který toto prohlášení vydal. Pokud by měl dlužník majetek ve více členských státech EU, je nutné, aby věřitel, podal návrh na prohlášení vykonatelnosti ve všech státech, ve kterých chce exekuci vést a to samostatně. Následně se samotná exekuce na základě prohlášení může vést pouze ve státě, který prohlášení vydal. Prohlášení o vykonatelnosti není podkladem pro exekuční řízení ve více státech EU. Nařízení rovněž neumožňuje, aby exekuce nařízená soudem jednoho členského státu byla vykonána ve státě jiném.¹¹⁹

Prohlášení vykonatelnosti lze podat pouze na návrh oprávněné strany (článek 38). Tím je osoba, která se na rozhodnutí odvolává ve státě, v němž byl vydán.¹²⁰ Návrh na prohlášení vykonatelnosti se podle článku 39 nařízení podává soudu nebo příslušnému orgánu uvedeného v seznamu v příloze II nařízení. V České republice je to okresní soud. Jako

¹¹⁶ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 64.

¹¹⁷ Tamtéž s. 67.

¹¹⁸ Tamtéž s. 66.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž s. 75.

v dalších fázích řízení se i v této postupuje podle procesních pravidel státu, kde se o prohlášení vykonatelnosti žádá.¹²¹

K návrhu se připojí:

a) vyhotovení rozhodnutí.

Podmínkou je, že musí splňovat podmínky nezbytné pro uznání jeho pravosti (článek 53 odstavec 1) a musí splňovat podmínky pro jeho uznání - není tedy dán některý z důvodů odepření uznání (ty se ovšem posuzují až v odvolacím řízení) a jde o rozhodnutí článku 32 Nařízení.

Samozřejmě, že rozhodnutí musí splňovat podmínky vykonatelnosti ve státě vydání, jinak nemůže být prohlášeno vykonatelným ani v jiném státě, protože by se rozhodnutí přiznávaly další účinky, takové, které ve státě původu nemá. Vykonatelnost se posuzuje podle právního řádu státu původu. Naopak podmínkou prohlášení vykonatelnosti není právní moc rozhodnutí.

b) osvědčení

Osvědčení vydává soud nebo příslušný orgán členského státu, ve kterém bylo rozhodnutí vydáno (článek 54). Vydává se na formuláři, který je uveden v příloze V. k nařízení a osvědčuje proti komu je rozhodnutí vykonatelné. Pokud není osvědčení předloženo, tak podle článku 55, může soud určit lhůtu pro jeho předložení, přijmout rovnocennou písemnost nebo pokud nepovažuje za potřebné další objasnění, jeho předložení prominout.

c) V některých případech soud může požadovat překlad těchto dokumentů.

Překlad musí být provedený osobou oprávněnou. V české republice jde o úřední překlad opatřený tlumočnickou doložkou.

Jinak uvedené písemnosti ani procesní plné moci nemusí být úředně ověřeny (u notáře, apostila atd.).¹²² Vykonatelnými jsou i veřejné listiny a soudní smíry, tak jak to stanoví kapitola IV nařízení. Jsou vykonatelné stejným postupem jako rozhodnutí. V případě splnění těchto formálních náležitostí rozhodne soud o vykonatelnosti rozhodnutí a rozhodnutí je doručeno povinnému. Minusem je, že povinný nemá až do doručení možnost žádných námitek a jedinou obranou proti rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti je až opravný

¹²¹ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*, Právní fórum 7/2005, s. 246.

¹²² Tamtéž s 247.

prostředek, jímž je v České republice odvolání. Obecně se jedná o řádný opravný prostředek v zemi, kde má být rozhodnutí vykonáno. Opravný prostředek se podává u soudu uvedeného v seznamu v příloze III. V České republice je to okresní soud. Např. v Anglii a Walesu je to „High Court of Justice“ nebo jde-li o rozhodnutí ve věcech výživného u „Magistrate’s courts“. Povinný se tedy proti rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti může odvolat a to ve zvláštní lhůtě stanovené samotným nařízením. Podle článku 43 odst. 5 „*opravný prostředek proti prohlášení vykonatelnosti musí být podán ve lhůtě jednoho měsíce od doručení tohoto prohlášení*“. Nebo je to lhůta dva měsíce, má-li strana, vůči níž je výkon navrhován, bydliště v jiném státě, než ve kterém bylo prohlášení vykonatelnosti vydáno. Nařízení v tomto případě stanoví delší lhůtu, než náš OSŘ, což je pro povinného zajisté přínosem. Nemožnost námitek a připomínek v řízení v prvním stupni není omezením práva na spravedlivý proces, ale pouze ona snaha ze strany Společenství o zajištění rychlého nekomplikovaného uznání a výkonu rozhodnutí.

Pro právní postavení povinného v oblasti výkonu cizích soudních rozhodnutí má řízení o opravném prostředku zásadní význam a to právě proto, že povinný nemůže činit žádné návrhy ani námítky v řízení v prvním stupni. Námítky týkající se nedodržení podmínek prohlášení vykonatelnosti či existence důvodů pro neuznání rozhodnutí mohou být vzneseny právě v řízení o opravném prostředku. Tím je povinnému poskytnuta právní ochrana, které se mu v řízení v prvním stupni nedostává. Soud v tomto řízení pokud zkoumá důvody pro neuznání rozhodnutí, rozhodnutí soudu prvního stupně zruší a rozhodne o zamítnutí návrhu (článek 45 odst. 1). Cizí rozhodnutí ani v řízení v druhém stupni nemůže být zkoumáno meritorně (článek 45 odst. 2). Nařízení také určuje, že soud vydá rozhodnutí neprodleně (článek 45 odst. 1). Zbytečné průtahy v rozhodování by mohly poškozovat zájmy oprávněného.¹²³

Proti rozhodnutí v řízení o opravném prostředku jsou přípustné opravné prostředky, jejichž výčet najdeme v příloze IV nařízení. V České republice je to dovolání nebo žaloba pro zmatečnost.

Podle Nařízení Brusel I může být rozhodnutí vykonatelné zcela ve všech výrocích cizího rozhodnutí nebo jen zčásti ve vztahu k některým z nároků. Na základě článku 48 odst. 1

¹²³ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*, Právní fórum 7/2005, s. 247.

Nařízení, pokud prohlášení vykonatelnosti nemůže být vydáno v plném rozsahu, vydá soud prohlášení vykonatelnosti pro jeden nebo více těchto nároků. Navrhovatel sám může žádat, aby rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti bylo omezeno pouze na část nároků vyplývajících z rozhodnutí.¹²⁴

(v) **Řízení o výkon rozhodnutí**

Výkon rozhodnutí je úzce spojen s prohlášením vykonatelnosti. Je upraven také v druhém oddílu Kapitoly III. Nařízení Brusel I Obecně řečeno, cizí rozhodnutí bude vykonáno za splnění tří podmínek. Za prvé, rozhodnutí musí být vykonatelné ve státě vydání a orgán, který rozhodnutí vydal, vydá příslušné osvědčení. Za druhé, rozhodnutí musí být prohlášeno za vykonatelné ve státě uznání. Za třetí, rozhodnutí bude vykonáno, nejsou-li dány důvody pro odepření uznání či výkonu.¹²⁵

Výkon rozhodnutí je prováděn podle procesních předpisů státu, kde má být rozhodnutí vykonáno. Návrh na výkon rozhodnutí může být podán samostatně po tom, co bylo příslušným soudem vydáno prohlášení o vykonatelnosti, nebo spolu s návrhem na prohlášení vykonatelnosti.

(vi) **Vztah Nařízení k jiným normám, které mají stejnou věcnou působnost**

Stejnou věcnou působnost s Nařízením Brusel I mají i jiné normy. V rámci pramenů práva EU jsou to další komunitární nástroje - například směrnice nebo např. Bruselská úmluva, která stále zůstává v platnosti a donedávna se aplikovala ve vztahu k Dánsku. Dále jsou státy vázány velkým počtem převážně dvoustranných mezinárodních smluv vypočtených v čl. 69 nařízení. Nakonec existují i mnohostranné úmluvy mezi členskými státy EU, které upravují stejnou materii. Zde platí základní pravidlo „lex specialis derogat generalis“.¹²⁶

Ustanovení upravující právě tuto problematiku najdeme v kapitole VII. nařízení.

- (i) Na základě čl. 67 Nařízení Brusel I není dotčeno uplatňování ustanovení, která jsou obsažena v právních aktech Společenství nebo ve vnitrostátních právních předpisech harmonizovaných k provedení těchto aktů.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ ROZEHNALOVÁ, N. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*, Právní fórum 3/2005, s. 582.

- (ii) Nařízení Brusel I nahrazuje Bruselskou úmluvu (čl. 68).
- (iii) Nařízení Brusel I dále nedopadá v souladu s čl. 299 Smlouvy ES na některá zámořská území členských států (čl. 68).
- (iv) Jakýkoliv odkaz na Úmluvu se považuje za odkaz na toto nařízení (čl. 68 odst. 2).
- (v) Dvoustranné mezinárodní smlouvy vypočtené v článku 69 Nařízení se neuplatní v částech, kde se střetávají s obsahem Nařízení.
- (vi) Pokud jde o mnohostranné mezinárodní smlouvy, jejich předmětem jsou zvláště vymezené oblasti, čl. 71 stanoví, že nařízení nebrání aplikaci těchto úmluv.
- (vii) V odstavci 2 článku 71 je upraven postup zajištění jednotného výkladu, které lze vymezit jako spolupůsobení pravidel v obou úpravách.
- (viii) Článek 72 nakonec upravuje vztah zvláštních dohod, kterými se státy zavázaly před vstupem nařízení v platnost neuznávat podle čl. 59 Úmluvy rozhodnutí vydaná v jiných smluvních státech proti žalovaným s bydlištěm nebo obvyklým pobytem na území třetí země.¹²⁷

2.3.8 Nařízení a Česká republika

Vstupem České republiky do Evropské unie se proces uznání a výkonu soudních rozhodnutí vydaných státy EU výrazně změnil. Před vstupem ČR do Evropské unie byly uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí řešeny zejména obecnou úpravou v ZMPS a dvoustrannými mezinárodními smlouvami. Tyto smlouvy nadále zůstávají v platnosti, s tím, že Nařízení Brusel I má přednost před ustanoveními dohod nebo ujednáními týkající se stejné oblasti mezi členskými státy EU. Tyto mezinárodní smlouvy se nadále použijí v případech, na něž se Nařízení Brusel I nevztahuje (článek 69 a 70). Nadále zůstávají v platnosti i smlouvy, jejichž stranami jsou členské státy a jež upravují mezinárodní pravomoc či uznání a výkon soudních rozhodnutí ve zvláštních případech (článek 71).¹²⁸ Úprava mezinárodní pravomoci a uznání a výkonu v Nařízení Brusel I platí v České republice vedle obecné úpravy mezinárodní pravomoci a uznání a výkonu soudních rozhodnutí vůči třetím státům v ZMPS.

¹²⁷ ROZEHNALOVÁ, N. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních* Právní fórum 3/2005, s. 582.

¹²⁸ Srovnej také kapitolu 2.3.7. (VI).

I když je nařízení jako akt sekundárního práva přímo aplikovatelné i v České republice bez potřeby transpozice, byl novelou v roce 2006, která byla po schválení Parlamentem ČR publikována ve Sbírce zákonů pod číslem 361/2004, do ZMPS vložen nový oddíl 4 s názvem „Zvláštní ustanovení o uznání a výkonu některých cizích soudních rozhodnutí“ s odůvodněním, že české právo neznalo pojem řízení „exequatur“, které pro Českou republiku nově zavádí právě Nařízení Brusel I. Článek 68a ZMPS stanoví, že ustanovení tohoto oddílu se použije na řízení, v nichž se postupuje podle předpisů Evropských společenství. Tato ustanovení nenahrazují komunitární úpravu v nařízení, pouze pro přehlednost přizpůsobují vnitrostátní právní úpravu právu komunitárnímu.

Dalším předpisem, který byl vydán pro provedení nařízení Brusel I, a z tohoto hlediska významným, je instrukce Ministerstva spravedlnosti, č. j. 56/2004-MO-J, vydaná dne 30. dubna 2004, kterou se upravuje postup justičních orgánů ve styku s cizinou ve věcech občanskoprávních a obchodních, uveřejněná v částce 2/2004 Sbírky instrukcí a sdělení Ministerstva Spravedlnosti ČR.¹²⁹

Model uznání a výkonu rozhodnutí je složitější než předešlá úprava v ZMPS a to tím, že zavádí řízení exequatur, řízení o prohlášení vykonatelnosti.¹³⁰ Podle názoru M. Pauknerové je „zavedení zvláštního řízení je z hlediska dosud platné české právní úpravy nepochybně krokem zpět“¹³¹. Podle ZMPS se mají cizí rozhodnutí v ČR stejnou účinnost, jestliže nabyla právní moci (podle potvrzení příslušného cizího orgánu) a byla-li českými orgány uznána. Jestliže je rozhodnutí jednou uznáno, mělo by být vykonáno i bez zvláštního rozhodnutí vykonatelnosti. Evropská úprava je sice založena na automatickém uznání rozhodnutí, ani dříve se uznání rozhodnutí v majetkových věcech nevyslovovalo zvláštním výrokem, a český soud k němu pouze přihlédl. V tomto ohledu evropská úprava tedy nepřinesla významné změny. Pokud jde o samotný výkon rozhodnutí, tak cizí rozhodnutí šlo podle § 66 ZMPS vykonat, pokud byl nařízen jeho výkon, nařízení výkonu bylo třeba vždy odůvodnit. Soud v tomto řízení právě přezkoumával podmínky pro uznání cizího rozhodnutí. Podle Z. Kučery

¹²⁹ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. Vydání, C. H. Beck, 2007, s. 11.

¹³⁰ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. Právní fórum, 7/2005, s. 243.

¹³¹ PAUKNEROVÁ, M. *Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu České Republiky do EU – vybrané otázky*. Právní rozhledy 9/2004, s. 338.

se „*toto nařízení výkonu také označuje jako exequatur*“.¹³² Tudiž české právo podobnou formu uznání rozhodnutí o vykonatelnosti znalo, ovšem nebylo to v samostatném řízení. Tudiž se dá říci, že zavedení nového řízení navíc je opravdu krokem zpět. Zákonodárce v novele k ZPMS v § 68c proto uvádí, že současně s návrhem na prohlášení vykonatelnosti může být podán i návrh na nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce podle zvláštního právního předpisu. V takovém případě rozhodne soud v jediném usnesení o obou návrzích samostatnými výroky.

Pokud jde o další srovnání, tak česká úprava uvádí jako důvod odepření uznání není-li zaručena vzájemnost. Tento důvod v Nařízení Brusel I není, což ale logicky vyplývá z povahy EU a kde jsou rozhodnutí automaticky uznána ve všech členských státech. Jednotlivé fáze uznání a výkonu podle Nařízení Brusel I budou v podmínkách tuzemské úpravy probíhat na základě postupu, který je upraven v člancích 38 a 58 nařízení a §§ 68a až 68c ZPMS. ZPMS pro věřitele zavádí možnost dvojího řízení. Věřitel může žádat o uznání a výkon v jednom řízení, či ve dvou samostatných řízeních. Z praktického hlediska se jeví vhodnější podat oba dva návrhy najednou. Oprávněný podá návrh u okresního soudu, podle bydliště povinného. Postup se řídí českým procesním právem v OSŘ. O návrhu na prohlášení vykonatelnosti rozhoduje soud usnesením. I o opravném prostředku soud rozhodne usnesením, jelikož neexistuje úprava rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti. Usnesením bude rozhodovat i o námitkách nesplnění podmínek uznání, o kterých by jinak v samostatném řízení bylo rozhodováno rozhodnutím.¹³³

Pokud jde o samotný výkon rozhodnutí, rozumí se jím jak nařízení soudního výkonu rozhodnutí, tak nařízení exekuce podle exekučního řádu. Návrh na výkon rozhodnutí, jak již bylo předesláno v předchozím odstavci, může být podán samostatně nebo spolu s návrhem na prohlášení vykonatelnosti. Soud poté rozhoduje dvěma samostatnými výroky. Lhůta k podání opravného prostředku proti rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti je podle Nařízení obecná jeden měsíc, či zvláštní dva měsíce. Lhůta pro odvolání proti nařízení výkonu rozhodnutí je stejná jako v případě exequatur a článek 68c odst. 3 ZPMS zároveň stanoví

¹³² KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*, VII. opravené a doplněné vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2009, s. 414.

¹³³ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*, Právní fórum 7/2005, s. 247.

podmínku nabytí právní moci a to tak, že rozhodnutí o nařízení výkonu nemůže nabýt právní moci dříve než rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti.¹³⁴

V souvislosti s novelizací ZMPS vyvstaly pochybnosti o nezbytnosti a úplnosti provedené úpravy ZMPS. Ovšem na druhou stranu je nutné podotknout, že tato novela zákon příliš nemění. V praxi se soudy s novým řízením vypořádaly bez problémů a v průběhu let se provedená novela ukázala dostačující.

Již několik let se v České republice připravuje komplexní rekodifikace soukromého práva a v jejím rámci i nový zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, který bude řešit také otázky mezinárodního práva procesního.¹³⁵ Návrh rekodifikace obsahuje i ustanovení týkající se mezinárodního práva procesního. Úprava uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí byla vložena do Hlavy III a i zde se objevuje Zvláštní ustanovení o uznání a výkonu některých cizích rozhodnutí, která se budou aplikovat na rozhodnutí vydaná státy EU. V tomto ohledu tedy nenastanou žádné významné změny,¹³⁶

2.4 Přehled dalších nařízení týkající se uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních

Rada, s využitím svého práva v hlavě IV SES, ve svých unifikačních procesech nadále pokračovala. V letech 2004 až 2007 se zabývala zvláštními druhy civilního řízení s mezinárodním prvkem a snažila se zjednodušit celý proces uznání a výkonu soudních rozhodnutí pro nesporné pohledávky či drobné nároky. Subjektům členských států s výjimkou Dánska nabídla rychlejší proces uznání a výkonu rozhodnutí v civilním řízení s mezinárodním prvkem a tím i věřitelům větší právní jistotu při vymáhání svých pohledávek. Zrychlením a zjednodušením procesu se také mělo dosáhnout minimalizace nákladů na vymožení pohledávek.

Následující nařízení Rady jsou postavena na odstranění řízení exequatur. Řízení podle těchto nařízení jsou velice formální, návrhy se podávají na standardizovaných formulářích, které jsou přílohou nařízení. Rozhodnutí vydaná v těchto řízeních jsou bez dalšího exekučním titulem nejen ve státě, ve kterém byly vydány, ale i v dalších členských státech EU.

¹³⁴ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*, Právní fórum 7/2005, s. 247.

¹³⁵ Srov. KUČERA, Z. *K rekodifikaci mezinárodního práva soukromého, Rekodifikace soukromého práva*, AUC-Iuridica, 2003.

¹³⁶ Návrh zákona dostupný z WWW: http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/podpora-podnikani-v-cr/pripominkovani-legislativy/art_26404/pd_2/172-08-navrh-zakona-o-mezinarodnim-pravu-soukromem-t-23-9-2008.aspx [citováno 1. června 2009].

2.4.1 Evropský exekuční titul pro nesporné pohledávky

Uznáním a výkonem rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních se také zabývá další nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES), které bylo přijato v rámci projektu k prosazení zásady vzájemného uznávání rozhodnutí. Nařízení č. 805/2004 (dále jen „**Nařízení o exekučním titulu**“), kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné pohledávky. Nařízení bylo přijato dne 21. dubna 2004 a vstoupilo v platnost dne 21. října 2005. Cílem tohoto Nařízení o exekučním titulu je odstranění řízení exequatur, tedy uznávacího řízení, v případech, kdy se jedná o nesporné pohledávky.¹³⁷ Jde o zjednodušení procedury uznání a výkonu rozhodnutí na principu vydání evropského exekučního titulu, který je potom v jiném členském státě vykonán bez procesu uznání a prohlášení vykonatelnosti.

Nařízení o evropském exekučním titulu má s Nařízením Brusel I téměř stejnou věcnou působnost a je k němu v poměru speciality. Věřiteli nebrání, aby si vybral jiný postup než podle Nařízení o exekučním titulu a raději zvolil proces podle Nařízení Brusel I a podal návrh na prohlášení vykonatelnosti. Postup podle Nařízení Brusel I je zdouhavější a finančně náročnější. Důležitá je informace, že věřitel si od účinnosti nařízení o evropském exekučním titulu může vybrat.¹³⁸

Nařízení se vztahuje na soudní rozhodnutí, soudní smíry a úřední listiny (notářské listiny), které se týkají nesporných nároků na zaplacení peněžní částky. Nespornou pohledávkou je podle Nařízení o exekučním titulu pohledávka na zaplacení určité finanční částky, která je splatná nebo jejíž datum splatnosti je uvedeno v daném exekučním titulu, a to pokud byla pohledávka dlužníkem uznána v soudním řízení či ve veřejné listině, nebo byla dlužníkem uznána v soudním smíru.

Nárok se podle nařízení považuje za nesporný, pokud:

- a) dlužník s ním výslovně souhlasil tím, že jej uznal, nebo prostřednictvím smíru, který schválil soud nebo který byl uzavřen před soudem v průběhu řízení
- b) dlužník proti němu v průběhu soudního řízení nevznesl nikdy žádné námitky v souladu s odpovídajícími procesními předpisy členského státu původu

¹³⁷ BRODEC, J. *Evropský exekuční titul a evropský platební rozkaz*, Právník 9/2005, s. 1025.

¹³⁸ PAVLOVÁ, B.; DOLEŽAL, V. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních Část XII, Nařízení Rady a Evropského parlamentu (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky*, Právní fórum, 2006, s. 1-2.

- c) dlužník se neúčastnil soudního jednání, ve kterém se o tomto nároku jednalo, ani nebyl na takovém soudním jednání zastoupen poté, co nejprve vznesl proti nároku v průběhu soudního řízení námitky, pokud takové jednání znamená podle práva členského státu původu konkludentní souhlas s nárokem nebo skutečnostmi, které tvrdí věřitel.
- d) dlužník jej výslovně uznal v úřední listině.

V případech a) a d) se jedná o situaci, kdy dlužník s dluhem souhlasil, nějakým konáním, tedy tím, že ho uznal. V následujících případech (bod b) a c)) dlužník nevznesl námitky nebo se neúčastnil řízení. Soud má tedy za to, že tímto svým konkludentním chováním dluh uznal.¹³⁹

Stát, který takovéto rozhodnutí vydal, vyhotoví v souladu s dalšími podmínkami v nařízení potvrzení evropského exekučního titulu. Tyto podmínky nalezneme v článku 6 odst. 1 nařízení. Mezi tyto podmínky patří, že rozhodnutí musí být vykonatelné v členském státě původu a nesmí být v rozporu s pravidly soudní příslušnosti podle Nařízení Brusel I. V určitých případech, také vymezených v článku 6 odst. 1, například pokud je dlužník spotřebitel, musí být rozhodnutí vydáno v členském státě, kde má dlužník bydliště. Soudní řízení dále musí splňovat minimální požadavky kladené na řízení o nesporných nárocích. Jsou to většinou minimální standardy pro doručení, tak jak jsou stanoveny v kapitole III Nařízení o exekučním titulu.¹⁴⁰

Pokud jsou tedy splněny podmínky pro vydání evropského exekučního titulu, vydá soud potvrzení na formuláři, který je součástí Nařízení o exekučním titulu. Kdo rozhodne v konečné fázi o vydání rozhodnutí je ponecháno na vnitrostátní úpravě. Není to tedy soud, který rozhodnutí vydal, protože pak by docházelo k nežádoucí sebekontrolé.¹⁴¹

Rozhodnutí, které bylo ověřeno v členském státě, v němž bylo vydáno jako evropský exekuční titul, se uzná a vykoná bez zvláštního prohlášení vykonatelnosti a možnosti, aby dlužník mohl popírat jeho uznání. To je zajisté zjednodušení administrativních formalit a finanční náročnosti uznání a výkonu soudních rozhodnutí.

Podle ustanovení Nařízení o exekučním titulu, není proti rozhodnutí o prohlášení za evropský exekuční titul přípustný opravný prostředek. Je pouze možné zrušení potvrzení a

¹³⁹ PAVLOVÁ, B.; DOLEŽAL, V. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních Část XII, Nařízení Rady a Evropského parlamentu (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky*, Právní fórum, 2006, s. 1-2.

¹⁴⁰ Tamtéž s. 2 – 3.

¹⁴¹ BRODEC, J. *Evropský exekuční titul a evropský platební rozkaz*. Právník 9/2005, s. 1031.

jeho oprava. Například v případě, pokud se rozhodnutí a potvrzení od sebe liší. Ke zrušení potvrzení může dojít také v případě, že potvrzení bylo vydáno neprávem. Možnosti opravného prostředku proti nevydání potvrzení v Nařízení o exekučním titulu nejsou, to zůstává na úpravě jednotlivých členských států.¹⁴²

Rozhodnutí, potvrzené jako evropská exekuční titul se vykoná za stejných podmínek jak rozhodnutí vydané v členském státě výkonu. Stejně jako u Nařízení Brusel I se při výkonu rozhodnutí bude postupovat podle procesních předpisů státu výkonu.

Zde vidíme, že spolupráce v justičních věcech na území států evropské unie se stále více prohlubuje.

2.4.2 Evropský platební rozkaz

V roce 2004 byl Radě Evropskou komisí předložen návrh neřízení o Evropském platebním rozkazu. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu¹⁴³ („**Nařízení o evropském platebním rozkazu**“), bylo přijato dne 12. prosince 2006. Nařízení o evropském platebním rozkazu je dalším z unifikačních pokusů EU v oblasti občanských a obchodních věcech týkající se nesporných pohledávek.

Účelem tohoto nařízení je:

- a) zavedením řízení o evropském platebním rozkazu zjednodušit a urychlit soudní řízení týkající se nesporných peněžních nároků v přeshraničních případech a snížit náklady na ně; a
- b) umožnit volný pohyb evropských platebních rozkazů ve všech členských státech stanovením minimálních norem, díky jejichž dodržování je zbytečné zahajovat v členském státě výkonu jakékoli mezitímní řízení před uznáním a výkonem.

I toto nařízení je aplikovatelné na spory v občanských a obchodních věcech s mezinárodním prvkem bez ohledu na soud, který je vydal s vyloučením věcí finančních, celních a správních. Nařízení se aplikuje na všechny členské státy s výjimkou Dánska.

¹⁴² BRODEC, J. *Evropský exekuční titul a evropský platební rozkaz*. Právník 9/2005, s. 1031.

¹⁴³ Dostupné z WWW: <<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33212.htm>> [citováno 1. června 2009].

Přeshraničním případem je podle nařízení případ, ve kterém má alespoň jedna ze stran (dlužník nebo věřitel) bydliště nebo místo obvyklého pobytu v jiném členském státě, než je členský stát soudu, u něhož byl podán návrh na vydání platebního rozkazu. Jde tedy o případy kdy dlužník a věřitel mají bydliště v jiných státech. Podle tohoto nařízení může věřitel, který má splatnou pohledávku na určitou peněžní částku, vymáhat svou pohledávku u dlužníka, jež pobývá v jiném členském státě, podáním návrhu na vydání evropského platebního rozkazu. Ten se podává na formuláři, který je přílohou nařízení. Hodnota pohledávky musí být nesporná

Soud vydá evropský platební rozkaz, pokud návrh splňuje všechny náležitosti a není zjevně neopodstatněný. Dlužník může proti platebnímu rozkazu podat odpor, který nemusí být nijak odůvodněn, a to do 30 dnů od doručení rozhodnutí. Soud po obdržení odporu, pokračuje v řízení podle svých procesních předpisů. Evropský platební rozkaz se v dalším členském státě nemusí uznávat, ani nedochází k prohlášení jeho vykonatelnosti. Platební rozkaz, který se stal vykonatelným, se vykonává za týchž podmínek jako vykonatelné rozhodnutí vydané v členském státě výkonu.

2.4.3 Evropské řízení o drobných nárocích

Ani po vydání Nařízení o evropském platebním rozkazu Rada ve svých unifikačních pokusech nepovolila a snažila se dále zjednodušit další druhy civilních řízení s mezinárodním prvkem. Tentokrát na zasedání v Tampere ve dnech 15. a 16. října 1999 Evropská rada vyzvala Radu a Komisi, aby stanovily společná procesní pravidla pro zjednodušené a urychlené řešení přeshraničních soudních sporů týkajících se drobných spotřebitelských a obchodních nároků, které by mělo zjednodušit a urychlit řízení, snížit náklady a zjednodušit uznání a výkon rozhodnutí vydaného v rámci evropského řízení o drobných nárocích v jiném členském státě. Na základě této výzvy, dne 11. července 2007, bylo přijato Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích („**Nařízení o drobných nárocích**“).

Nařízení o drobných nárocích se podle ustanovení čl. 1. *„vztahuje na občanské a obchodní věci v přeshraničních případech, bez ohledu na povahu soudu, jestliže hodnota nároku bez navýšení o úroky, náklady a výlohy nepřesahuje v době doručení žalobního*

formuláře k příslušnému soudu částku 2000 EUR“. Toto omezení se vztahuje na nárok bez příslušenství (úroků, nákladů či výloh). Nařízení se „*nevztahuje se zejména na daňové, celní či správní věci ani na odpovědnost státu za jednání a opominutí při výkonu státní moci (acta iure imperii)*“. Nařízení se opět vztahuje na všechny členské státy s výjimkou Dánska. i

V tomto nařízení je upraveno podrobně řízení o drobných nárocích a Kapitola III se zabývá uznáním a výkonem těchto rozhodnutí v jiném členském státě. Rozhodnutí vydané v rámci evropského řízení o drobných nárocích v jednom členském státě se uzná a vykoná v jiném členském státě, aniž je nutné prohlášení vykonatelnosti a bez možnosti napadnout jeho uznání. K výkonu je potřebné vykonatelné rozhodnutí, vykonatelnost osvědčuje soud vydání na formuláři (osvědčení) který opět tvoří přílohu nařízení. Cizí rozhodnutí musí být v každém členském státě vykonáno za stejných podmínek, jako kdyby v něm bylo i vydáno. Podle nařízení se nesmí požadovat složení jistiny či kauce od příslušníka cizího státu pouze z důvodu, že je cizím státním příslušníkem nebo že nemá bydliště ani nepobývá v členském státě výkonu. Nařízení o drobných nárocích dále stanovuje důvody, pro které může být výkon zamítnut (překážka věci rozsouzené), omezen či zastaven a to pouze na návrh povinného.

Úprava řízení o drobných nárocích v českém právním řádu chybí, ale není mu zcela cizí. OSŘ například nepřipouští odvolání proti rozsudku, jímž bylo rozhodnutí o peněžitém plnění nepřevyšujícím 2000 Kč.¹⁴⁴ Tímto nařízením byla českého právního řádu zařazena nová procesní úprava bagatelních nároků s přeshraničním prvkem.

2.5 Režim soudních rozhodnutí vydaných mimo území EU

2.5.1 Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním

V České republice je koncepce uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí provedena komplexně zákonem o mezinárodním právu soukromém a procesním¹⁴⁵ („**ZMPS**“). Je nutné připomenout, že tento postup se použije subsidiárně, pokud mezinárodní smlouva, jíž je Česká republika vázána, nestanoví něco jiného.

Cizím rozhodnutím se podle § 63 ZMPS rozumí rozhodnutí justičních orgánů stejně jako cizí soudní smíry a notářské listiny ve věcech uvedených v §1 ZMPS (vztahy

¹⁴⁴ SZABOVÁ, A. ŠERÁ, M., Evropské řízení o drobných nárocích, [citováno 1. června 2009], Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/evropske-rizeni-o-drobnych-narocich-55592.html>>.

¹⁴⁵ Zákon č. 97/1963 Sb. o mezinárodním právu soukromém a procesním, v platném znění.

občanskoprávní, rodinné, pracovní a jiné podobné vztahy s mezinárodním prvkem). Cizími rozhodnutími naopak nejsou cizí rozhodčí nálezy, jejichž režim je upraven v zákoně č. 216/1994 Sb. ČR, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů a především mezinárodní úmluvou o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, tzv. Newyorská úmluva¹⁴⁶, která nabyla účinnosti pro tehdy Československou republiku dne 10. října 1959.¹⁴⁷

Rozhodnutím podle § 63 je akt aplikace práva, ze kterého vyplývají pro konkrétní subjekty konkrétní práva a povinnosti, jejichž splnění se lze domáhat i ve státě, ve kterém bylo předmětné rozhodnutí vydáno. Zda se jedná o rozhodnutí či nikoli však nebude posuzováno podle práva českého, nýbrž podle kritérií práva státu, kde bylo rozhodnutí vydáno. Pojem rozhodnutí nelze vykládat extenzivně, tento pojem nezahrnuje občanskoprávní úkony. I když se můžeme setkat s tím, že určité právní účinky v cizině nastanou na základě smlouvy, u nás je k tomu potřeba soudního rozhodnutí. Smlouva tedy nemůže být uznána ani vykonána, s výjimkou případů, kdy by byla ve formě notářské listiny a tím by se vešla pod definici ustanovení § 63.

Cizí rozhodnutí mají v České republice účinnost, jestliže nabyla podle potvrzení příslušného cizího orgánu právní moci a byla-li českými orgány uznána. Účinností cizího rozhodnutí se podle ZPMS rozumí, že má stejné právní účinky jako pravomocné rozhodnutí české. Je rovnocenné, protože vyvolává stejný právní stav. Účinností však nerozumíme její bezprostřední vykonatelnost. Aby rozhodnutí mohlo být vykonáno, musí být splněny podmínky stanovené zákonem v §§ 63, 64 a 66 a to jak pozitivně tak negativně.¹⁴⁸

ZPMS v zásadě rozeznává dva druhy uznání a to ve věcech majetkových a věcech statusových. Otázka uznání rozhodnutí v majetkových věcech je především řešena ve formě předběžné či incidenční otázky v jiném řízení. Cizí rozhodnutí se tedy neuznává v samostatném řízení formálním rozhodnutím. § 65 zákona proto stanoví, že „cizí rozhodnutí v majetkových věcech se nevyslovuje zvláštním výrokem. Cizí rozhodnutí je uznáno tím, že český orgán k němu přihlédne jako by šlo o rozhodnutí české.“¹⁴⁹ Jiná situace nastává, pokud jde o otázky pravomocných rozhodnutí ve věcech manželských a rodinných, jimiž se v mé práci nezabývám. Zde platí pravidlo, že je-li alespoň jeden z účastníků občanem České

¹⁴⁶ Vyhláška č. 74/1959Sb. ze dne 6. listopadu 1959 o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

¹⁴⁷ KUČERA, Z.; TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním – Komentář*, Praha: Panorama, 1989, s. 302.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ STEINER, V.; MÁŠILKO, V. *Mezinárodní právo soukromé a procesní v praxi*, Praha: Orbis, 1976, s. 314.

republiky, jsou uznávána ve zvláštním řízení a rozhoduje o nich Nejvyšší soud.¹⁵⁰ V dalším výkladu se již budu zabývat pouze uznáním a výkonem rozhodnutí ve věcech majetkových.

Důležitou podmínkou pro uznání i výkon rozhodnutí je, právě narozdíl od Nařízení Brusel I, že dané rozhodnutí nabylo právní moci. V otázce nabytí právní moci se nepostupuje podle našich vnitrostátních předpisů, nýbrž se přihlíží k předpisům cizím. Jak český soud pozná, že dané rozhodnutí již nabylo právní moci? Právní moc je především potvrzena orgánem, který rozhodnutí vydal. Cizí rozhodnutí i listina o právní moci jsou potom veřejnými listinami ve smyslu § 52 ZMPS. Stejně pravidlo platí i pro nařízení výkonu rozhodnutí. Cizí soudní rozhodnutí lze vykonat pouze, nabude-li právní moci. Narozdíl od rozhodnutí tuzemského, které lze v určitých případech vykonat předběžně, tedy před jeho právní mocí.

Další podmínky společné jak pro výkon, tak pro uznání jsou v zákoně vymezeny negativně a to jako překážky, které jsou důvodem pro odepření uznání. Výčet těchto důvodů je taxativní.

Cizí rozhodnutí český orgán nemůže uznat ani vykonat v těchto případech:

(a) *Uznání brání výlučná pravomoc českých orgánů, nebo jestliže by řízení nemohlo být provedeno u žádného orgánu cizího státu, kdyby se ustanovení o příslušnosti českých soudů použila na posouzení pravomoci cizozemského orgánu.*

Podle § 67 odst. 1 nebrání výlučná pravomoc pouze ve věcech manželských a ve věcech určení otcovství. Pokud mají české orgány výlučnou pravomoc ve věcech majetkových, tak je to překážka pro uznání i výkon daného rozhodnutí. Jako další případ se posuzuje překážka, jestliže by řízení nemohlo být provedeno u žádného orgánu cizího státu. To znamená, zda by na základě českých pravidel o příslušnosti orgánu cizího státu v OSŘ mohl o dané otázce rozhodnout orgán nějakého cizího státu. Pro to, aby mohl cizí orgán rozhodnout, musí být dán dostatečně intenzivní vztah k cizímu státu, musí mít mezinárodní pravomoc.¹⁵¹ V opačném případě by český soud dané rozhodnutí neuznal.

(b) *O témže právním poměru bylo českým orgánem vydáno pravomocné rozhodnutí nebo bylo-li v České republice uznáno pravomocné rozhodnutí orgánu třetího státu.*

¹⁵⁰ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*, Právní fórum 7/2005, s. 241.

¹⁵¹ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. VI opravené a doplněné vydání, Brno, 2004, s. 408.

V tomto případě jde o tzv. překážku věci rozsouzené, *res iudicata*. Jedná se o situaci, kdy již existuje pravomocné rozhodnutí českého soudu nebo pokud již bylo uznáno cizí rozhodnutí. Nerozhoduje doba vydání rozhodnutí, tedy zda bylo vydáno dříve nebo později, ale rozhodující je, zda rozhodnutí existuje v době, kdy se o uznání jedná. O tentýž právní poměr se jedná v případě totožnosti účastníků řízení, stejného skutkového děje a téhož právního nároku vymezeného v žalobním petitu. Cizí rozhodnutí ve věcech majetkových český soud uzná tak, že k němu přihlédně. Nyní ovšem může nastat situace, že v novém řízení se o tomto předchozím uznání soud vůbec nemusí dozvědět, pokud to nevyčte z obsahu spisu či mu danou informací nesdělí účastníci řízení.¹⁵²

(c) *Účastníku řízení, vůči němuž má být rozhodnutí uznáno, byla odňata postupem cizího orgánu možnost řádně se účastnit řízení, zejména nebylo-li mu doručeno do vlastních rukou předvolání nebo návrh na zahájení řízení, nebo nebyl-li odpůrci návrh na zahájení řízení doručen do vlastních rukou.*

Toto ustanovení je zde patrně pro to, aby chránilo účastníka řízení, jímž může být odpůrce i navrhovatel (v případě, že je mu rozhodnutím uložena povinnost platit např. náklady řízení), před tzv. nepravidelnostmi řízení, které by zbavily účastníka řádného uplatňování svých práv v průběhu řízení. Tato situace by mohla nastat ve dvou případech. Za prvé v případě, že by cizí orgán porušil své procesní předpisy. Za druhé by mohlo dojít k situaci, kdy i při zachování procesních předpisů daného státu, právo účastníka řízení by mohlo být omezeno v porovnání s minimálním standardem v České republice.¹⁵³

(d) *Uznání by se přičilo českému veřejnému pořádku.*

Veřejným pořádkem se podle § 36 ZMPS rozumí takové zásady společenského a státního zřízení České republiky a jejího právního řadu, na kterých je nutno bez výhrady trvat. Rozhodnutí se přičí veřejnému pořádku i v takových případech, kdy cizí rozhodnutí by bylo v rozporu se základními principy spravedlnosti. Mohlo by jít např. o situaci, kdy cizí orgán poruší vlastní procesní předpisy.¹⁵⁴

¹⁵² KUČERA, Z.; TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním – Komentář*. Praha: Panorama 1989 s. 310.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. VI opravené a doplněné vydání, Brno, 2004, s. 409.

Nejvyšší soud v této věci také stanovil, že výhrady veřejného pořádku se použije v případech uznání cizího rozhodnutí, pokud soud v průběhu řízení zjistí obcházení tuzemského zákona. Tuzemský zákon by mohl být obcházen ve dvou situacích, kdy by tím věc byla podřízena cizímu právnímu řádu, či zákona by se obešlo, aby byla založena cizí jurisdikce.¹⁵⁵

(e) *Není zaručena vzájemnost; vzájemnost se nevyžaduje, nesměřuje-li cizí rozhodnutí proti českému občanu nebo právnické osobě.*

Náš justiční orgán rozhodnutí uzná a vykoná pouze v případě, že cizí stát zajistí uznání a výkon v právní věci téhož druhu. Není třeba, aby vzájemnost byla zaručena mezinárodní smlouvou. Postačí, pokud je skutečně ve vztahu k příslušnému státu vzájemnost dána, například prohlášením ministerstva spravedlnosti na základě §54 ZMPS.¹⁵⁶

Zásada vzájemnosti se nedodrží, pokud rozhodnutí nesměřuje proti českému občanu nebo právnické osobě. Vysvětlením pro tuto výjimku je fakt, že by aplikace této podmínky měla nepříznivý dopad na české věřitele. V případě, že by měla zahraniční osoba jako dlužník majetek v České republice, návrh na výkon rozhodnutí by byl soudem zamítnut právě z důvodu neexistence vzájemnosti.¹⁵⁷

Jsou- li splněny podmínky v § 63 a není dána žádná překážka vymezená v § 64, cizí rozhodnutí je českým soudem uznáno a může být následně vykonáno. Je nutné podotknout, že soud při uznání či výkonu nepřezkoumává rozhodnutí ve věci samé, ale přezkoumává, zda jsou splněny podmínky pro jeho uznání a pak k němu přihlédne jako by šlo o rozhodnutí orgánu českého. Při uznání ani výkonu rozhodnutí nerozhoduje, že cizozemský orgán rozhodoval podle jiného hmotného práva než takového, který by určila česká kolizní norma.¹⁵⁸ Výkon rozhodnutí o majetkových právech je upraven v § 66. Ve spojení s §§ 63 a 64 je vytvořeno ucelené pravidlo pro výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice. Je ovládáno ústavní zásadou dovolenosti užití státní moci jen na základě zákona a v jeho mezích.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Rozhodnutí NS ČSFR, R 26/1987.

¹⁵⁶ KUČERA, Z.; TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním – Komentář*, Praha: Panorama, 1989, s. 312.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. VI opravené a doplněné vydání, Brno, 2004, s 409.

¹⁵⁹ Ústava České republiky č. 1/1993, čl. 2 odst. 3, Listina Základních práv a svobod 2/1993, čl. 2.

§ 66 uvádí:

Za podmínek §63 a 64 lze cizí rozhodnutí o majetkových právech v České republice vykonat, bude-li nařízen jeho výkon českým soudem; nařízení výkonu je třeba vždy odůvodnit.

V ZMPS nenacházíme další ustanovení o výkonu rozhodnutí. Z uvedeného tedy a contrario vyplývá, že rozhodnutí o jiných než majetkových právech není možné vykonat s výjimkou případů, kdy by tuto problematiku upravovala mezinárodní smlouva.¹⁶⁰ Cizí rozhodnutí o majetkových právech je rozhodnutí jednak v majetkových věcech, ale i rozhodnutí v jiných než majetkových věcech, pokud přiznává oprávněné osobě peněžní plnění.¹⁶¹

K výkonu rozhodnutí stačí, že příslušný soud výkon nařídí. Není nutné vydávat další rozhodnutí, jímž by se cizímu rozhodnutí přiznávala účinnost, v praxi známé jako řízení exequatur, které nově zavádí Nařízení Brusel I. Podle § 66 je podmínkou, že rozhodnutí musí být odůvodněno. Jinak se při výkonu rozhodnutí postupuje podle vnitrostátních předpisů, tedy podle § 251 a následující OSŘ nebo podle exekučního řádu¹⁶².

Shrňme – li uznání výkon cizích soudních rozhodnutí v ČR podle ZMPS a Nařízení Brusel I, zjistíme, že jsou postaveny na stejném principu. Stejně jako u rozhodnutí vydaných podle Nařízení Brusel I mají cizí rozhodnutí podle ZMPS po splnění určitých zákonných požadavků stejné právní účinky jako rozhodnutí tuzemská. Těmito požadavky jsou, podle ZMPS (a) právní moc rozhodnutí a (b) jeho uznání, respektive neexistence důvodu, který by uznání bránil. V tomto pohledu se naše právní úprava liší od Nařízení Brusel I, kde je podmínkou (a) uznání, za (b) vykonatelnost rozhodnutí a za (c) prohlášení vykonatelnosti. Pro to, aby bylo rozhodnutí vykonáno, musí dojít k prohlášení jeho vykonatelnosti, v řízení exequatur. To, že je rozhodnutí vykonatelné, potvrdí stát vydání. Zde vidíme dva hlavní rozdíly v obou úpravách – nařízení zavádí nově řízení exequatur, což je řízení navíc a pracuje s pojmem vykonatelnosti rozhodnutí na rozdíl od právní moci rozhodnutí. ZPMPS sice uvádí jako podmínku uznání a výkonu cizího rozhodnutí právní moc, ale nakonec výkon rozhodnutí

¹⁶⁰ KUČERA, Z.; TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním – Komentář*, Praha: Panorama, 1989, s. 321.

¹⁶¹ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. VI opravené a doplněné vydání Brno: Doplněk, 2004, s. 411.

¹⁶² Zákon č. 120/2001 Sb., ČR o soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně dalších zákonů ve znění posledních předpisů.

může být nařízen podle § 251 OSŘ, pokud povinný dobrovolně nesplní, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí. Z toho vyplývá, že český soud nařídí výkon cizího rozhodnutí, jen je - li vykonatelné a to jak při výkonu rozhodnutí podle nařízení, tak podle ZMPS. Jedinou výraznou změnou, kterou přináší Nařízení Brusel I je nakonec řízení exequatur. Rozhodnutí vydaná v některém z členských států EU mají nakonec zdlouhavější proces uznání a výkonu. K nastolení větší právní jistoty pro vymáhání pohledávek však došlo tím, že uznání a výkon rozhodnutí podle Nařízení Brusel I nevyžaduje podmínku vzájemnosti, což je dáno povahou nařízení jako bezprostředně aplikovatelného právního předpisu ve všech členských státech, čímž je vzájemnost prakticky zaručena.

2.5.2 Mezinárodní smlouvy, jimiž je ČR vázána

Úprava mezinárodní smlouvou je v mezinárodním právu soukromém a procesním v dnešní době třetím způsobem, jakým je možné uznat a vykonat cizí soudní rozhodnutí. Na základě zásady vyjádřené v § 2 ZMPS má použití mezinárodní smlouvy přednost před úpravou zákonnou. Pokud danou otázku upravuje mezinárodní smlouva, použije se této úpravy. V případě, že úprava mezinárodní smlouvou je neúplná, nebo neexistuje, použije se zákona. Mezinárodní smlouvy lze dělit na dvoustranné a vícestranné. Mnohé z těchto smluv jsou smlouvy uzavřené s členskými státy EU před vstupem České republiky do EU. Tyto smlouvy podle Nařízení Brusel I zůstávají nadále v platnosti a aplikují se v případech, na něž se Nařízení Brusel I nevztahuje. Nadále zůstávají v platnosti i smlouvy, jejichž stranami jsou členské státy a jež upravují mezinárodní pravomoc či uznání a výkon soudních rozhodnutí ve zvláštních případech.

Z mnohostranných mezinárodních smluv jsou důležité následující smlouvy:

- Haagská úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí (č. 141/2001 Sb.).
- Haagská úmluva o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem 15. 4. 1958 (č. 14/1974 Sb.).

- Haagská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti z 2. 10. 1973(č. 132/1976 Sb.) – tato nahrazuje předchozí.
- Úmluva o mezinárodní železniční přepravě (COTIF), která obsahuje zvláštní ustanovení o vykonatelnosti rozsudků (č. 8/1985 Sb.).
- Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční přepravě (CMR), (č. 11/1975 Sb.).
- Vídeňská úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody (č. č. 133/1994 Sb.).

Z dvoustranných mezinárodních smluv jsou to smlouvy o právní pomoci a zvláštní smlouvy o uznání a výkonu soudních rozhodnutí. ČR platí smlouvy o právní pomoci s bývalými socialistickými státy (Albánie, Bulharsko, KLR, Kuba, Maďarsko, Mongolsko, Polsko, Rumunsko, bývalá Jugoslávie, bývalý SSSR, Ukrajina, Uzbekistán, Vietnam).

Zvláštní smlouva o uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí byla např. uzavřena se Švýcarskem¹⁶³ s Portugalskem¹⁶⁴. Smlouvy o upravující jak mezinárodní pravomoc, tak uznání a výkon rozhodnutí byly uzavřeny s Afganistánem¹⁶⁵, Alžírskem¹⁶⁶, Francií¹⁶⁷, Itálií¹⁶⁸, Jemenem¹⁶⁹, Kyprem¹⁷⁰, Řeckem¹⁷¹, Sýrií¹⁷², Španělskem¹⁷³, Tuniskem¹⁷⁴. Další smlouva, která upravuje právní pomoc v občanských věcech a uznání a výkon soudních rozhodnutí je Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o právní pomoci poskytované justičními orgány a o úpravě některých právních vztahů v občanských a trestních věcech¹⁷⁵.

¹⁶³ Srovnej č. 23/1929 Sb.

¹⁶⁴ Srovnej č. 23/1931 Sb.

¹⁶⁵ Srovnej č. 44/1983 Sb.

¹⁶⁶ Srovnej č. 17/1984 Sb.

¹⁶⁷ Srovnej č. 83/1985 Sb.

¹⁶⁸ Srovnej č. 508/1990 Sb.

¹⁶⁹ Srovnej č. 76/1990 Sb.

¹⁷⁰ Srovnej č. 96/1983 Sb.

¹⁷¹ Srovnej č. 102/1983 Sb.

¹⁷² Srovnej č. 8/1986 Sb.

¹⁷³ Srovnej 6/1989 Sb.

¹⁷⁴ Srovnej č. 40/1981 Sb.

¹⁷⁵ Srovnej č. 209/1993 Sb.

2.5.3 Jiné režimy uznání a výkonu rozhodnutí – Luganská úmluva

Luganská úmluva o pravomoci soudů a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních (1988) je považována za paralelní úmluvu k Bruselské úmluvě. Protože Bruselská úmluva byla koncipována tak, že nepřipouštěla přistoupení nečlenských států, dohodli se zástupci evropských států, že přijmou úmluvu s téměř shodným obsahem. Byla přijata v roce 1988 a předložena k podpisu státům Evropských Společenství a Evropskému sdružení volného obchodu (ESVO).¹⁷⁶ Luganská úmluva je úmluvou neuzavřenou. Na základě článku 62 je možné, aby byly přizvány k přístupu i jiné státy. Česká Republika také byla pozvána k účasti na Luganské úmluvě, ale ratifikační proces nebyl dovršen, jelikož s přistoupením musejí vyslovit souhlas všechny kmenové členské země a to se nestalo. Luganská úmluva postupně ztrácí svůj význam, jelikož státy ESVO se postupně staly součástí EU a začalo a pro ně platit Nařízení Brusel I. Luganská úmluva dnes využívá ve vztahu ke Švýcarsku, Islandu a Norsku.

Dne 30. dubna 2007 Evropské společenství spolu s Islandem, Norskem a Švýcarskem podepsaly nové znění Luganské úmluvy (Luganská úmluva 2007¹⁷⁷), která by měla nahradit stávající Luganskou úmluvu z roku 1988 a po její ratifikaci všemi státy by měla platit i pro ČR. Luganská úmluva 2007 zatím ratifikována nebyla.¹⁷⁸

¹⁷⁶ BĚLOHLÁVEK, A., *Pravomoci soudů a výkon rozhodnutí v kontextu vývoje evropského civilního procesu*, [citováno 1. června 2009] Dostupný z WWW: <http://pravniradce.ihned.cz/1-10077440-15370660-F00000_d-4a>.

¹⁷⁷ Text dostupný z WWW: <http://www.ofj.admin.ch/etc/medialib/data/wirtschaft/ipr.Par.0022.File.tmp/260307_entw_lugano_convention-e.pdf>, [citováno 1. června 2009].

¹⁷⁸ Strengthening co-operation in civil and commercial matters with Switzerland, Norway, and Iceland, Dostupné z WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1630&format=HTML&aged=0&language=en&guiLanguage=en>>, [citováno 1. června 2009].

3 Insolvenční (úpadkové) řízení

Pro zajištění právní jistoty při vymáhání pohledávek je, stejně jako zajištění uznání a výkonu soudních rozhodnutí mezi jednotlivými evropskými státy, důležité zajištění jednotných pravidel pro insolvenční řízení, ve kterých se vyskytuje mezinárodní prvek. V dnešních ekonomických podmínkách se každý podnikatel může dostat do finančních obtíží a následně do úpadku. Jelikož insolvenční řízení byla vyňata jak z působnosti Bruselské úmluvy z roku 1968, tak z působnosti Nařízení Brusel I, bylo nutno tuto mezeru vyplnit a upravit insolvenční řízení s mezinárodním prvkem v samostatné normě. Insolvenční nařízení se však nevztahuje pouze na uznání a výkon soudních rozhodnutí učiněných v insolvenčních řízeních, ale přináší i další sjednocující pravidla pro civilní řízení s mezinárodním prvkem.

V této práci používám pojmy „insolvenční“ a „úpadkové“ a „konkursní“ jako synonyma, i když právo tyto pojmy rozlišuje, jelikož se podstata jednotlivých termínů liší. Nepřesnosti především pramení z českého překladu anglického originálu nařízení, kde se mimo jiné pojem „*insolvency*“ překládá jako „*úpadek*“, což je termín nevyhovující už proto, že úpadek je jen jednou z forem insolvence.¹⁷⁹ Z důvodu větší přehlednosti jsem proto zvolila používat výše jmenované jazykové termíny jako synonyma.

Insolvencí se obecně rozumí „neschopnost vyhovět peněžním závazkům“, či „nezpůsobilost plnit své závazky pro nedostatek peněžních prostředků“. Pokud se dlužník nachází v úpadku, má většinou více věřitelů, peněžité závazky po lhůtě splatnosti a tyto závazky není schopen plnit.

Insolvenčním řízením je řízení, jehož předmětem je právě dlužníkův úpadek a jehož záměrem je likvidovat nebo rehabilitovat majetek dlužníka ve prospěch věřitelů. Insolvenční řízení s mezinárodním prvkem v rámci Evropské unie upravuje nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení („**Insolvenční nařízení**“). V českém právním řádu je mezinárodní insolvence řešena ve dvou rovinách, v rovině evropské při přímé aplikaci nařízení a tato úprava je doplněna zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení v platném znění (dále jen „**Insolvenční zákon**“) a dalšími zákony přijatými spolu s Insolvenčním zákonem.

Insolvenční řízení je civilní řízení, ve kterém se může vyskytovat mezinárodní prvek a to zejména v případech, kdy dlužník, fyzická či právnická osoba mají svůj majetek na území více

¹⁷⁹ Srovnej např. MRÁZEK, J. *Insolvenční právo EU a právní úprava v ČR*, Právní rádce 12/2004. s. 5.

členských států Evropské unie. Z důvodu odlišností v hmotněprávních normách právních řádů jednotlivých členských států nebylo praktické zavádět jednotné, univerzální insolvenční řízení. Smyslem Insolvenčního nařízení je zajistit rovnost věřitelů z jiných členských států a zajistit, aby k uspokojení věřitelů byl použit veškerý majetek dlužníka.¹⁸⁰

Insolvenční řízení s mezinárodním prvkem je v České republice upraveno jednak Insolvenčním nařízením (obecná působnost a přímá závaznost nařízení ve všech členských státech) a doplňkově zákonem. Dne 1. ledna 2008 nabyl nový Insolvenční zákon, jenž nahradil zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Spolu s Insolvenčním zákonem byla přijata i další norma týkající se insolvenční v ČR a tím je zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích.

3.1 První unifikační pokusy – vzorový zákon UNCITRAL

V roce 1997 vzniknul na půdě Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo **Vzorový zákon o mezinárodní insolvenční UNCITRAL**¹⁸¹, který stanovil první pravidla pro insolvenční řízení s mezinárodním prvkem. Je to ucelený soubor právních norem, jehož účelem, jak se uvádí v preambuli, je poskytnout efektivní mechanismus pro provádění přeshraničních insolvenčních řízení. Cílem vzorového zákona je jednak úprava spolupráce mezi soudy a jinými orgány při řešení přeshraničních insolvenčních řízení, zvýšení právní jistoty pro obchodování a investice, dále spravedlivá a účelná administrativa, která chrání práva jak věřitelů, tak dlužníků, ochrana a maximalizace hodnot dlužnickova majetku a nakonec podpora záchrany podnikání, které se ocitlo ve finanční tísní.¹⁸²

Vzorový zákon zavádí institut mezinárodního insolvenčního správce. Mezinárodní insolvenční správce má v řízení mnohé pravomoci, mezi které patří např. právo účastnit se vnitrostátních insolvenčních řízení a obracet se přímo na vnitrostátní soudy, pravomoc podávat návrh na zvláštní uznávací řízení, ve kterém se uznávají rozhodnutí insolvenčního řízení v cizině. Zákon upravuje jak hlavní tak vedlejší insolvenční řízení a spolupráci soudů při těchto řízeních. Rozhodnutí, které je následně vydáno, musí splňovat podmínku souladu s veřejným pořádkem státu uznání. Zahraniční řízení však podle vzorového zákona nevyvolávají žádné bezprostřední účinky, jako je to u

¹⁸⁰ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních – Základní principy úpravy evropského insolvenčního práva a nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkových řízeních*, Právní fórum 10/2005, s. 373.

¹⁸¹ Text vzorového zákona je dostupný z WWW: <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/insolvency-e.pdf>>. [citováno 1. června 2009].

¹⁸² Vzorový zákon UNCITRAL o přeshraniční insolvenční, preambule.

Insolvenčního nařízení. Tuzemská insolvenční řízení jsou stavěna do popředí před cizozemská a insolvenční řízení je založeno spíše na mezinárodní spolupráci soudů a správců.¹⁸³ Tato norma byla inspirací pro další unifikační pokusy na poli insolvenčního řízení s mezinárodním prvkem.

3.2 Nařízení o úpadkovém řízení

3.2.1 Historie přijetí nařízení a jiné unifikační pokusy

Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení bylo přijato dne 29. května 2000. Pro tehdejší členské státy Evropského společenství vstoupilo v platnost dne 31. května 2002 a Česká republika je jím vázána ode dne svého přistoupení do Evropského společenství dne 1. května 2004. Insolvenčnímu nařízení stejně jako Nařízení Brusel I předcházelo přijetí úmluvy podle článku 220 Smlouvy o ES. Úmluva ES o insolvenčních řízeních („**Úmluva o insolvenčních řízeních**“), navržená dne 23. listopadu 1995 však nikdy nevstoupila v platnost. O vytvoření Úmluvy o insolvenčních řízeních bylo rozhodnuto (na základě článku K3 Maastrichtské úmluvy) na setkání ministrů spravedlnosti v San Sebastianu v květnu 1989.¹⁸⁴ Konečné znění úmluvy bylo pracovní skupinou vypracováno do roku 1995.

V mezidobí byla na půdě Evropy také na podnět Rady Evropy navržena *Evropská úmluva o některých mezinárodních aspektech insolvence* (tzv. **Istanbulská úmluva**), která vznikla a byla podepsána v Istanbulu 5. června 1990. Dosud nevstoupila v platnost, protože ji podepsalo pouze 7 států a ratifikoval ji pouze Kypr.¹⁸⁵

Po přijetí Amsterodamské smlouvy byla Úmluva o insolvenčních řízeních, po zkušenostech s neúspěšným přijetím Istanbulské úmluvy, přetvořena v insolvenční nařízení, akt sekundárního práva, přímo aplikovatelný ve všech členských státech kromě Dánska. Konečná podoba Insolvenčního nařízení byla změněna nařízením č. 603/2005, kterými se mění seznamy úpadkových řízení, likvidačních řízení a správců postaty v přílohách nařízení (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení v souvislosti se změnami, které přinesly akty přistoupení nových členských států a dalších změn, které nahlásily stávající členské státy.

¹⁸³ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních – Základní principy úpravy evropského insolvenčního práva a nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkových řízeních*, Právní fórum 10/2005, s. 369

¹⁸⁴ ŠNAJDER, R. *Diplomová práce: Postavení věřitele v mezinárodním insolvenčním řízení, dle nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, 2007*, Masarykova univerzita v Brně, 2007, s. 7.

¹⁸⁵ Tzv. Virgos-Schmitova zpráva, bod 4., dále ŠNAJDER, R. *Diplomová práce: Postavení věřitele v mezinárodním insolvenčním řízení, dle nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, 2007*, Masarykova univerzita v Brně, 2007, s. 7.

K další změně došlo v roce 2008 nařízením Rady (ES) č. 788/2008 ze dne 24. července 2008, kterým se mění seznamy úpadkových řízení a likvidačních řízení v přílohách A a B nařízení (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení a kterým se kodifikují přílohy A, B a C uvedeného nařízení.

3.2.2 Účel nařízení

Cílem Insolvenčního nařízení, je podle preambule především zajištění řádného fungování vnitřního trhu a zamezení tzv. forum shopping.

Preambule k Insolvenčnímu nařízení stanoví:

1) *Řádné fungování vnitřního trhu vyžaduje, aby mezinárodní úpadková řízení probíhala účinně, a toto nařízení je třeba přijmout z důvodů dosažení tohoto cíle, který spadá do oblasti soudní spolupráce v občanských věcech ve smyslu článku 65 Smlouvy.*¹⁸⁶

2) *Činnosti podniků mají stále více mezinárodní účinky, a jsou proto ve zvýšené míře upravovány právem Společenství. Vzhledem k tomu, že platební neschopnost takových podniků ovlivňuje rovněž řádné fungování vnitřního trhu, vyvstává potřeba aktu Společenství, který by koordinoval opatření, která je třeba učinit vůči majetku dlužníka neschopného plnit své peněžité závazky.*¹⁸⁷

3) *Pro řádné fungování vnitřního trhu je nutné vyhnout se podnětům, které motivují zúčastněné strany k převodům majetku nebo soudních řízení z jednoho členského státu do druhého za účelem výhodnějšího právního postavení (tzv. forum shopping).*¹⁸⁸

Pro problematiku uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí je zásadní, že Insolvenční nařízení vychází z automatického uznávání rozhodnutí v úpadkových řízeních vydaných v členských státech Evropského společenství, stejně jako v případě uznání podle Nařízení Brusel I.

¹⁸⁶ Preambule Insolvenčního nařízení, odstavec 2.

¹⁸⁷ Preambule Insolvenčního nařízení, odstavec 3.

¹⁸⁸ Preambule Insolvenčního nařízení, odstavec 4.

Mezinárodní insolvence v pojetí Insolvenčního nařízení je postavena na principu kontrolované univerzality. Je to kombinovaný model existujících principů. Nařízení zavádí jedno hlavní řízení a vedle něj několik řízení vedlejších, které jsou teritoriálně omezeny. Hlavním cílem přijetí nařízení byla úprava vztahu právě mezi hlavním a vedlejším úpadkovým řízením a za druhé určení rozhodného práva, které by bylo jednotné pro všechny státy Společenství (*lex concursus* - právo místa zahájení řízení).

Podle zásady kontrolované univerzality tvoří konkursní podstatu celý dlužníkův majetek, bez ohledu na to, ve kterém státě se nachází. Pro to, aby mohl být v praxi tento majetek vymožena a potřeby věřitelů uspokojeny, je nutný zásah státní moci. Opět nastupuje státní donucení ve formě výkonu insolvenčního rozhodnutí, kdy stát musí tuto dlužníkovu povinnost vymoci svým aktem práva, pomocí soudních nebo jiných vykonavatelů. Výkon rozhodnutí je však i u insolvenčních rozhodnutí omezen pouze na hranice toho státu, který takovýto akt vydal, stejně jako u obecných rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních, kterými jsem se zabývala v předchozích kapitolách.¹⁸⁹ Pokud je zahájeno hlavní řízení, postihuje všechnen majetek dlužníka. Další teritoriální řízení, nazvané jako vedlejší řízení může být zahájeno v dalším členském státě za předpokladu, že má dlužník v daném státě provozovnu. Důležitá je skutečnost, že centrum hlavních zájmů může být pouze jedno a státy si je nemohou sami určovat podle toho, kdy insolvenční řízení zahájí.

Insolvenční nařízení se obecně zabývá třemi oblastmi regulace insolvenčního práva s mezinárodním prvkem. První oblastí je mezinárodní příslušnost pro zahájení úpadkového řízení, druhou oblastí je rozhodné právo a třetí uznávání úpadkových řízení. Jedná se o unifikaci jak hmotněprávních tak procesních norem jednotlivých členských států.¹⁹⁰ Právo hmotné je obsaženo formou zajištění unifikované úpravy některých oprávnění správce podstaty a právního postavení dlužníka. Nařízení obsahuje také normy kolizní (určují rozhodné právo pro daný okruh právních vztahů). Tak jak to stanoví bod 23 preambule nařízení: „toto nařízení stanoví v oblasti své působnosti jednotná pravidla pro kolizní normy jednotlivých států, které nahrazují předpisy mezinárodního práva soukromého jednotlivých států. Pokud není stanoveno jinak, měly by být použity právní předpisy státu, který řízení

¹⁸⁹ KAPITÁN, Z. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, Základní principy úpravy evropského insolvenčního práva na nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkových řízeních, Právní Fórum 10, 2005, s. 369-371.

¹⁹⁰ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 1. Vydání Praha, C. H. Beck, 2008, s. 326.

zahájil (*lex concursus*).¹⁹¹ Tato kolizní norma jednotlivých států by měla platit pro hlavní i územní řízení. *Lex concursus* určuje veškeré procesní i hmotněprávní účinky úpadkového řízení na osoby a právní vztahy. Upravuje veškeré podmínky pro zahájení, vedení a skončení úpadkového řízení.

Co se týče oblasti procesní, tak Insolvenční nařízení obsahuje univerzální pravidla pro různé typy řízení, jež do působnosti nařízení zahrnují jednotlivé členské státy.¹⁹²

3.2.3 Věcná působnost Insolvenčního nařízení

Na základě článku 1 Insolvenčního nařízení se nařízení vztahuje na kolektivní úpadková řízení, která zahrnují částečné nebo úplné zabavení majetku dlužníka a jmenování správce podstaty.

Nařízení se nevztahuje na úpadková řízení, která se týkají pojišťoven, úvěrových institucí, investičních podniků majících v držení finanční prostředky nebo cenné papíry třetích osob a podniků kolektivního investování.¹⁹³ Pojišťovny a investiční podniky jsou vyloučeny z působnosti nařízení proto, že jejich činnost je více regulována státem a úpravu případného úpadku těchto institucí najdeme ve zvláštních předpisech Společenství, jako jsou např. směrnice 2000/17/ES, 73/239/EHS, 2002/83/ES, 2002/47/ES.¹⁹⁴

Působnost Insolvenčního nařízení je určena zejména odkazem na přílohy „A“, „B“, v nichž jsou zahrnuty jednotlivé formy národních řízení, u nichž si členské státy určily, že se na ně nařízení bude vztahovat.¹⁹⁵ Formy a názvy insolvenčních řízení jsou v jednotlivých státech odlišné. Pro Českou republiku se nařízení vztahuje na konkurs, reorganizaci a oddlužení. Pro Velkou Británii je to např.: „Winding up by or subject to the supervision of the court“, „Creditors' voluntary winding up (with confirmation by the court)“, „Administration, including appointments

¹⁹¹ Preambule Insolvenčního nařízení, odstavec 23.

¹⁹² KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních – Základní principy úpravy evropského insolvenčního práva a nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkových řízeních*, Právní fórum 10/2005, s. 372.

¹⁹³ Insolvenční nařízení článek 1 odstavec 2.

¹⁹⁴ Srovnej: Směrnice rady 2000/17/ES ze dne 30. března 2000, kterou se mění směrnice 77/388/EHS o společném systému daně z přidané hodnoty – přechodná ustanovení pro Rakouskou republiku a Portugalskou republiku; Směrnice Rady 73/239/EHS o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přístupu k činnosti v přímém pojištění jiném než životním a jejího výkonu ve vztahu k pojištění úvěru a pojištění záruky (kauce) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/83/ES ze dne 5. listopadu 2002 o životním pojištění, a dále Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/47/ES. ze dne 6. června 2002. o dohodách o finančním zajištění.

¹⁹⁵ KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních – Základní principy úpravy evropského insolvenčního práva a nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkových řízeních*, Právní fórum 10/2005, s. 373.

made by filing prescribed documents with the court“, „Voluntary arrangements under insolvency legislation“ a „Bankruptcy or sequestration“.

3.2.4 Personální působnost nařízení

Nařízení se vztahuje na insolvenční řízení s mezinárodním prvkem. Zároveň se Insolvenční nařízení bude aplikovat pouze v případě, že hlavní zájmy dlužníka jsou soustředěny na území Společenství s výjimkou Dánska.

Nařízení je závazné pro všechny členské státy kromě Dánska. Velká Británie se v souladu s článkem 3 Protokolu o postavení Spojeného království a Irska, připojeného ke Smlouvě o Evropské unii a Smlouvě o založení Evropského společenství, oznámila své přání účastnit se přijímání a používání tohoto nařízení.

Nařízení neobsahuje pravidla pro insolvenční řízení ve vztahu k třetím státům. Jejich úprava zůstává nadále v kompetenci jednotlivých členských států.

3.2.5 Časová působnost Insolvenčního nařízení

Nařízení se vztahuje pouze na úpadková řízení zahájená po vstupu Insolvenčního nařízení v platnost. Pro starší členské státy vstoupilo nařízení v platnost dne 31. května 2002 a pro Českou republiku se nařízení aplikuje pro řízení zahájená po 1. květnu 2004, tedy od přistoupení České republiky k EU.

3.2.6 Definice – článek 2 Insolvenčního nařízení

Insolvenční nařízení obsahuje několik definic, jejichž výčet uvádím níže. Jednu definici, kterou ovšem nařízení neobsahuje, a která v praxi přináší značné interpretační problémy je pojem soustředění hlavních zájmů dlužníka, neboli „*Center of Main Interest*“ (COMI), se kterým se musely soudy vyrovnat pomocí výkladu a který by možná bylo vhodné definovat v případné novele nařízení.

Pro účely Insolvenčního nařízení se rozumí:

a) "**úpadkovým řízením**" kolektivní řízení uvedená v čl. 1 odst. 1. Seznam těchto řízení je obsažen v příloze A;

b) "**správce podstaty**" osoba nebo subjekt, jejichž funkcí je spravovat nebo prodat majetek, který byl dlužníkovi zabaven, nebo dohlížet na správu jeho záležitostí. Seznam těchto osob a subjektů je obsažen v příloze C;

c) "**likvidačním řízením**" úpadkové řízení ve smyslu písmene a) zahrnující zpeněžení majetku dlužníka, včetně případů, kdy řízení skončí vyrovnáním nebo jiným opatřením, kterým je platební neschopnost ukončena, nebo skončí pro nedostatek majetku dlužníka. Seznam těchto řízení je obsažen v příloze B;

d) "**soudem**" soudní orgán nebo jiný příslušný subjekt členského státu, který je oprávněn zahájit úpadkové řízení nebo v průběhu takového řízení rozhodovat;

e) "**rozhodnutím**" ve vztahu k zahájení úpadkového řízení nebo jmenování správce podstaty rozhodnutí kteréhokoli soudu příslušného takové řízení zahájit nebo jmenovat správce podstaty;

f) "**okamžikem zahájení řízení**" okamžik, kdy rozhodnutí o zahájení řízení nabývá účinku, bez ohledu na to, zda se jedná o konečné rozhodnutí či nikoli;

g) "**členským státem, ve kterém se nachází majetek**":

- v případě hmotného majetku členský stát, na jehož území se majetek nachází,
- v případě majetku nebo vlastnických práv nebo nároků, které musí být zapsány ve veřejném rejstříku, členský stát, pod jehož pravomoc rejstřík spadá,
- v případě pohledávek členský stát, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy povinné třetí osoby ve smyslu čl. 3 odst. 1;

h) "**provozovnou**" jakékoli provozní místo, kde dlužník vykonává nikoli přechodnou hospodářskou činnost za pomoci lidských a materiálních zdrojů.

Pro vysvětlení jde o místo, kde podnikatel vykonává činnost, která není přechodná. V případě, že podnikatel vykonává určitou činnost příležitostně, nebo dočasně, tak jak mu to předpisy Evropských společenství umožňují, nemělo by se v tomto státě zahajovat vedlejší insolvenční řízení. Jedná se tedy o dlouhodobou činnost, ovšem nařízení již v tomto případě nedefinuje lhůtu, která by určovala co je to dlouhodobá činnost. Za provozovnu se bude také považovat formální sídlo dlužníka, pokud některý soud v jiném členském státě rozhodl, že jsou v něm situovány hlavní zájmy dlužníka.¹⁹⁶ Výklad pojmu provozovna bude záležet na interpretační činnosti jednotlivých soudů členských států, nebo se tento pojem může vyložit při svém rozhodování Evropský soudní dvůr.

3.2.7 Mezinárodní a místní příslušnost

Místní příslušnost se podle Insolvenčního nařízení řídí vnitrostátními předpisy a nařízení určuje pouze tzv. mezinárodní příslušnost, tj. členský stát, jehož soudy mohou zahájit úpadkové řízení. Insolvenční nařízení rozděluje úpadková řízení na hlavní a vedlejší. Rozdíl mezi hlavním a vedlejším řízením tkví v tom, že návrh na zahájení hlavního insolvenčního řízení musí být podán v členském státě, kde se nachází tzv. hlavní zájmy dlužníka (COMI). Hlavní řízení má univerzální povahu, postihuje všechny majetek dlužníka, bez ohledu na to, v jakém členském státě se nachází. Naopak vedlejší insolvenční řízení, jak je patrné již z názvu, má vedlejší povahu a může být zahájeno v kterémkoli jiném členském státě, v němž má úpadce (dlužník) podnik či provozovnu („*establishment*“). U vedlejšího insolvenčního řízení je postihnut dlužníkuv majetek nacházející se v tom státě, ve kterém je řízení vedeno a kde má dlužník provozovnu. Pokud bylo zahájeno hlavní úpadkové řízení, stávají se jakákoli následná řízení vedlejšími řízeními.

(i) Hlavní insolvenční řízení

Hlavní insolvenční řízení je řízení, které probíhá ve státě, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka (tzv. „*Center of Main Interest*“ jinak také „*COMI*“). Jak stanoví článek 3 odst. 1 Insolvenčního nařízení, soudy členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, jsou příslušné k zahájení úpadkového řízení.

¹⁹⁶ PACHL, L. *Insolvenční řízení s evropským mezinárodním prvkem*, Právní rádce 7/2007, s. 25.

Pojem centra hlavního zájmu (COMI) dlužníka není v nařízení definován, což se jeví jako jeden z klíčových nedostatků, které se začaly ukazovat v praxi. Druhá věta článku 3 odst. 1 pouze uvádí, že v případě společnosti nebo právnické osoby se za místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy, považuje sídlo, pokud není prokázán opak. Tento pojem je zásadní právě pro určení mezinárodní příslušnosti nařízení a chybějící definice COMI je jedním hlavních důvodů odlišného přístupu soudů členských států k tomuto pojmu. Při vymezování COMI, se soudy, při rozhodování o jednotlivých případech, mohly opřít o bod 13 preambule, kde je uvedeno, že místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy, by mělo odpovídat místu, ze kterého dlužník obvykle své zájmy spravuje, a je proto zjistitelné třetími osobami.¹⁹⁷

COMI je místo k němuž osoba vykazuje nejužší vztah, a to ve smyslu ekonomickém. Jde o centrum hlavního ekonomického zájmu a u právnických i fyzických osob vychází z faktické situace.¹⁹⁸

K problematice určení hlavního zájmu dlužníka se při řešení předběžné otázky musel vyjádřit Evropský soudní dvůr, který je významným článkem při výkladu evropských norem, který svou bohatou judikaturou evropské právo dotváří a zajišťuje tím jednotný přístup soudů členských států k ustanovením v nařízení. Mezi klíčová rozhodnutí patří především rozhodnutí ve věci *Staubitz-Schreiber*, *Eurofood*, nebo *Daisytek*.

Ve věci **C- 1/04 Staubitz-Schreiber**, ze dne 17. ledna 2006, se soud zabýval otázkou, který okamžik je rozhodný pro určení COMI dlužníka. Navrhovatelka Susanne Staubitz bydlela v Německu, kde jakožto osoba samostatně výdělečně činná vedla podnik obchodující s telekomunikačními přístroji a příslušenstvím. Během roku 2001 přestala tento podnik provozovat a dne 6. prosince 2001 podala u *Amtsgericht-Insolvenzgericht* ve Wuppertalu návrh na zahájení úpadkového řízení týkající se jejího majetku. Dne 1. dubna 2002 převedla své bydliště do Španělska za účelem tam žít a pracovat.¹⁹⁹

Soud ve Wuppertalu (*Bundesgerichtshof*) tento návrh na zahájení úpadkového řízení pro nedostatek majetku zamítl. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že německé soudy nejsou příslušné k zahájení úpadkového řízení v souladu s čl. 3 odst. 1 *Insolvenčního nařízení*, jelikož hlavní zájmy navrhovatelky v původním řízení se nacházejí ve Španělsku. *Bundesgerichtshof*

¹⁹⁷ ČIHULA, T. *Je reforma insolvenčního nařízení nezbytná*, právní fórum 2/2008, s. 48.

¹⁹⁸ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 1. Vydání Praha, C. H. Beck, 2008, s. 328.

¹⁹⁹ Rozhodnutí C- 1/04 *Staubitz-Schreiber*.

rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku: „*Je soud členského státu, u kterého byl podán návrh na zahájení úpadkového řízení, i nadále příslušný k zahájení uvedeného řízení, pokud dlužník přemístí středisko svých hlavních zájmů na území jiného členského státu po podání návrhu, ale před zahájením řízení, nebo se stane příslušným soud tohoto jiného členského státu?*“ Evropský soudní dvůr na to judikoval, že přenesení příslušnosti soudu, kterému byla věc původně předložena, na soud jiného členského státu by bylo v rozporu s cíli sledovanými nařízením v souladu se čtvrtým bodem odůvodnění (preambule) nařízení, kdy jedním cílem nařízení je vyhnout se podnětům, které motivují zúčastněné strany k převodům majetku nebo soudních řízení z jednoho členského státu do druhého za účelem výhodnějšího právního postavení. Tohoto cíle by nemohlo být dosaženo, pokud by dlužník mohl převést středisko svých hlavních zájmů do jiného členského státu v době mezi podáním návrhu na zahájení řízení a vydáním rozhodnutí o zahájení řízení a určit tímto způsobem příslušný soud, jakož i rozhodné právo. To by bylo rovněž v rozporu s cílem účinného probíhání, zvýšení účinnosti a zrychlení úpadkových řízení s mezinárodním prvkem. Vzhledem k výše uvedenému, Evropský soudní dvůr proto judikoval, že rozhodným datem je okamžik podání návrhu na insolvenční řízení.²⁰⁰ Je to pochopitelné, jelikož by tímto způsobem opravdu docházelo k nežádoucímu přenášení fóra do států s výhodnějšími podmínkami pro dlužníky. To by opravdu bylo v rozporu s principy nařízení.

Dalším významným rozhodnutím týkajícím se určení COMI je rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 2. 5. 2006, **C-341/04 ve věci Eurofood**. Eurofood, byla společnost založená podle irského práva se sídlem v Dublinu, byla 100% dceřinou společností italské společnosti Parmalat SpA. Hlavní činností společnosti Eurofood bylo poskytování výhodných podmínek financování společnostem skupiny Parmalat.

Dne 24. prosince 2003 byla na Parmalat uvalena v Itálii mimořádná správa za účelem její průmyslové restrukturalizace. Správcem byl jmenován pan Bodi. V Irsku bylo ovšem také v roce 2004 (27. ledna) zahájeno úpadkové řízení proti společnosti Eurofood z důvodu předlužení. Pan Farrella byl jmenován dočasným správcem (provisional liquidator), přičemž mu soud svěřil pravomoc zabavit majetek této společnosti, spravovat její záležitosti, zřídit bankovní účet na její jméno a zajistit právní zastoupení. Na Eurofood byla dne 9. února 2004

²⁰⁰ Rozhodnutí C- 1/04 Staubitz-Schreiber.

uvalena v Itálii mimořádná správa vykonávaná panem Bodim. Dne 10. února 2004 stanovil italský soud Tribunale civile e penale di Parma jednání na 17. února 2004 za účelem prohlášení konkursu Eurofood, což bylo panu Farrelovi sděleno dne 13. února 2004. Uvedený soud měl za to, že se hlavní zájmy společnosti Eurofood jsou v Itálii. Italský konkursní správce Bodi proto napadl platnost úpadkového řízení vedeného v Irsku. Evropský soudní dvůr řešil v tomto případě několik otázek, ke kterým se ještě budu v této práci vracet. Jendou z nich byla otázka, kde má dlužník soustředěny své hlavní zájmy a kde tedy má probíhat tzv. hlavní úpadkové řízení, které má účinky na majetek dlužníka nacházející se ve všech členských státech. Článek 3 odst. 1 Insolvenčního nařízení stanoví, že v případě společnosti nebo právnické osoby se za místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy, považuje sídlo, pokud není prokázán opak. Pan Bodi tvrdil, že hlavní zájmy společnosti Eurofood jsou soustředěny v Itálii, protože tam sídlí mateřská společnost Parmalat a Eurofood je využíván pouze k financování a tudíž považuje za místo sídla to, ze kterého dlužník obvykle své zájmy spravuje. Soudní dvůr dále uvedl, že daná domněnka může být vyvrácena pouze tehdy, jestliže skutečnosti, jež jsou objektivní a zjištělné třetími osobami, umožní prokázat existenci skutečné situace odlišné od té, kterou má odrážet umístění do místa předmětného sídla (jak je tomu v případě společnosti, která nevykonává žádnou činnost na území členského státu, kde se nachází její sídlo). Vykonává-li společnost svou činnost na území členského státu, kde se nachází její sídlo, pouhá skutečnost, že mateřská společnost se sídlem v jiném členském státě může kontrolovat nebo kontroluje její rozhodnutí v hospodářské oblasti, nevyvrací domněnku týkající se místa sídla.²⁰¹

Právě rozhodnutí Eurofood ukázalo na další nedostatek nařízení a to, že neupravuje insolvenční řízení koncernů, právnických osob, které podléhají společnému řízení (blíže bod 4. 2. 11.).

(ii) Vedlejší insolvenční řízení

Nařízením rozlišuje dva druhy vedlejších insolvenčních řízení – sekundární likvidační a sekundární nezávislé. Prvním je klasické vedlejší insolvenční řízení, které může být zahájeno po zahájení hlavního insolvenčního řízení. Nařízením výslovně stanoví, že pokud již bylo zahájeno hlavní insolvenční řízení ve státě COMI, jsou jakákoli další řízení zahájena v jiných

²⁰¹ Rozhodnutí ve věci C-341/04 Eurofood.

členských státech řízeními vedlejšími. Tato řízení jsou řízeními likvidačními. Jejich seznam je uveden v příloze B nařízení. Za druhé, sekundární řízení může být zahájeno, za podmínek uvedených v nařízení, i když prozatím ještě nebylo zahájeno řízení hlavní.²⁰²

Pro obojí platí, že k zahájení takového vedlejšího insolvenčního řízení jsou, podle článku 3. odst. 2 Insolvenčního nařízení, soudy členského státu příslušné pouze tehdy, pokud má dlužník provozovnu na území tohoto členského státu a v tomto státě nejsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. Účinky takového řízení jsou pak omezeny na majetek, který se nachází na území tohoto členského státu.

Nezávislé insolvenční řízení může být zahájeno za a) pokud hlavní úpadkové řízení podle odstavce 1 nemůže být zahájeno z důvodů stanovených právem členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, nebo za b) pokud žádá o územní úpadkové řízení věřitel, který má bydliště, obvyklé místo pobytu nebo sídlo v členském státě, na jehož území se nachází dotyčná provozovna, nebo jehož pohledávka vznikla na základě činnosti této provozovny.²⁰³ Podle odůvodnění nařízení, před zahájením hlavního úpadkového řízení, je právo na podání návrhu na zahájení úpadkového řízení v členském státě, ve kterém má dlužník provozovnu, omezeno na okruh místních věřitelů a věřitelů dlužníkovy místní provozovny, nebo na případy, kdy hlavní úpadkové řízení nemůže být zahájeno podle práva členského státu, ve kterém jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. Důvod tohoto omezení spočívá v tom, že případy, kdy je požadavek na zahájení územního úpadkového řízení uplatněn před zahájením hlavního úpadkového řízení, jsou omezeny na míru nezbytně nutnou. Pokud je hlavní úpadkové řízení zahájeno, stávají se územní řízení řízeními vedlejšími.²⁰⁴

Právo podat návrh na zahájení vedlejšího řízení po zahájení hlavního úpadkového není nařízením nijak omezeno. Jediným omezením může být již zmiňovaná existence provozovny. Zahájení vedlejšího úpadkového řízení pak může navrhnout správce podstaty v hlavním řízení nebo jiná osoba oprávněná podle vnitrostátních právních předpisů tohoto členského státu.²⁰⁵

²⁰² ŠNAJDER, R. *Diplomová práce: Postavení věřitele v mezinárodním insolvenčním řízení, dle nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, 2007*, Masarykova univerzita v Brně, 2007, s 14

²⁰³ Rozhodnutí ve věci C-341/04 Eurofood.

²⁰⁴ Nařízení, preambule bod 17.

²⁰⁵ Nařízení, preambule bod 18.

Vedlejší úpadkové řízení může vedle ochrany místních zájmů sloužit i jiným účelům. Mohou nastat případy, kdy je struktura dlužníkovy majetku natolik složitá, že je obtížné spravovat jej jako jedinou jednotku, nebo jsou-li právní systémy, jichž se to týká, natolik odlišné, že mohou nastat potíže plynoucí z rozšíření účinků práva státu, ve kterém bylo řízení zahájeno, na jiné státy, ve kterých se nachází majetek. Z tohoto důvodu může správce podstaty v hlavním řízení navrhnout zahájení vedlejšího řízení, vyžaduje-li to účinná správa majetku.²⁰⁶

Insolvenční nařízení dále upravuje v člancích 27 – 38, podrobněji podmínky vedlejšího úpadkového řízení. Upravuje zejména jeho zahájení, rozhodné právo pro vedlejší řízení, kdo může podat návrh na vedlejší řízení a další skutečnosti, kterými jsou např. požadavky na zálohy, náklady a výdaje, povinnost správce podstaty spolupráce a sdělování informací, výkon práv věřitelů, respektive v jakém řízení mohou věřitelé přihlásit své pohledávky, dále pozastavení zpeněžování, opatření ukončující vedlejší insolvenční řízení a další.

3.2.8 Uznání rozhodnutí

Uznání rozhodnutí v insolvenčním (úpadkovém) řízení má zvláštní povahu a je upraveno v článku 16 a násl. Insolvenčního nařízení.

Článek 16 stanoví:

1. *„Rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení učiněné soudem členského státu, který je příslušný podle článku 3, je uznáváno ve všech ostatních členských státech od okamžiku, kdy nabude účinku ve státě, který řízení zahájil.
To platí i v případě, kdy úpadkové řízení nemůže být v jiném členském státě proti dlužníku daného typu zahájeno.“*
2. *„Uznání úpadkového řízení podle čl. 3 odst. 1 nevylučuje zahájení řízení podle čl. 3 odst. 2 soudem v jiném členském státě. Řízení zahájené později se stává vedlejším úpadkovým řízením ve smyslu kapitoly III.“*

²⁰⁶ Insolvenční nařízení, preambule bod 19.

Jsou li splněny podmínky pro aplikaci nařízení, pak je rozhodnutí o zahájení úpdkového řízení, které bylo vydáno v jednom státě Evropské unie, automaticky uznáno v jiném členském státě Evropské unie v rámci teritoriální působnosti nařízení (tedy ve všech státech s výjimkou Dánska). Podmínkou je, že soud byl k vydání rozhodnutí mezinárodně příslušný podle článku 3 odst. 1 nařízení, tak jak bylo popsáno v předchozím odstavci. K uznání dochází automaticky, není zapotřebí žádného formálního návrhu na uznání rozhodnutí a ani samostatného rozhodnutí o uznání, není nutné ani jeho zveřejnění.²⁰⁷

Je – li v členském státě uznáno rozhodnutí o zahájení hlavního insolvenčního řízení, je možné v tomto státě zahájit vedlejší úpdkové řízení, aniž by byla zkoumána dlužníkova platební neschopnost v tomto státě.

(i) Účinky uznání

Článek 17 odst. 1 Insolvenčního nařízení stanoví, že rozhodnutí o zahájení úpdkového řízení podle čl. 3 odst. 1 má bez dalších formálních náležitostí v kterémkoli jiném členském státě stejné účinky jako podle práva státu, který řízení zahájil, pokud toto nařízení nestanoví jinak a dokud ve výše uvedeném členském státě není zahájeno řízení podle čl. 3 odst. 2, tedy sekundární insolvenční řízení.²⁰⁸

V praxi to znamená, že pokud soud státu, v němž bylo vydáno rozhodnutí o zahájení insolvenčního řízení zjistí, že úpadce má v tomto státě středisko hlavních zájmů a že může být zahájeno hlavní insolvenční řízení, pak toto rozhodnutí o zahájení hlavního insolvenčního řízení bude automaticky uznáno ve všech dalších členských státech EU s výjimkou Dánska a bude mít stejné právní účinky jako ve státě insolvenčního řízení, aniž by mohly tyto státy rozhodnutí přezkoumávat. V okamžiku, kdy bude zahájeno vedlejší úpdkové řízení, tak další účinky hlavního řízení ve státě zahájení vedlejšího úpdkového řízení již nenastanou. Majetek dlužníka v tomto státě nebude tvořit podstatu v hlavním řízení, nýbrž ve vedlejším.

Automatické uznání se podle bodu 22 Preambule k nařízení vztahuje na uznání zahájení, vedení a skončení insolvenčního řízení a dále na rozhodnutí učiněná v přímé souvislosti s úpdkovým řízením. Podle článku 25 Insolvenčního nařízení automatické uznání

²⁰⁷ BĚLOHLÁVEK, J. A. *Účinky zahájení insolvenčního řízení na paralelní probíhající a budoucí soudní řízení v evropském a mezinárodním kontextu*, Právní fórum 1/2008, s. 32.

²⁰⁸ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 1. Vydání Praha, C. H. Beck, 2008, s. 338.

zahrnuje také další druhy rozhodnutí související s insolvenčním řízením. Uznání a výkon těchto rozhodnutí jiných druhů se řídí klasicky ustanoveními Bruselského nařízení.

Automatické uznání se vztahuje za prvé na další rozhodnutí insolvenčního soudu, který vydal rozhodnutí o zahájení insolvenčního řízení, které se týkají průběhu a skončení úpadkového řízení, a vyrovnání tímto soudem schválená. Sem patří rozhodnutí učiněná v průběhu insolvenčního řízení týkající se správy majetku úpadce, pravomocí insolvenčního správce (nakládání s majetkem, rozšíření pravomocí správce, schválení dohod uzavřených mezi úpadcem a věřiteli).²⁰⁹ Za druhé to jsou rozhodnutí jiných soudů, která vyplývají přímo z úpadkového řízení, nebo která s ním úzce souvisejí (rozhodnutí týkající se odpovědnosti statutárního orgánu).²¹⁰ Za třetí to jsou rozhodnutí, v němž bylo vydáno rozhodnutí o zahájení insolvenčního řízení, týkající se ochranných opatření, která byla učiněna po podání návrhu na zahájení úpadkového řízení. Nařízení výslovně neuvádí, zda jsou to rozhodnutí pouze insolvenčního či jiných soudů. Podle názoru A. J. Bělohávk, by měla být uznaná i rozhodnutí učiněná jinými soudy než soudem insolvenčním učiněná v souladu s národními procesními předpisy *lex concursus*.²¹¹

Článek 17 odst. 2 upravuje účinky zahájení sekundárního insolvenčního řízení a stanoví, že účinky tohoto řízení nemohou být v jiných členských státech napadány. Každé omezení práv věřitele, zejména odklad platby nebo prominutí dluhu v důsledku tohoto řízení, má účinky na majetek nacházející se na území jiného členského státu pouze v případě těch věřitelů, kteří s tím vyslovili souhlas.

(ii) Neexistence přezkumu soudem jiných členských států

S automatickým uznáním souvisí, že rozhodnutí o zahájení insolvenčního řízení nemůže být v ostatních členských státech přezkoumáno. Evropský soudní dvůr potvrdil tuto skutečnost ve věci Eurofood, kde stanovil, „že článek 16 odst. 1 první pododstavec *Insolvenčního nařízení musí být vykládán v tom smyslu, že hlavní úpadkové řízení zahájené soudem členského státu musí být uznáno soudy ostatních členských států, aniž by tyto soudy byly oprávněny přezkoumávat příslušnost soudu státu, ve kterém bylo řízení zahájeno.*“

²⁰⁹ BĚLOHLÁVEK, J. A. *Účinky zahájení insolvenčního řízení na paralelní probíhající a budoucí soudní řízení v evropském a mezinárodním kontextu*, Právní fórum 1/2008, s. 32.

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Tamtéž.

Pravidlo přednosti vymezené v tomto ustanovení, které stanoví, že úpadkové řízení zahájené ve členském státu je uznáváno ve všech ostatních členských státech od okamžiku, kdy nabude účinku ve státě, který řízení zahájil, totiž vychází ze zásady vzájemné důvěry, která umožnila zavedení závazného systému příslušnosti, a související upuštění ze strany členských států od jejich vnitrostátních pravidel o uznávání a vydávání exequatur ve prospěch zjednodušeného mechanismu uznávání a výkonu rozhodnutí vydaných v rámci úpadkového řízení. Jestliže ten, kdo na tom má právní zájem a kdo má za to, že hlavní zájmy dlužníka jsou soustředěny v jiném členském státě, než je členský stát, ve kterém bylo zahájeno hlavní úpadkové řízení, hodlá napadnout příslušnost, kterou přijal soud, jenž toto řízení zahájil, může před soudy členského státu, ve kterém bylo toto řízení zahájeno, využít proti tomuto rozhodnutí o zahájení řízení procesní prostředky, které upravuje vnitrostátní právo tohoto členského státu"²¹².

(iii) Rozpor s veřejným pořádkem

Článek 26 nařízení obsahuje jedinou skutečnost, kdy členský stát může insolvenční rozhodnutí nebo výkon rozhodnutí učiněných v souvislosti s takovým řízením odmítnout uznat a tou je rozpor s veřejným pořádkem tohoto státu, zejména s jeho základními zásadami nebo s ústavními právy a svobodami jednotlivce. Ve věci Eurofood se Evropský soudní dvůr vyslovil i k této otázce a judikoval, že v souvislosti s Bruselskou úmluvou (nyní nařízením) se ustanovení o veřejném pořádku obsažené v čl. 27 odst. 1 této úmluvy použije pouze ve výjimečných případech, neboť představuje překážku uskutečnění jednoho ze základních cílů této úmluvy, a sice usnadnění volného pohybu rozsudků.²¹³ Soudní dvůr dále rozhodl, že použití uvedeného ustanovení je možné pouze v případě, že uznání nebo výkon rozhodnutí vydaného v jiném smluvním státě by narušilo nepřijatelným způsobem právní řád státu, v němž je uznání požadováno, neboť by tím byla ohrožena některá jeho základní zásada. Ohrožení by muselo představovat zjevné porušení právního pravidla, jež je považováno za zásadní pravidlo právního řádu státu, v němž je uznání požadováno, nebo zjevné porušení práva, které je v tomto právním řádu uznáno jako právo základní.²¹⁴

²¹² Rozhodnutí ve věci C-341/04 Eurofood.

²¹³ Srovnej rozsudek ze dne 28. března 2000, Krombach, C-7/98, Recueil, s. I-1935, body 19 a 21.

²¹⁴ Rozhodnutí ve věci C-341/04 Eurofood.

Ve věci Eurofood šlo o skutečnost, kdy irský prozatímní správce byl vyzooměn o jednání před italskými soudy pouze čtyři dny předem. Na tomto jednání mohl případně namítat nepřislušnost italského soudu k projednání úpadkového řízení ohledně společnost Eurofood. Soudní dvůr určil, že pokud jde konkrétněji o právo obdržet procesní písemnosti a obecněji o právo být vyslechnut, na která odkazuje pátá otázka položená předkládajícím soudem, je třeba uvést, že tato práva zaujímají významné místo v organizaci a průběhu spravedlivého procesu. Právo věřitelů nebo jejich zástupců účastnit se řízení při zachování zásady „rovnosti zbraní“ má v souvislosti s úpadkovým řízením zvláštní význam. Přestože se mohou konkrétní podmínky uplatňování práva být vyslechnut měnit v závislosti na naléhavosti, s jakou je třeba rozhodnout, jakékoli omezení výkonu tohoto práva musí být řádně odůvodněno a doprovázeno procesními zárukami, které zajistí osobám dotčeným takovým řízením účinnou možnost napadnout opatření přijatá v případě naléhavosti. členský stát může odmítnout uznat úpadkové řízení zahájené v jiném členském státě, jestliže bylo rozhodnutí o zahájení řízení přijato při zjevném porušení základního práva být vyslechnut, kterého požívá osoba dotčená takovým řízením.²¹⁵

(iv) Další důsledky uznání – oblast kolizní

Nařízení upravuje další související otázky týkající se automatického uznání rozhodnutí v insolvenčním řízení. Smyslem kolizní úpravy je především unifikovat některá oprávnění správce a právní postavení dlužníka.

Správce podstaty

Práva a povinnosti správce podstaty se obecně budou řídit právem státu, který řízení zahájil (*lex concursus*). Správce podstaty jmenuje podle ustanovení článku 18 nařízení soud příslušný k hlavnímu insolvenčnímu řízení. Tento správce může vykonávat veškeré pravomoci, které mu jsou svěřeny podle *lex concursus* i v jiném členském státě, dokud v tomto státě není zahájeno jiné úpadkové řízení nebo učiněno ochranné opatření bránící jejich výkonu na základě návrhu na zahájení úpadkového řízení v tomto státě. Správce také může přemístit majetek dlužníka z území členského státu, ve kterém se tento majetek nachází. K přemístění

²¹⁵ Rozhodnutí ve věci Eurofood.

majetku však nařízení stanovuje limity, kterými jsou věcná práva třetích osob a výhrada vlastnictví.

Správce podstaty jmenovaný soudem ve vedlejší úpadkovém řízení může v jiném členském státě soudní nebo mimosoudní cestou žádat, aby byl po zahájení úpadkového řízení movitý majetek přemístěn z území členského státu, který řízení zahájil, na území jiného státu. Správce také může také v zájmu věřitelů podávat žaloby na neplatnost právního úkonu.

Pokud by správce podstaty jednal na území jiného členského státu, tak při výkonu svých pravomocí musí jednat v souladu s právem tohoto členského státu, zejména pokud jde o zpeněžení majetkové podstaty. Tyto pravomoci nesmějí zahrnovat donucovací opatření, která jsou většinou svěřena soudům.

Zveřejnění a zápis do rejstříku

K tomu, aby bylo dosaženo co největší informovanosti dlužníkových věřitelů, má správce podstaty další pravomoci. Mezi ně patří pravomoc zápisu úpadkového řízení do různých insolvenčních rejstříků v členských státech. Jde zejména o rejstříky typu: rejstříku vlastnických a souvisejících práv k nemovitostem, obchodního rejstříku nebo jakéhokoli jiného veřejného rejstříku. Správce také může žádat o zveřejnění rozhodnutí o zahájení hlavního či vedlejšího úpadkového řízení. Pro Českou republiku se jedná o obchodní věstník. V některých případech učiní nezbytná opatření ke zveřejnění, pokud je v daném členském státě zveřejnění povinné. Stejně je to i se zápisem do rejstříku, pokud je zápis do něj povinný.

Splnění závazku ve prospěch dlužníka

Insolvenční nařízení upravuje i práva třetích osob v případě, že by někdo v členském státě plnil závazek ve prospěch dlužníka, který se nachází v úpadkovém řízení zahájeném v jiném členském státě, zatímco jej měl splnit ve prospěch správce podstaty v tomto řízení. Ten je zproštěn závazku, pokud o zahájení řízení nevěděl.

Pro plnění před zveřejněním nařízení zavádí domněnku, že osoba, která závazek splnila, nevěděla o zahájení úpadkového řízení, pokud není prokázán opak. Naopak pro plnění po zveřejnění, se má za to, že osoba, která závazek splnila, o zahájení řízení věděla, pokud není prokázán opak.

3.2.9 Rozhodné právo

Insolvenční nařízení také obsahuje kromě procesních norem normy kolizní, normy určující, které právo se použije na řešení daného insolvenčního řízení, tzv. insolvenční statut. Z tohoto důvodu se jednotlivá insolvenční řízení a jejich účinky výrazně liší.

Úpadkové řízení se řídí podle článku 4 odst. 1 právem státu, který řízení zahájil (*lex concursus*), pokud nařízení nestanoví jinak. To platí jak pro hlavní tak pro vedlejší řízení. *Lex concursus* pak určuje podmínky pro zahájení tohoto řízení, jeho vedení a skončení. Nařízení příkladmo uvádí, že *lex concursus* určuje zejména:

- a) proti kterým typům dlužníků může být úpadkové řízení zahájeno;
- b) majetek, který tvoří část majetkové podstaty, a způsob nakládání s majetkem, který dlužník nabyl po zahájení úpadkového řízení;
- c) oprávnění dlužníka a správce podstaty;
- d) podmínky, za kterých může dojít k započtení pohledávek;
- e) účinky úpadkového řízení na probíhající smlouvy, jejichž smluvní stranou je dlužník;
- f) účinky úpadkového řízení na řízení zahájená jednotlivými věřiteli, s výjimkou probíhajících soudních řízení;
- g) pohledávky, které mají být přihlášeny proti dlužníkovu majetku a způsob nakládání s pohledávkami, které vznikly po zahájení úpadkového řízení;
- h) pravidla pro přihlašování, prověřování a přiznávání pohledávek;
- i) pravidla pro provedení rozvrhu výtěžku ze zpeněžení dlužníkovu majetku, pořadí pohledávek a práv věřitelů, kteří byli částečně uspokojeni po zahájení úpadkového řízení na základě věcného práva nebo započtením pohledávek;
- j) podmínky a účinky skončení úpadkového řízení, zejména vyrovnáním;
- k) práva věřitelů po skončení úpadkového řízení;
- l) kdo má nést náklady a výdaje vzniklé v úpadkovém řízení;
- m) pravidla týkající se neplatnosti, odporovatelnosti nebo neúčinnosti právních úkonů poškozujících všechny věřitele.

Článek 5 až 15 Insolvenčního nařízení dále stanovuje řadu výjimek z této základní zásady pro některé otázky a účinky insolvenčního řízení. Odlišné rozhodné právo je např. stanoveno pro věcná práva věřitelů nebo třetích osob, která nejsou zahájením úpadkového řízení dotčena, pokud jde o hmotný nebo nehmotný, movitý nebo nemovitý majetek - jak jednotlivě určené věci, tak soubory věcí, jejichž složení podléhá změnám - které patří dlužníkovi a nacházejí se v okamžiku zahájení řízení na území jiného členského státu. Dále zahájením úpadkového řízení nejsou dotčena práva věřitelů žádat započtení pohledávek, není dotčeno právo prodávajícího založené na výhradě vlastnictví. Pokud jde o smlouvy týkající se nemovitostí, tak ty se řídí výhradně právem členského státu, na jehož území se nemovitost nachází atd.

3.2.10 Informování věřitelů a přihlašování pohledávek

Pokud jde o práva věřitelů, tak se nařízení omezuje na sdělení, že každý věřitel, který má své obvyklé místo pobytu, bydliště nebo sídlo v jiném členském státě než státě, který zahájil řízení, má právo písemně přihlásit pohledávky v úpadkovém řízení. To platí i pro správce daně a orgány sociálního zabezpečení, v postavení věřitelů.²¹⁶ Na základě článku 40 odst. 1 má soud nebo jmenovaný správce podstaty povinnost neprodleně informovat známé věřitele, kteří mají své obvyklé místo pobytu, bydliště nebo sídlo v jiných členských státech.

V oznámení o insolvenčním řízení se sdělují zejména lhůty, sankce za nedodržení těchto lhůt, subjekt nebo orgán, u kterého se přihlašují pohledávky a jiná stanovená opatření. Toto oznámení rovněž informuje o tom, zda věřitelé, jejichž pohledávky jsou přednostní nebo zajištěné věcným právem, musí své pohledávky přihlásit. Věřitelé mohou své pohledávky přihlásit na formuláři „*Výzva k přihlášení pohledávky*“.

Nařízení upravuje obsah podání a určuje úřední jazyk pro přihlášku. Věřitel zašle kopie podkladů, pokud existují, a sdělí povahu pohledávky, den jejího vzniku a její výši, jakož i to, zda ji přihlašuje přednostně, zda je zajištěna věcnou zárukou nebo zda se uplatňuje s ohledem na pohledávku výhrada vlastnictví, a na který majetek se vztahuje záruka, již se dovolává.

²¹⁶ ADAM, J. *Evropské úpadkové právo*, Právní rozhledy 10/2006, s. 369.

3.2.11 Insolvence koncernů

V současné době není Insolvenční nařízení koncipováno tak, aby připouštělo mezinárodní příslušnost soudů v případě insolvence nadnárodních koncernů. V evropském i mezinárodním kontextu se však ve velké většině se skupinami společností setkáváme a proto by možná byla úprava jednotné příslušnosti insolvenčního řízení s mezinárodním prvkem z hospodářského hlediska žádoucí.²¹⁷

Centrum hlavních zájmů dlužníka podle nařízení není vázán na formální registraci sídla právnických osob, či bydliště fyzických osob, ale na kritéria skutečného výkonu svých činností. COMI je primárně vázáno na konkrétní společnost, nikoli na jednotku hospodářskou.²¹⁸

Soudy zahajující insolvenční řízení měly snahu dosáhnout tzv. procesní konsolidace v konsolidaci řízení týkající se jednoho koncernu k jednomu soudu. Stejně tak to zamýšlel italský soud v Parmě, při insolvenčním řízení koncernu Parmalat ve věci Eurofood, kdy chtěl, aby se zahájené insolvenční řízení vztahovalo na dceřinou společnost Eurofood. Proti Eurofood však irský soud také zahájil insolvenční řízení a uznání rozhodnutí italského soudu odmítnul pro porušení veřejného pořádku a zároveň podal předběžnou otázku k Evropskému soudnímu dvoru. Evropský soudní dvůr se však k insolvenční koncernů nevyjádřil. Stanovil, že pro určení COMI není rozhodující skutečnost, že insolventní společnost je ovládána mateřskou společností, která má sídlo v jiném členském státě. Místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy, musí být určeno podle kritérií, která jsou objektivní a současně zjištělná třetími osobami.²¹⁹

Pokud je insolventní dceřiná i mateřská společnost (a tak tomu zpravidla bývá), musí ohledně majetku dceřiné společnosti proběhnout samostatné insolvenční řízení, tj. zůstává zachována právní samostatnost. Průběh insolvenčního řízení o majetku mateřské společnosti koncernu a dceřiné společnosti koncernu lze sjednotit pouze neformální cestou.²²⁰ Jinak se musí postupovat tak, že se podají samostatné návrhy na zahájení insolvenčního řízení. Všechna řízení ohledně mateřské i dceřiné společnosti pak budou řízeními hlavními.

²¹⁷ ČIHULA, T. *Určení mezinárodní příslušnosti v insolvenčním řízení s cizím prvkem*, Právní rozhledy 18/2006, s. 675.

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Tamtéž s. 676.

²²⁰ *Základní otázky mezinárodního insolvenčního práva, Z vystoupení dr. Stephana Kolmana na XII. Karlovarských právnických dnech*. [citováno 1. června 2009], Dostupné z WWW: <http://www.insolvence.cz/doma/KN_7.htm>.

V minulosti se také stalo, že na jednu společnost patřící do koncernu bylo podáno více návrhů na zahájení insolvenčního řízení a byla ve dvou různých evropských státech zahájena hlavní řízení. K situaci došlo z důvodu, kdy soudy aplikovaly rozdílné COMI společnosti. Za příklad uvádím insolvenční řízení koncernu Daisytek, týkající se reorganizace americké společnosti, která obchodovala s příslušenstvím k počítačům a měla v Evropě 14 dceřiných společností (v Anglii, ve Francii a v Německu). V Anglii sídlila společnost ISA International plc, evropský holding, který vlastnil podíl ve všech dalších evropských společnostech. V souvislosti s danou reorganizací bylo rozhodnuto, že všechny dceřiné společnosti v Evropě půjdou do insolvence a provedou se insolvenční řízení. Protože z Anglie jednaly dceřiné společnosti přímo se zákazníky, návrhy na zahájení insolvenčních řízení na všechny dceřiné společnosti byly podány v Anglii v roce 2003. Anglický High Court Of Justice Leeds posoudil, že hlavní zájmy všech společností podle nařízení jsou fakticky soustředěny v Anglii a zahájil hlavní insolvenční řízení. Anglický soudce při svém rozhodování hodnotil význam činností dceřiných i mateřské společnosti (financování, účetnictví a kontrola, nutnost schválení, smluvní závazky, řídicí strategie a kontrola) a hodnotil, zda mohou věřitelé zjistit, kde jsou hlavní zájmy společností skutečně soustředěny.²²¹

Jednatelka třech německých společností skupiny Daisytek však podala návrh na zahájení insolvenčních řízení v Německu. Neinformovala německý soud o již probíhajících řízeních v Anglii a ten jmenoval správce a zahájil nad zmiňovanými společnostmi hlavní úpadkovou řízení v Německu. Stejně tak se stalo i ve Francii. Ovšem po určité době musela být hlavní úpadková řízení jak v Německu, tak ve Francii nakonec zastavena. Podle článku 17 má totiž rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení podle čl. 3 odst. 1 bez dalších formálních náležitostí v kterémkoli jiném členském státě stejné účinky jako podle práva státu, který řízení zahájil. Princip právní jistoty se v tomto případě staví na první místo.²²²

3.2.12 Insolvenční zákon

Jak již bylo řečeno nový Insolvenční zákon nahradil zákon o konkursu a vyrovnání z roku 1991, který byl jako zastaralý v posledních letech velice kritizován. Nový Insolvenční zákon zásadním způsobem změnil právní prostředí související s úpadkem dlužníka týkající se

²²¹ ČIHULA, T. *Určení mezinárodní příslušnosti v insolvenčním řízení s cizím prvkem*, Právní rozhledy 18/2006, s. 676.

²²² Tamtéž.

především vnitrostátního insolvenčního řízení. Tento zákon v souladu s předpisy Evropského společenství obsahuje ve své hlavě II – nazvané „Vztah ke státům Evropské unie“ - pět paragrafů (§ 426 - 430), ve kterých upravuje insolvenční řízení s tzv. evropským mezinárodním prvkem, tedy řízení se vztahem ke státům Evropské unie. Zde se zákonodárce pokoušel ne příliš šikovně sladit evropskou právní úpravu insolvenčního řízení s úpravou českou. Co je ale nutné novému Insolvenčnímu zákonu vytknout je fakt, že narozdíl od zákona o konkurzu a vyrovnání z roku 1991, zcela opomíjí úpravu mezinárodních insolvencí se vztahem k jiným státům odlišným od států Evropského unie. Z tohoto důvodu budí nový Insolvenční zákon určité rozpaky a otázky.

I když je nařízení jako sekundární předpis přímo použitelný ve všech členských státech bez potřeby transpozice do jednotlivých právních řádů členských států a má přednost před zákonem, český zákonodárce opět, stejně jako v případě Bruselského nařízení, tuto úpravu do našeho právního řádu zařadil. Mělo asi jít o opatření k zapojení nové evropské úpravy do našeho právního řádu a doplnění úpravy, která je nařízením svěřena samotným členským státům, některá ustanovení jsou však nadbytečná, jak se přesvědčíme při jejich důkladnějším rozboru.

Insolvenční zákon tak zcela zbytečně definuje pojem „evropský mezinárodní prvek“ a upravuje zastavení insolvenčního řízení. Zákon nově doplňuje nařízení pouze ve stanovení povinnosti zveřejňování rozhodnutí o zahájení insolvenčního řízení, při upřesnění jakým způsobem dokládá správce své jmenování a upřesnění jakým způsobem se vyzumívají známí věřitelé.

Evropský mezinárodní prvek

První ustanovení, které se zabývá insolvenčním řízením s mezinárodním prvkem je ustanovení § 426, které odkazuje na použití přímo použitelného předpisu práva evropských společenství – Insolvenčního nařízení pro řízení s tzv. komunitárním prvkem, tedy řízení se vztahem k evropské unii. Samotnou definici evropského mezinárodního prvku pak najdeme v odstavci 2.

§ 426 odst. 1 uvádí:

„Insolvenční řízení s evropským mezinárodním prvkem a jeho účinky se řídí přímo použitelným předpisem práva Evropských společenství Nařízením Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení, a ustanoveními právního řádu toho členského státu Evropské unie, na něž přímo použitelný předpis práva Evropských společenství odkazuje.“

Toto ustanovení opět budí určité rozpaky. Insolvenční nařízení se totiž nevztahuje na všechny druhy insolvenčních řízení (týkající se pojišťoven a úvěrových institucí), která jsou z hlediska evropské úpravy upraveny směrnicemi. Definice v § 426 odst. 1 toto opomíjí. Zároveň se insolvenční řízení s komunitárním prvkem řídí i dalšími nařízeními a to Nařízením Rady (ES) č. 603/2005 a Nařízením Rady (ES) č. 788/2008, kterým se mění seznamy úpadkových řízení a likvidačních řízení v přílohách A a B nařízení (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení a kterým se kodifikují přílohy A, B a C uvedeného nařízení. To opět definice nevystihuje.

Ustanovení § 426 odst. 1 dále vzbuzuje dojem, že Insolvenční nařízení se bude aplikovat na řízení, ve kterých se objeví evropský mezinárodní prvek, tak jak je definován v odstavci 2. Jde však pouze o definici situací, kdy je přítomen mezinárodní prvek podle mezinárodního práva soukromého. Podle názoru mnohých je toto ustanovení absolutně nadbytečným ustanovením, jelikož se Insolvenční nařízení aplikuje bez ohledu na to, zda to český zákonodárce uvádí či nikoli.²²³

§ 426 odst. 2 uvádí:

„Evropským mezinárodním prvkem se rozumí v souladu s přímo použitelným právním předpisem Evropských společenství skutečnost, že hlavní zájmy dlužníka jsou soustředěny v některém z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska a současně alespoň jeden z věřitelů nebo část majetkové podstaty se nachází v některém z jiných členských států Evropské unie s výjimkou Dánska“.

²²³ ČIHULA, T. *Určení mezinárodní příslušnosti v insolvenčním řízení s cizím prvkem*, Právní rozhledy 18/2006, s. 733.

Při rozboru tohoto ustanovení se zákonodárce snaží definovat, co je to evropský mezinárodní prvek, i když nařízení takovouto definici neobsahuje. Je obecně známé, že nařízení nepotřebují k účinnosti žádného dalšího úkonu či vysvětlení v tuzemském právním řádu. Opět mi nezbývá než souhlasit s T. Čihulou, kdy zavedení pojmu evropský mezinárodní prvek je zbytečné a může zaznamenat nebezpečný precedent v naší legislativě v dalších případech, kdy se má místo tuzemských norem použít přímo použitelných norem obsažených v předpisech společenství.²²⁴ Podle Z. Kučery nejsou ani opatření, která by transformovala nařízení do vnitrostátních předpisů přípustná, „...neboť jejich transformace či uvedení do práva členského státu by znamenaly, že se stávají součástí systému národních právních norem členského státu a tím se zeslabuje jejich povaha právního předpisu Evropských společenství“.²²⁵

Zastavení řízení

§ 427 řeší otázku, kdy v České republice bylo zahájeno insolvenční řízení s tím, že se v jeho průběhu zjistí, že ke dni zahájení řízení bylo COMI dlužníka v jiném státě Evropské unie (mimo Dánska) a že dlužník neměl na území České republiky provozovnu. V tomto případě soud musí podle zákona insolvenční řízení zastavit pro nedostatek mezinárodní pravomoci. Pro zahájení řízení podle Insolvenčního nařízení musí být v České republice soustředěny hlavní zájmy dlužníka, pak soud může zahájit hlavní úpadkové řízení. V případě, že by zde dlužník neměl soustředěny své hlavní zájmy a měl zde umístěnou provozovnu, tak by český soud byl příslušný k zahájení sekundárního insolvenčního řízení. Toto ustanovení je v Insolvenčním zákoně opět nadbytečné, neboť za prvé zastavení řízení při nedostatku mezinárodní pravomoci z Insolvenčního nařízení vyplývá. Za druhé při použití občanského soudního řádu, český soud prakticky posuzuje mezinárodní příslušnost jako svou pravomoc a to kdykoli v průběhu řízení (§ 103 OSŘ).²²⁶

²²⁴ ČIHULA, T., *Reforma insolvenčního práva v Česku ještě neskončila*, Právní rozhledy 2007, 20/2007, s. 734.

²²⁵ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*, VII. opravené a doplněné vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2009, s. 54.

²²⁶ ČIHULA, T., *Reforma insolvenčního práva v Česku ještě neskončila*, Právní rozhledy 2007, 20/2007, s. 734.

Insolvenční správce

Ustanovení § 428 Insolvenčního zákona stanoví, jakým způsobem se prokazuje v České republice insolvenční správce ustanovený do funkce rozhodnutím některého soudu z členských států. Insolvenční správce se podle zákona prokazuje úředně ověřenou kopií rozhodnutí o svém ustanovení; je-li o to požádán, je povinen předložit úředně ověřený překlad této kopie do českého jazyka. Toto ustanovení opisuje článek 19 Insolvenčního nařízení a pouze upřesňuje, že jde o úředně ověřenou kopii rozhodnutí, což nemá prakticky žádný význam, jelikož má nařízení aplikační přednost.

Zveřejnění některých rozhodnutí

Článek 21 odst. 1 Nařízení přiznává cizímu správci podstaty právo, aby žádal o zveřejnění podstaty obsahu rozhodnutí o zahájení insolvenčního řízení. Podle odst. 2 pak každý členský stát, na jehož území má dlužník svou provozovnu, může stanovit povinnost zveřejnění. Toto ustanovení je provedeno v § 429 Insolvenčního zákona., tím, že je stanovena povinnost zveřejnění vyhláškou. Rozhodnutí zveřejní insolvenční soud, v jehož obvodu je umístěna provozovna, neprodleně poté, co mu je doručeno insolvenčním správcem nebo jakýmkoliv jiným orgánem k tomu zmocněným v členském státě Evropské unie, v němž bylo rozhodnutí vydáno.

Známí věřitelé

§ 430 se týká povinnosti českého soudu vyrozumění známých věřitelů v zahraničí (EU) o zahájení insolvenčního řízení a o vydání rozhodnutí o úpadku. Toto ustanovení doplňuje článek 40 nařízení, který stanoví soudům členských států povinnost informovat známé věřitele o zahájení řízení. Tuto povinnost splní insolvenční soud tím, že jim zvlášť doručí rozhodnutí, kterým se oznamuje zahájení insolvenčního řízení, a rozhodnutí o úpadku nebo jeho zkrácené znění. Známým věřitelům insolvenční soud zvlášť doručí i výzvu k podávání přihlášek pohledávek.

3.3 Režim insolvenčního řízení ve vztahu k nečlenským státům EU

3.3.1 Změny a doplnění norem insolvenčního řízení s cizím prvkem – návrhy

Jelikož nový insolvenční zákon postrádá úpravu insolvenčního řízení s cizím prvkem ve vztahu k nečlenským státům Evropské unie, a ani ZMPS neobsahuje zvláštní ustanovení o insolvenčním řízení s mezinárodním prvkem, je v tomto ohledu žádoucí nová komplexní právní úprava.

Přijetím nového insolvenčního zákona byl zrušen zákon o konkursu a vyrovnání č. 328/1991 Sb., který obsahoval jediné ustanovení týkající se mezinárodních insolvencí. Pro ilustraci cituji z § 69:

§ 69 odst. 1

Nestanoví-li jinak mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána a jež byla uveřejněna ve Sbírce zákonů, vztahuje se konkurs prohlášený soudem i na úpadcovy movité věci, které jsou v cizině.

§ 69 odst. 2

Nebyl-li na dlužníkův majetek, který se stal předmětem konkursu v cizině, prohlášen konkurs českým soudem, budou úpadcovy movité věci, které jsou na území České republiky, vydány cizímu soudu na jeho žádost, jde-li o soud státu, který zachovává vzájemnost. Úpadcův majetek může však být vydán do ciziny teprve tehdy, když byla uspokojena práva na vyloučení věci z podstaty a na oddělené uspokojení (§ 28), nabytá dříve, než došla žádost cizího soudu nebo jiného příslušného orgánu.

Z výše uvedeného vidíme, že pokud byl konkurz na majetek dlužníka prohlášen v České republice, účinky takového řízení se vztahovaly i na dlužníkovi movité věci, které se nacházely v zahraničí. Za předpokladu, že cizí stát movitou věc vydal. Tato úprava se použila, nestanovila-li mezinárodní smlouva něco jiného. Pokud měl dlužník, na kterého byl prohlášen konkurz v zahraničí, v České republice movitý majetek, byl tento majetek vydán cizímu konkurznímu soudu podle zásady vzájemnosti, a to až po tom, co byli uspokojeni tzv. oddělení

věřitelé (např. věřitelé pohledávek, které byly zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, nebo postoupením pohledávky).

Nyní vyvstává otázka, jakým způsobem by měl zákonodárce novou úpravu pojmout. Jaké podklady pro novely insolvenčního práva použít. Zda upravit komplexně problematiku v insolvenčním zákoně, či novou právní úpravu přenést do nového zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním.

Návrh nového zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním, který by měl v rámci celkové rekodifikace soukromého práva nahradit zákon č. 97/19963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů, by měl obsahovat jak normy mezinárodního soukromého, tak normy mezinárodního procesního práva.²²⁷ Tento návrh zákona obsahuje i ustanovení tzv. mezinárodního práva úpadkového. V části 6 nazvané „Řízení o úpadku“ je řešena jednak pravomoc českých soudů pro zahájení a konání jak hlavní tak vedlejšího insolvenčního řízení, tak uznání rozhodnutí ve věcech insolvenčního řízení. Ustanovení § 113 odstavce 1 podle předkládací zprávy „*upravuje pravomoc českých soudů pro zahájení a konání insolvenčního řízení v souladu s nařízením Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení, a to tak, že tuto pravomoc stanoví obecně nad rámec nařízení i ve vztahu k třetím státům*“²²⁸. Návrh zákona také v hlavě druhé řeší úpadek finančních institucí, pojišťoven a zajišťoven, kterými se ve své práci nezabývám.

Cizí rozhodnutí ve věcech insolvenčního (úpadkového) řízení se podle návrhu zákona uznávají, za podmínky vzájemnosti, a dále za předpokladu, že by je cizí orgán mohl vydat, za použití ustanovení o mezinárodní pravomoci podle návrhu zákona (odst. 1 § 113).

Pokud by nový zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním přijat nebyl, což je málo pravděpodobné, měla by se rozhodně zhodnotit novelizace Insolvenčního zákona. Faktem je, že úpravu insolvenčního řízení s cizím prvkem zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním v minulosti neobsahoval. Řízení bylo komplexně upraveno v zákoně o konkursu a vyrovnání. I Slovenská republika upravuje mezinárodní insolvence v zákoně č. 7/2005 o konkurze a reštrukturalizácii. Slovenský zákon rozlišuje, zda jde o přeshraniční

²²⁷ Text zákona i připomínky jsou dostupné z WWW: <http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/podpora-podnikani-v-cr/pripominkovani-legislativy/art_26404/pd_2/172-08-navrh-zakona-o-mezinarodnim-pravu-soukromem-t-23-9-2008.aspx> , [citováno 1. června 2009].

²²⁸ Předkládací zpráva k návrhu zákona dostupná z WWW: <http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/podpora-podnikani-v-cr/pripominkovani-legislativy/art_26404/pd_2/172-08-navrh-zakona-o-mezinarodnim-pravu-soukromem-t-23-9-2008.aspx> , [citováno 1. června 2009].

insolvenční řízení ve vztahu ke členskému státu EU nebo k jiným, nečlenským státům. Z hlediska systematiky bylo možná vhodnější nezařadit tuto problematiku do nového ZMPS, ale přeci jen Insolvenční zákon např. podle slovenského vzoru novelizovat.

3.4 Aktuální judikatura nejvyššího soudu týkající se Insolvenčního nařízení

Doposud nejvýznamnějším rozhodnutím českého soudu v souvislosti s řešením otázek přeshraničního insolvenčního řízení a aplikace Insolvenčního nařízení je Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2008, sp. Zn. 29 Odo 164/2006, v němž Nejvyšší soud České republiky zrušil konkurz na Ing. V. F., a současně podal stanovisko k výkladu Insolvenčního nařízení.

Dne 11. února 2005 bylo na návrh věřitelky zahájeno u městského soudu v Praze konkurzní řízení proti dlužníkovi V. F., podnikateli s trvalým bydlištěm v České republice, který byl současně společníkem třech českých společností. Z tisku bylo známé, že dlužník provozuje aktivity z oblasti cestovního ruchu a svým jménem doporučuje produkty cestovních kancelářů. Český soud nařídil ve věci jednání dne 16. února 2005, kde byl dlužník vyzván, aby se vyjádřil k návrhu na prohlášení konkursu. Dlužník si vyžádal prodloužení lhůty pro odpověď o 8 dní. A během této lhůty dne 2. března 2005 sám podal návrh na zahájení úpadkového řízení u obvodního soudu v Hamburku. Svůj návrh odůvodnil tím, že jeho skutečné COMI je v Německu. Potvrdil, že v obou státech pobývá, přičemž v Německu strávil v minulém roce celkem 260 dnů (v ČR jen 100 dnů), a v Německu je subjektem daní. Dále uvedl, že jeho podnikatelské aktivity zahrnují dvě společnosti, obě registrované v Hamburku. Zároveň obě společnosti jsou spravovány v Německu. Soud v Hamburku zahájil dne 16. března 2005 hlavní úpadkové řízení ve smyslu Insolvenčního nařízení.²²⁹

Soud prvního stupně v Praze ustanovil dne 8. března 2005 předběžného správce a dne 26. dubna 2005 zahájil hlavní úpadkové řízení i přes to, že byl dlužníkem informován o zahájení hlavního úpadkového řízení v Německu. Ve svém odůvodnění uvedl, že se domnívá, že COMI dlužníka je v ČR s tím, že v České republice má domicil, vyvíjí obchodní činnost a je vlastníkem obchodních podílů. Dlužník se proti tomuto rozhodnutí odvolal.²³⁰

229 ŠNAJDER, R. *Diplomová práce: Postavení věřitele v mezinárodním insolvenčním řízení, dle nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, 2007*, Masarykova univerzita v Brně, 2007 s 65.

²³⁰ Tamtéž.

Odvolací soud uznal, že nastaly účinky soudního rozhodnutí o zahájení hlavního úpadkového řízení v Německu současně s tím, že hlavní zájmy dlužníka jsou skutečně soustředěny v Německu. Dále uvedl, že české konkursní řízení bylo zahájeno až 26. dubna 2005. Odvolací soud přitom neměl za rozhodné, že soud prvního stupně před 16. březnem 2005 ustanovil předběžného správce podle § 9a ZKV a konstatoval, že takto je (byť s účinky omezujícími dlužníka ve smyslu § 9b odst. 1 ZKV v nakládání s jeho majetkem) rozhodováno ve fázi předcházející konkursu. Na základě toho, že již bylo zahájeno hlavní řízení v Německu, prohlásil české konkursní řízení za sekundární řízení ve smyslu čl. 3 odst. 2 Insolvenčního nařízení. Jelikož prohlásil dané insolvenční řízení za vedlejší, musel se při svém rozhodování vypořádat s výkladem slova „provozovna“, jelikož vedlejší řízení podle Insolvenčního nařízení je možné zahájit pouze za předpokladu, že má dlužník v daném členském státě provozovnu. Pan V. F. však poskytoval své služby přes internet v místě svého bydliště. Neprokazovalo se, zda pan V. F. používá k poskytování svých služeb nějaké další osoby. Odvolací soud judikoval, že *„je možné v takovém případě chápat jako provozovnu i bydliště fyzické osoby, pokud ta (např. s ohledem na charakter jejího podnikání) k tomuto podnikání již žádné jiné prostory fakticky nepotřebuje a pokud bydliště dlužníka je vzhledem k okolnostem, za nichž jeho závazky vznikly, jediným pro třetí osoby snadno identifikovatelným místem, ze kterého svůj majetek spravuje.“* Dále uvedl, že *„v souzené věci, kdy dlužník je občanem České republiky s bydlištěm v P., kdy konkursní řízení je vedeno pro pohledávky, které vznikly tím, že dlužník zajistil závazky z úvěrů poskytnutých společností, jejichž firma obsahuje příjmení dlužníka a v nichž byl dlužník k datu prohlášení konkursu minoritním společníkem a kdy dlužník je jednatelem společnosti V. H. s. r. o., je podle odvolacího soudu splněna podmínka stanovená v článku 3 odst. 2 nařízení.“* Tyto teze byly ovšem dovolacím soudem vyvráceny.

Nejvyšší soud porovnával jednotlivé jazykové verze nařízení týkající s pojmu provozovna, kterým je podle nařízení *„jakékoli provozní místo, kde dlužník vykonává nikoli přechodnou hospodářskou činnost za pomocí lidských a materiálních zdrojů“*. Je známou skutečností, že pojmy evropského práva mají samostatný význam a je třeba je vykládat nezávisle na vnitrostátních předpisech.²³¹ Nejvyšší soud nakonec dospěl k závěru, že ani jedno z tvrzených skutečností neimplikuje existenci provozovny tak jak je definována

²³¹ Rozhodnutí ve věci C-341/04 Eurofood.

v nařízení. Uvedl, že tvrzený fakt, že provozovnou může být i bydliště dlužníka nevyovídá o tom, že toto bydliště vy smyslu nařízení také provozovnou je a určil, že by se soud musel vypořádat s otázkou, zda fyzická osoba vykonává ve svém bydlišti „nikoli přechodnou hospodářskou činnost“ sám (že je sám sobě „lidským zdrojem“ ve smyslu zkoumané definice) a konkurz na majetek V. F. zrušil z důvodu, že „Český soud, jenž uznal, že hlavní úpadkové řízení na majetek dlužníka bylo zahájeno v jiném členském státě EU (že v jiném členském státě jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka), může prohlásit konkurs na majetek dlužníka jako vedlejší úpadkové řízení ve smyslu článku 3 odst. 2 nařízení, jen je-li osvědčeno, že dlužník má na území České republiky ve smyslu článku 2 písmene h) uvedeného nařízení. Prostá skutečnost, že se majetek dlužníka nachází na území České republiky, k zahájení vedlejšího úpadkového řízení nestačí, stejně jako pouhá skutečnost, že dlužník je v tuzemsku činný jako jednatel společnosti s ručením omezeným. Pokud soud prohlašuje konkurs na majetek dlužníka jako vedlejší úpadkové řízení, vyjádří skutečnost, že jde o vedlejší úpadkové řízení, též ve výroku usnesení.“ Existence provozovny podle nařízení nebyla prokázána.

Při rozboru tohoto rozhodnutí je zcela jasné, že nejvyšší soud správně napravil chyby při aplikaci Inslovenčního nařízení soudů prvního i druhého stupně způsobenou neznalostí problematiky evropského insolvenčního práva. Rozhodnutí obou soudů byla založena na mylných domněnkách o COMI dlužníka, s tím související existencí hlavního úpadkového řízení a také nepřesném výkladu evropského práva týkající podmínek pro zahájení vedlejšího úpadkového řízení. Toto rozhodnutí významnou měrou přispělo k rozšíření znalostí o evropském insolvenčním právu a stanovilo základní vodítko k aplikaci řízení.

ZÁVĚR

Cílem mé rigorózní práce bylo přiblížit dnešní úpravu uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních a insolvenčního řízení s mezinárodním prvkem v České republice v evropském kontextu. Zaměřila jsem se především na analýzu úpravy této problematiky v Evropské unii a její srovnání s předchozí úpravou v ČR, která se stále aplikuje ve vztahu k třetím státům.

I když mají v České republice vnitrostátní normy upravující civilní řízení s mezinárodním prvkem jistou tradici, jsou unifikující normy evropského práva pro Českou republiku přeci jen přínosem a to pro to, že odpadla povinnost vzájemnosti mezi členskými státy EU. Současná evropská úprava, která je založena na zásadě vzájemné důvěry mezi státy, umožnila zavedení závazného systému příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí na území EU. Státy sice musely upustit od jejich vnitrostátních pravidel ve prospěch stejného mechanismu pro všechny státy EU, ale subjektům soukromoprávních vztahů z členských států přinesla analyzovaná nařízení větší jistotu při vymáhání svých pohledávek, ať již formou uznání a výkonu rozhodnutí obecných soudů, nebo uznání rozhodnutí v insolvenčním řízení s mezinárodním prvkem.

Nařízení Brusel I je založeno na zásadě automatického uznání soudních rozhodnutí ve všech členských státech, na všechna rozhodnutí vydaná v členském státě se tak pohlíží jako by to byla rozhodnutí tuzemská. Pro výkon rozhodnutí však nařízení přineslo pro Českou republiku komplikovanější proceduru, která zavádí do českého právního řádu řízení exequatur – řízení o vykonatelnosti rozhodnutí. Je to řízení navíc, bez kterého se české mezinárodní právo procesní obešlo. Česká úprava uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí byla a je velice pokroková. Umožňuje vykonat pravomocné rozhodnutí cizího státu, pokud je zajištěna vzájemnost, za stejných podmínek jako rozhodnutí tuzemské. Evropská úprava v tomto ohledu nepřinesla rychlejší uznání a výkon rozhodnutí, ale naopak úpravu složitější, což mnozí experti na mezinárodní právo soukromé a procesní vidí jako krok zpět. Na druhou stranu nové úpravě nelze upřít, že všeobecně přispěla k zajištění stejných pravidel pro uznání a výkon rozhodnutí ve všech členských státech EU a myslím si, že splnila jeden z cílů, jímž je volný pohyb rozsudků ve věcech občanských a obchodních na území EU a tím zajištění rovnosti věřitelů ze všech členských států EU.

Rovnost věřitelů je cílem také pro Insolvenční nařízení, které se snaží zajistit, aby k uspokojení věřitelů byl použit veškerý majetek dlužníka, který je v úpadku. Evropská úprava mezinárodní insolvence je proto založena na zásadě kontrolované univerzality, kde konkursní podstatu tvoří celý dlužníkuv majetek, bez ohledu na to, ve kterém státě se nachází. To v předchozí úpravě insolvenčních řízení s mezinárodním prvkem v České republice nebylo. Movitý majetek se vydával cizímu státu většinou na základě vzájemnosti. Nyní pro evropské státy Insolvenční nařízení zavádí jedno hlavní řízení a vedle něj několik řízení vedlejších, které jsou teritoriálně omezeny.

Insolvenční nařízení stejně jako Nařízení Brusel I vychází z automatického uznávání rozhodnutí v úpadkových řízeních vydaných v členských státech Evropského společenství a navíc určuje rozhodné právo (*lex concursus*), které je jednotné pro všechny státy Společenství. Insolvenční nařízení obohatilo pravidla pro insolvenční řízení s mezinárodním prvkem v ČR. Na základě evropské úpravy proběhla nová kodifikace zákona o konkurzu a vyrovnání, který byl nahrazen novým Insolvenčním zákonem. Zákonodárce se pokusil zapojit nařízení do kontextu českého právního řádu a doplnit normy v nařízení pravidly vnitrostátními, a však ne zcela úspěšně. Bohužel se při novelizaci také vytratila úprava insolvenčního řízení s mezinárodním prvkem, která by řešila vztah k nečlenským státům, což je v současné době nepodstatnějším problémem české právní úpravy.

Insolvenční nařízení obsahuje celou řadu unifikujících norem, při aplikační praxi se však ukázalo, že i Insolvenční nařízení má určitá úskalí, a to že nedefinuje pojem centrum hlavních zájmů dlužníka (COMI) a nevyslovuje se k insolvenci koncernů. S výkladem pojmu COMI se vypořádal Evropský soudní dvůr v mnoha případech. V současné době není Insolvenční nařízení koncipováno tak, aby připouštělo mezinárodní příslušnost soudů v případě insolvence nadnárodních koncernů. V evropském i mezinárodním kontextu se však ve velké většině se skupinami společností setkáváme, a proto by možná byla úprava jednotné příslušnosti insolvenčního řízení s mezinárodním prvkem z hospodářského hlediska žádoucí, i když je to málo pravděpodobné, protože se Evropský soudní dvůr k insolvenci koncernů nevyslovil.

Obě nařízení zajisté přinesla ucelenější právní úpravu v rámci EU a tím i možnost evropským občanům a společnostem vymáhat svá práva bez omezení. Věřím, že v této práci se mi podařilo analyzovat a zhodnotit vybrané otázky současné úpravy civilního řízení s mezinárodním prvkem v České republice. Domnívám se, že postupující evropská integrace a přibývání norem upravujících civilní řízení s mezinárodním prvkem je jak pro členské státy, tak pro jejich subjekty zajisté přínosem.

RESUME

Before the Czech Republic's accession to the European Union on May 1, 2004, the Czech procedural law, involving the foreign element comprised of national law (mainly the Act No. 97/1963 Coll., on private and procedural international law) and international agreements that had been previously ratified by Parliament and therefore binding on the Czech Republic. After the accession, the European law became a part of the Czech legal order and it introduced a number of legal rules that changed the international procedural law in the Czech Republic.

The motive for European integration, along with political and economic cooperation, was the desire to make one homogenous Europe, where all factors of production (goods, workers, services and capital) could move freely. The common market was created in order to help individuals and companies to realize economic growth and compete with world standards. For the purpose of regulating the internal market, the EC Treaty imposed on the European institutions the powers to make secondary legislation. On the basis of that, the European Council adopted a number of regulations regarding European judicial cooperation in civil and commercial matters, which unified the international civil procedural rules in the member states.

Today, it is common for European citizens and companies to relocate, to restate and to establish companies within the internal market. International trading relations gives rise to the possibility of transnational debts and insolvency of the companies. An increase in the level of international trade and investment has therefore increased the requirements for satisfactory means of dispute resolution and effective cross-border insolvency proceedings.²³²

The object of this thesis is to introduce in more detail some topics of the Czech international procedure law after the accession of the Czech Republic to the European Union and take a look what kind of benefits it has brought. This thesis deals with the issues of recognition and enforcement of foreign judgments in civil and commercial matters and cross border insolvency proceedings, within the European area, comparing the Czech legislature, which is now to be applied to the non-member states and new European legislature in the Council regulations. Namely, it introduces the provisions of Regulation (EC) No. 44/2001, on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters ("**Brussels I Regulation**") and Council regulation (EC) No. 1346/2000, on

²³² REED, A. *Anglo- american perspective on private international law*, New York: The Edwin Mellen Press, 2003, s. 459.

insolvency proceedings ("**Insolvency Regulation**"), the key instruments for the establishment of a European judicial area and good functioning of the internal market. Furthermore, it briefly introduces the Regulation (EC) No. 805/2004, creating a European Enforcement Order for Uncontested Claims and Regulation (EC) No. 1896/2006, creating a European Order for Payment Procedure and Regulation (EC) No. 861/2007, establishing a European Small Claims Procedure, that also deal with the recognition and enforcement of civil and commercial judgements of specific nature.

The Brussels I Regulation, adopted by the Council of the European Union on 22 December 2000, laid down minimum standards for the free circulation of judgements in all member states. It applies in civil and commercial matters and it does not, in particular, cover status of natural person questions, insolvency proceedings, social security and arbitration. The purpose of the Brussels I Regulation is to simplify access to enforcement in member states, other than that, in which the judgment was given. The principle is that the foreign judgement is recognised automatically, without any special procedure being required, within the EU territory. The enforcement is relied on for the grant of declaration of enforceability issued by the authority in a member state where the judgement is to be enforced. For the Czech Republic, the Brussels I regulation introduced a new procedure called "the exequatur" (i.e. declaration of enforceability). This is seen a step backwards for the Czech law, because before, the foreign judgement was recognized automatically on the basis of reciprocity and enforced if the Czech court ordered its enforcement. Now, the creditor has to apply together for both declaration of enforceability and the order of enforcement. Nevertheless, the Brussels I Regulation brought simplification and certainty for creditors in the means of that the judgments given by the EU member state courts and authorities can be enforced in all other EU member states.

The Council Regulation (EC) No 1346/2000, of 29 May 2000, on insolvency proceedings, which came into effect 31 May 2002, has introduced a legal framework for dealing with cross-border insolvency proceedings in the territory of European Union (Denmark excluded), which was completely new for the Czech Republic. The Insolvency Regulation now contains provisions on jurisdiction built in the principle of COMI of the debtor ("center of main interest"), recognition and applicable law and provides the rules for opening the insolvency proceeding in the member states. It introduces two types of proceedings, the main proceeding and several secondary (regional) proceedings. In the main proceeding, all the debtors' assets are affected. In the secondary proceedings only the assets of the debtor situated in the territory of the member state that opened the proceeding, are affected. The

Insolvency Regulation does not apply to insolvency proceedings concerning insurance undertakings, credit institutions, investment undertakings which provide services involving the holding of funds or securities for third parties, or to collective investment undertakings. As well as the Brussels I Regulation, the Insolvency Regulation on based of automatic recognition of judgments. For the Czech Republic, the Insolvency regulation introduced a new set of rules that also help the creditors to recover their debts and help to ensure the legal certainty.

It is to say, that all the above mentioned regulations regarding European judicial cooperation in civil and commercial matters has brought to the EU states and Czech Republic uniform rules and achieved one of the key aims of the regulations - avoiding forum shopping. Although there are still some issues remaining, I believe that the progressing European integration and the increase of rules of the civil procedure involving the foreign element is a benefit for both EU states and their citizens.

Key words

recognition - uznání

enforcement – výkon

foreign - cizí

judgement – rozhodnutí

element - prvek

insolvency - insolvence

proceedings – řízení

European Union – Evropská unie

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie:

CLARKSON, CMV.; HILL, J. *The conflict of laws*. Oxford: Oxford university press, 2006.

DICEY; MORRIS; COLLINS. *Conflict of laws*. London: Sweet and Maxwell, 2006.

KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. VI opravené a doplněné vydání Brno: Doplněk, 2004.

KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*, VII. opravené a doplněné vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2009.

KUČERA, Z.; TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním – Komentář*, Praha: Panorama, 1989.

PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, I. vydání Praha, C. H. Beck, 2008.

REED, A. *Anglo- american perspective on private international law*, New York: The Edwin Mellen Press, 2003.

ŠNAJDER, R. *Diplomová práce: Postavení věřitele v mezinárodním insolvenčním řízení, dle nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, 2007*, Masarykova univerzita v Brně, 2007.

STEINER, V.; MÁŠILKO, V. *Mezinárodní právo soukromé a procesní v praxi*, Praha: Orbis, 1976.

VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v České republice*, 1. vydání, C. H. Beck, 2007.

Odborné články:

ADAM, J. *Evropské úpadkové právo*, Právní rozhledy 10/2006, s. 366n.

BĚLOHLÁVEK, J. *Účinky zahájení insolvenčního řízení na paralelní probíhající a budoucí soudní řízení v evropském a mezinárodním kontextu*, Právní fórum 1/2008, s. 26n.

BOHŮNOVÁ, P.; KAPITÁN, Z., *Systém uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí*, Právní fórum 6/2008, s 228n.

BRODEC, J. *Evropský exekuční titul a evropský platební rozkaz*, Právník 9/2005, s. 1025n.

ČIHULA, T., *Je reforma insolvenčního nařízení nezbytná*, Právní fórum 2/2008, s. 47n.

ČIHULA, T. *Určení mezinárodní příslušnosti v insolvenčním řízení s cizím prvkem*, Právní rozhledy 18/2006, s 763n.

ČIHULA, T., *Reforma insolvenčního práva v Česku ještě neskončila*, Právní rozhledy, 20/2007, s. 732n.

KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních. Uznání a výkon rozhodnutí podle nařízení Rady (ES) č. 44/2001*, Právní fórum 7/2005, s. 241n.

KAPITÁN, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních – Základní principy úpravy evropského insolvenčního práva a nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkových řízeních*, Právní fórum 10/2005, s. 369n.

KUČERA, Z. *K rekodifikaci mezinárodního práva soukromého, Rekodifikace soukromého práva*, AUC-luridica, 2003, č. 1 - 2.

HARTLEY, T. *Human rights as a bar to enforcement of a foreign judgement*, LQR 2004, s. 211n.

KENNET, W. *The Brussels I Regulation*. ICLQ, 2001, s. 725n.

MRÁZEK, J. *Insolvenční právo EU a právní úprava v ČR*, Právní rádce 12/2004, s. 1n.

PACHL, L. *Insolvenční řízení s evropským mezinárodním prvkem*, Právní rádce 7/2007. s. 22n.

PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé a procesní – aktuální otázky*. Evropské právo, 8/2003, s. 1n.

PAUKNEROVÁ, M. *Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu České Republiky do EU – vybrané otázky*. Právní Rozhledy 9/2004, s. 333n.

PAVLOVÁ, B.; DOLEŽAL, V. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních Část XII, Nařízení Rady a Evropského parlamentu (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky*, Právní fórum 1/2006, s. 1n.

ROZEHNALOVÁ, N. *K vytváření evropského justičního prostoru*, Právní aspekty Evropské integrace, EMP 1-2/1999, s. 43n.

ROZEHNALOVÁ, N. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních. Nařízení Rady (ES) č. 44/2001, o příslušnosti, uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech civilních*, Právní fórum 3/2005, s. 81n.

Právní předpisy:

Smlouva o založení Evropského společenství, ve znění Niceské smlouvy. Dostupná z: <http://www.euroskop.cz/gallery/5/1749-8ca9577b53a4deb6f8c87820d1ea31b7.pdf>.

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o pravomoci, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v civilních a obchodních věcech.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky, ve znění nařízení Komise (ES) č. 1869/2005.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006, jímž se zavádí evropský platební rozkaz.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, o drobných nárocích.

Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení.

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (ZMPS), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení v platném znění.

Dohoda mezi Evropským společenstvím a Dánským královstvím o příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. [citováno 1. června 2009].

Dostupná z: <[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22005A1116(01):CS:HTML)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22005A1116\(01\):CS:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22005A1116(01):CS:HTML)>.

Rozhodnutí Rady ze dne 27. dubna 2006 o uzavření Dohody mezi Evropským společenstvím a Dánským královstvím o příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. [citováno 1. června 2009] Dostupný z: <<http://europa.eu.int/eur-lex/>>.

Návrh zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním. [citováno 1. června 2009] Dostupný z: <http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/podpora-podnikani-v-cr/pripominkovani-legislativy/art_26404/pd_2/172-08-navrh-zakona-o-mezinarodnim-pravu-soukromem-t-23-9-2008.aspx>.

Ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky, Listina Základních práv a svobod 2/1993.

Zákon č. 120/2001 Sb., ČR o soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně dalších zákonů ve znění posledních předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Elektronické prameny:

BĚLOHLÁVEK. A., *Pravomoci soudů a výkon rozhodnutí v kontextu vývoje evropského civilního procesu*. [citováno 1. června 2009] Dostupný z: <http://pravniradce.ihned.cz/1-10077440-15370660-F00000_d-4a>.

KNAPOVÁ, J. *Mezinárodní právo procesní v rámci Evropské unie*. [citováno 1. září 2007] Dostupný z: <http://pravnicaradce.ihned.cz/c4-10005180-19808160-F00000_d-mezinarodni-pravo-procesni-v-ramci-evropske-unie>.

ROZEHNALOVÁ, N., *Jednotný justiční prostor ve věcech civilních*. [citováno 1. června 2009] Dostupný z: <<http://www.mps.law.muni.cz/vyuka.html>>.

KNAPOVÁ, J. *Mezinárodní právo procesní v rámci Evropské unie – Cesta od subsidiárních úmluv uzavíraných mezi členy ES k nařízení ES*. [citováno 1. června 2009] Dostupný z: <http://pravnicaradce.ihned.cz/c4-10005180-19808160-F00000_d-mezinarodni-pravo-procesni-v-ramci-evropske-unie>.

Konsolidovaná smlouva o Evropské Unii. [citováno 29. května 2009] Dostupná z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:CS:PDF>>.

Report and Green paper on the review and application of regulation (ec) no 44/2001 on jurisdiction, recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, Brussels 21 April 2009 – memo. [citováno 1. června 2009] Dostupné z: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/169&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.

SZABOVÁ, A. ŠERÁ, M., Evropské řízení o drobných nárocích. [citováno 1. června 2009] dostupné z <<http://www.epravo.cz/top/clanky/evropske-rozeni-o-drobnych-narocich-55592.html>>.

Luganská úmluva 2007. [citováno 1. června 2009]. Text dostupný z: [http://www.ofj.admin.ch/etc/media lib/data/wirtschaft/ipr.Par.0022.File.tmp/260307_entw_lugano_convention-e.pdf](http://www.ofj.admin.ch/etc/media/lib/data/wirtschaft/ipr.Par.0022.File.tmp/260307_entw_lugano_convention-e.pdf).

Strengthening co-operation in civil and commercial matters with Switzerland, Norway, and Iceland. [citováno 1. června 2009] Dostupný z: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1630&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

Vzorový zákon UNCITRAL o přeshraniční insolvenční. [citováno 1. června 2009] Dostupný z <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/insolvency-e.pdf>.

Virgos, M., Schmit, E., Report on the Convention on Insolvency Proceedings. [citováno 1. června 2009] Dostupný z: <http://aeiplus.library.pitt.edu/aeiplus/search.jsp?formname=simple&fulltext=Virgos,%20Miguel%20&group=none&sort=rank>>.

Základní otázky mezinárodního insolvenčního práva záznam z vystoupení dr. Stephana Kolmana na Karlovarských právnických dnech. [citováno 1. června 2009] Dostupné z: http://www.insolvence.cz/doma/KN_7.htm.

Seznam vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal souhlas zákonodárny sbor a jimiž je Česká republika vázána, které jsou v evidenci MZV. [citováno 1. června 2009] Dostupný z <http://www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=13793>.

Judikatura NS:

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2008, sp. Zn. 29 Odo 164/2006, Soudní judikatura 6/2008, s. 463n.

Judikatura ESD:

Rozhodnutí C-555/03 Varbecq.

Rozhodnutí C-99/00 Lyckeskog.

Rozhodnutí 29/76 LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG v. Eurocontrol.

Rozhodnutí 143/78 Cavel v. Cavel.

Rozhodnutí C-260/97 Unibank A/S v. Flemming G. Christensen.

Rozhodnutí C 145/86 Horst Ludwig Martin Hoffmann v Adelheid Krieg.

Rozhodnutí C-7/98 Kromabach v Bamberski [2000] ECR I- 1935.

Rozhodnutí C-38/98 Régie Nationale des Usines Renault SA v. Maxicar SpA a Orazio Formento.

Rozhodnutí C-78/95 Hendrikman et Feyen v. Magenta Druck Verlag GmbH.

Rozhodnutí C-1/04 Staubitz-Schreiber.

Rozhodnutí C-341/04 Eurofood IFSC Limited.